دەزگای ڕۆشنبیری و بڵاوکردنەوەی کوردی
سەرەکی ئەنجومەنی کارگێڕیو سەرنووسەر
مصلح مصطفى جلالى

سالی ١٩٧٠ دامەزراوە

هاوکاری
التضامن

ڕۆژنامەیەکی هەفتانەیە

پێنج شەممە ١٢\٦\١٩٨٥ ژمارە ٧٩٣ — ١٢ لاپەڕە — بە ٥٠ فلسە — الخميس ١٣\٦\١٩٨٥ العدد ٧٩٣

لەم ژمارەیەدا
• هەڵوێ سعدی مهدی صالح ئامادەی دوو کۆڕی جەماوەری دەبێ لە ڕانیەو قەڵادزە ل ٢

بە بازووی حەقخوازی عێراقی لوتکە

بەردەوامین لە سەرکوتاندنەوەی گومڕاکانی ئێران

• هەڵۆ بەتواناکانمان تاران بە سەر گومڕاکاندا وێران دەکەن
• ئاگر بەردانە چەندان ئۆردوگاو ... دەیان شاری شەڕخوازەکانی لە قوڵایی ئێراندا
• هەڵۆکانی نیشانەیەکی دەریایی لە نزیك دوورگەی خەرج

جەنگاوەرانی عیراقی مەزن ، لەژێر ئاڵای فەرماندەی گەورەو لێهاتوویاندا خوا بیپارێزێو دەستی بەباڵیەوەبێ ، هەموو ڕۆژێ سەرکەوتنی گەورە بەدیدەهێنن‌و لێدانی توندتر لە جاران ئاراستەی سەرسەری دوژمنە داخ‌لەدڵەکان دەکەن‌و هەموو ڕۆژ زیاتر دووپاتی دەکەنەوە کە عیراقی لوتکە مل کەچ ناکات‌و بەڵکو دەبێت دوژمنەکانی مل کەچی ئەم بن ، چوونکە عیراق‌و گەلە پاڵەوانەکەی لەم جەنگەدا بەرگری لەحەق‌و ژیان‌و سەربەرزی دەکەن .

ئەم هەفتەیەش ، هەڵۆ بەتواناکانمان بەردەوام بوون لە سەرکوتاندنەوەی دوژمن بە تایبەتی لە پایتەختی شەرخوازەکاندا زیاتر لە هەشت هەڵمەتی مەردانەیان بردۆتە سەر تاران‌و ڕاستەخۆ نیشانە دیاریکراوەکانیان پێکاوەو ترس‌و لەرزییان خستۆتە دڵو دەروونی شەرخوازە ئێرانییەکان‌و وایلێکردون کون نەماوە خۆیانی تیا بشارنەوە ، دوای هەموو هەڵمەتێکی سەرکەوتوانەشیان بەپشتیوانی خوای گەورە بەسەلامەتی گەڕانەتەوە بنکەکانی خۆیان .

هەروەها ، هەڵۆ بەتواناکانمان لەم هەفتەیەدا بەردەوام بوون لە لێدانی دوژمن لە زوربەی شارەکانی تری ئێران‌و لە قوڵایی خاکی دوژمندا چەندان هەڵمەتی سەرکەوتویان بردۆتە سەر شارەکانی : قەزوین ، عەبادان ، سەردەشت ، ئەرکەواز ، جوێزرد ، ترانە ، دیزفول ، عیلام ، سەربیل‌زەهاو ، کیلان‌غەرب ، کاشان ، هەمەدان .

هەروەها بەسەرکەوتووی ئەم هەفتەیە چەند جاری سەربازگەکانی دوژمنان لە ڕەباط‌و سەردەشت بۆردومان کردوەو ئەو سەربازگایانە بەتەواوی وێران کراون‌و زیانی سەرومالی زۆر زۆر بەدوژمنی داخ لەدڵ گەیەنراوە .

دیسان هێزی سارۆخی بەدەستەڵاتمان لەم هەفتەیەدا چەند جاری شاری کرماشان‌و عیلامی بۆردومان کردوە .

دوژمنی چارەڕەش ئەم هەفتەیەش بە عەقلیەتی بۆگەنی ویستی بەختی خۆی تاقی بکاتەوەو دوو فڕۆکەی لەسنوورەوە کرد بەم دیودا بەنیازی دەست وەشاندن بەڵام لەسەر پارێزگای دیالە تۆپە تەیارە شکێنە مەردەکانمان لێیان هاتنە دەست‌و فڕۆکەیەکیان خستە خوارەوەو فڕۆکەوانو باربەدەرەکەیان گرت‌و ئەوی تریان سەرشۆڕ ڕایکردەوە ئێران .

ئەمەو لە چوارچێوەی بەردەوامی گەمارۆدانی دوورگەی خەرجدا هەڵۆ بەتواناکانمان ئەم هەفتەیە نیشانەیەکی دەریاییان لەنزیك دوورگەکە پێکا .

لە بەرەکانی جەنگیشدا ، جەنگاوەرانی سوپای دلێرمان بەردەوام بوون لە سەرکوتاندنەوەی دوژمن‌و بەتایبەتی فڕۆکە هیلیوکۆپتەرە ئازاکانمان ئەم هەفتەیە بەردەوام بوون لە ئاگرباران کردنی بنکەو مۆڵگاکانی دوژمن زیانی سەروومالی زۆری پێ گەیاندون‌و دوای هەموو هەڵمەتێ بە پشتیوانی خوای مەزن بە سەلامەتی گەڕاونەتەوە .

بنکە تۆپەکانمان دلێرانە ئاگری تۆڕەیی ڕەوای عیراقییەکانیان ڕژاندوە بەسەر دوژمنداو دەیان سەنگەریان بەسەر هێزەکانی دوژمندا رووخاندوە .

سەرۆکی فەرماندە مەدالیای ئازایەتی بەدەستەیەك لە جەنگاوەرانی یاساولی کۆماری دەبەخشێ

بەرێز سەرۆك موهیب ڕوکن صدام حسین فەرماندەی گشتی هێزی چەکدار مەدالیای ئازایەتی بەخشی بەدەستەیەك لە جەنگاوەرانی یاساولی کۆماری بەرامبەر پاڵەوانی‌و ئازایەتیان لە تاجی جەنگەکاندا دژی دوژمنی ڕەگەزپەرستی ئێرانی .

لەکاتی بە خشینی مەدالیاکاندا بەرێز احمد حسین سەرەکی دیوانی سەرەکایەتی‌و ئەندامانی سەرکردایەتی گشتی هێزی چەکدار ئامادەبوون .

ئەمەش دەقی مەرسومە کۆمارییەکەیە .

بەناوی خوای گەورەو مەزنەوە
مەرسومی کۆماری

ڕێزنان لە هەڵوێستی پاڵەوانانەو ئازایەتی دیاری ئەم جەنگاوەرانەی ناویان لە خوارەوە نووسراو ، لە بەرگری کردنیاندا لە شەرەفمەندی نەتەوەو ئابروو سەربەرزی دژی دوژمنی ڕەگەزپەرستی ئێرانی‌و بەپێی ئەحکامی مادەی بیست‌و شەش لە یاسای نیشانەو مەدالیاکان ژمارە ٩٥ سالی ١٩٨٢ بەم جۆرە بڕیارماندا ، ئەم جەنگاوەرانە مەدالیای ئازایەتیان پێ دەبەخشرێ .

عمید روکن حافظ حبيب عبدالله .
عمید روکن خضر على نصار .
عقید روکن ناصر سعيد توفيق .
عقید روکن احمد ابراهيم حماش
عقید روکن ابراهيم عبدالستار .

لەسەر وەزیری بەرگرییە ئەم مەرسومە ڕاپەڕێنێ .

صدام حسين
سەرۆك کۆمار

لە ترسی هێرشەکانمان :
خومەینی خۆی لە کۆشکەکەی شادا دەشارێتەوە

لەندەی : ئادع : ڕۆژنامەی تایمزی لەندەنی ئەوەی دووپات کردەوە کە خومەینی بەشەوا خۆی لە یەکێ لە ژێرخانە پەناگاکانی کۆشکەکەی شای پێشوودا دەشارێتەوە کە دەکەوێتە ناوچەی نافاران لە ترسی هێرشە یەك لە دوای یەکەکانی عیراق بۆ سەر تاران .

هەروەها ڕۆژنامەکە لە ڕاپۆرتێکیا کە (ڕۆبەرت فیسك)ی پەیامنێری لە تارانەوە بۆی ناردووە دەڵێ دەها هەزار لە پشتگیرانی خومەینی بەشەوا خۆیان‌و خێزانیان سواری ئۆتۆمبیلەکانیان دەبن‌و ڕوودەکەنە ناوچە شاخاوییەکەی نزیك تاران لە ترسی هێرشی فڕۆکە عیراقییەکان‌و ملیۆنەها خەڵکی تریش لە دانیشتوانی شار بەجێ‌دێڵن بێ ئەوەی بەتەنگیانەوە بێن . ڕاپۆرتەکە ئەوەیش دەرخست کە دانیشتوانی تاران هەموو ڕۆژێ گوێ لە بەخشی فارسیی ئێستگەی بەغدا دەگرن بۆ ئەوەی بەڕاستی بزانن لە گۆڕەپانەکانی شەڕدا چی ڕوودەدا .

ئەم ڕۆژنامە لەندەنییە ئەوەیش دووپات کردەوە کە شەڕی ئێران لەگەڵ عیراقدا هۆی سەرەکیی شێوانی ئابووریی ئێرانەو لەبەر ئەمەیە هەموو ڕۆژێ مەلایانی ڕژێم لە ڕادیۆو تەلەفزیۆنەوە داوا لە خەڵك دەکەن کەل‌و پەل‌و خواردەمەنی بەخشن

لیژنەی بەرگری‌و بەرەی نیشتمانی سوریا :
ڕژێمە بۆگەنەکەی ئەسەد دژی خواستەکانی نەتەوەی عەرەب هەڵدەسوڕێ

لیژنەی بەرگری لە سەربەستی گیراوە سیاسییەکانی سوریاو بەرەی نیشتمانی ڕزگاریخوازی سوریا لەفەرەنسا بەتوندی هێرشیان بردۆتە سەر ڕژێمە گومانلێکراوەکەی حافظ اسد .

هەردوو ڕێکخراوەکە دووپاتیان کردۆتەوە ئەو ڕژێمە نامەردە دەوری بنەرەتی هەبوو لە ڕووداوەکانی نوشتی حوزەیراندا .

هەر دوو ڕێکخراوەکە لە بەیاننامەیەکی پێکەوەدا دەڵێن : خاوەنەکانی نەخشەی ئیمپریالی‌و زایۆنی توانیان لە ڕێگای حافظ اسدی خائنەوە دەوری نیشتمانی سوریا لە خزمەتی شۆرشی فەلەستین‌و نەتەوەی عەرەبدا پەك بخەن .

هەروەها بەیاننامەکە دەڵێ : حافظ اسد شوێنی جوگرافی سوریای بەهەل بەکارهێناوە بۆ پیلان‌گێڕان دژی شۆرشی فەلەستین‌و پیلان گێڕان دژی عیراق لە ڕێگای هاوکاری کردنیەوە لەگەڵ ڕژێمی گومڕاکان لە تاران .

بەکورتی

بەیروت :
سەرەکی لوبنان ئەمین جمیل نامەیەکی لە سەرەك وەزیرانی ئوستورالیاوە پێ گەیشتوە کە دەربارەی باری لوبنانەو دەوری ئوستورالیا لە ئەنجومەنی ئاسایش لەم بارەیەوە .

موسکو :
ئێستگەی ئاسمانی سۆفیەتی «فیتیرا» گەیشتۆتە دەورو بەری ئەستێرەی ڤینۆس دوای ئەوەی لە ماوەی شەش مانگدا پێنج سەد ملیون کیلومەتری بڕیوە .

عمان :
ئەمیر حسن وەلی عەهدی ئەردەن لەگەڵ وەفدێکی پەرلەمانی ئوستورالیا کۆبۆتەوەو دەربارەی باری ناوچەی عەرەبی لەگەڵیان دواوە .

فەلەستین :
ڕادیوی دوژمن ڕای گەیاند کە دەستەڵاتداوێتی داگیرکار ١٤٠ گیراوی فەلەستینی لە بەندیخانەی غەززەوە گواستۆتەوە بۆ بەندیخانەی بئر السبع .

وڵاتانی ئەنجومەنی هاوکاری خەلیج بۆ یەکبوون دژی ئیرهاب کۆدەبنەوە

کوەیت : کونا . ئادع : شێخ صباح الاحمد جێ‌نشینی سەرەك وەزیران وەزیری دەرەوەی کوەیت بڵاوی کردەوە کەوا ئەنجومەنی وەزیرانی ئەنجومەنی هاوکاریی خەلیج لە بیست‌و چواری ئەم مانگی حوزەیرانەدا خولێکی ئاسایی دەکاتەوە لە مەنبەندی ئەمینداریی گشتیدا .

شێخ صباح الاحمد بە ئاژانسی دەنگوباسی کوەیتی گەیاند ئەنجومەنی وەزیران کە وەزیرانی دەرەوەی شەش دەوڵەتە ئەندامەکەی تیایە باسی هەموو ئەو کاروبارانە دەکا کە پەیوەندییان بە کارکردن بە یەکو هاوکارییەوە هەیە لە نێوان دەوڵەتەکانی ناوچەکەداو لەگەڵ باسی ڕووداوەکانی ناوچەکە .

هەروەها وتی ئەنجومەن باسی ئیرهاب‌و چرێنەتی چارەکردنی‌و پاراستنی دەوڵەتەکانی ناوچەدەکا لە ئەنجامە بەدەکانی .

کوەیت نارەزایی خۆی دەردەبڕێ

کوەیت : ئادع : کوەیت نارەزایی خۆی دەربڕی بەرامبەر بەو کۆبوونەوەی دەستەیەك لە پشتگیرانی ڕژێمی دەستەی گومڕای ئێران لەبەردەم باڵیۆزخانەی کوەیتدا لە دیمەشق کردیان‌و هێتافی دژ بە کوەیتییان دەوتەوە .

ئەم نارەزاییە لەلایەن جێ‌نشینی وەزارەتی دەرەوەی کوەیت سلێمان ماجد الشاهین‌وە گەیەنرا بە جێ‌نشینی کاروباری باڵیۆزخانەی سووریا لە کوەیت محمود المقداد پاش بانگکردنی بۆ ئەم مەبەستە .

« واشنتۆن پۆست » لە پایتەختی ئێرانەوە :
ترس‌و لەرز ئێرانیەکانی تۆقاندووەو تاران بەجێ‌دەهێڵن

ڕۆژنامەی واشنتۆن پۆستی ئەمەریکایی لە تارانەوە ڕاپۆرتێکی فراوانی وەرگرتوەو بڵاوی کردۆتەوە تیایدا دەڵێ کوتوپڕ شەڕ گەیشتە شاری تاران‌و گیروگرفتی گەورەی بۆ دانیشتوانی پایتەختی ئێران دروست کردوە .

ڕۆژنامەکە دەڵێ : ئێرانییەکان لە تاران ڕادەکەن بەهۆی ٢٣ هەڵمەتی فڕۆکەکانی عیراقەوە لە ٢٥ی مانگی مایسەوە چەندان خانوو ڕوخاوەو ژمارەی لە ناوچوان نازانرێ .

ڕۆژنامەکە دەڵێ : دانیشتوانی تاران بوون بەدوو بەشەوە ئەوانەی بەرگەی چەندان سەعات ڕێگابڕین دەگرن تا شەو دوور لە تاران بەسەربەرن‌و ئەوانەی سەرکێشی دەکەن‌و دەمێننەوە کە ترسی وێرانبوونی خانووەکانیان بەسەریانا لێ‌دەکرێ .

ئەوانەی کە تاران بەجێ‌دەهێڵن هەردوای تەواوبوونی دەوامی ڕۆژ پێخەف‌و خواردن هەڵدەگرن‌و دەیان هەزاریان بەرەو باکووری تاران یان بەرەو خوارووی ڕادەکەن .

دیسان ڕۆژنامەکە دەڵێ لەگەڵ ڕادیۆ ڕای دەگەیەنێ فڕۆکەی عیراق بە ئاسمانەوەیە ترس‌و لەرز خەڵکی دەتۆقێنێ ، ئەم ترسە تێکەڵ بە قین بوونەوە لەرژێمی ئێران دەبێ‌و ڕۆژنامەکە دەڵێ دەستەی گومڕای ڕژێمی ئێران زیاتر ترساون‌و بەرامبەر بەم بارودۆخە خۆیان کپ کردوە .

Institut Kurde de Paris

کورەکێ ئایینی یێ بەر فرە لدهوکێ ژبۆ شلۆڤەکرنا بریارێت کۆنگرا ئیسلامی لبەغدا

سپێدە هیا روژا ٢٩-٥-١٩٨٥ رێڤەبەریا ئەوقافێ و کار و بارێت ئایینی ل دهوکێ دگەل زانا و مروڤێت ئایینی لمزگەفتا سەروک صدام حسین ل دهوکێ کورەکێ جەماوەری یێ مەزن بەرهەڤکرب حازر بوونا هەڤال (سعدی مهدی صالح) راسپێرێ نڤیسینگەها ژووری یێ پارتا بەعسا عەرەبیا هەڤپشکی وژمارەک زۆر ژ بەرپرسیارێت پارێزگەهێ .

پێشییێ هندەک ژ قورئانا پیروز هاتە خواندن و پاشی هەمی دەقیقەکێ راوەستان بۆ شەهیدا لدیف دا بەرێز مەلا (محمد شریف) ئیمامێ مزگەفتا (سەروک صدام)ی گوتارەک خواند لدۆر کرنگیا کرێدانا کۆنگرا ئیسلامی لبەغدا لناڤ بەینا ٢٢و٢٥-٤-١٩٨٥ و دیار کر کو ئەڤ چەندە هێزەکا دیبا جیهانییە ژ لایێ سیاسێ ڤە بو عیراقا سەرکەفتی-عیراقا (صدام حسین)ی چونکو هاتە زانینی بو هەمی دەولەتێت جیهانی کو عیراق لسەر حەقییێ یە و دەستەکا زۆردار ل ئیرانێ هەریا نە حەقە چنکو رژیمەکا خوین مێژە و نەڤێت پێک هاتنێ بکەت .

باش هێژا مەلا (اسماعیل نعمه الله دوسکی) سەرەکی لێژنا هشیارکرنا ئایینی لپارێزگەهێ گوتارەک خواندو گۆت کرێدانا کونگرا ئیسلامی لبەغدا براستی کارەکێ پیروز بو و کارەکێ بێتڤی بو چنکو زانایێت ئیسلامی دڤێت هەمی دەما لسەر ڤان توخمە بابەتا کوم ببن چنکو خودایێ دلوڤان دبێژیت «وامرهم شوری بينهم». ئەڤجا کرێدانا کونگرا ئیسلامی لبەغدا لسەر بابەتێ شەرێ عیراقی و ئیرانی باخڤیت تشتەکێ فەر بو هەر وەسا دیار بو و ئەڤ کونگرە گەلەکێ سەرکەفتی بو لدیف دا مەلا (سهام توفیق رشید) ئیمامێ مزگەفتا مفتی لدهوکێ گۆتارەک خواند د تێدا دیارکر کا هەتا چ رادەی خومەینی یێ دویرە ژ ئیسلامەتیێ و قورئانا پیروز چنکو هەمی میلەت و زانایێت ئیسلامی گوتێ پێکهاتنێ بکە بەلێ ئەوی نەکر ڤێجا لڤێرە پێتڤیە بێژنە ڤێ رژێمێ دەستەکا زۆردار (فئه باغيه) یانکو رژێمەکا دەرکەفتی یە ژ ئایینی ئیسلامی . مەلا (عیسی اسماعیل) ئیمامێ مزگەفتا مزوری لدهوکێ گوتارەک خواندو گوت خودایی مەزن د قورئانا پیروزدا د بێژیت (الصلح خير) ڤێجا نەرازیبونا خومەینی بو پێکهاتنێ د گەل عیراقی مەعنا ئەوە ئەڤ مروڤە دژی ئیسلامەتییە و دژێ خودێ یە و رژێمەکا دەرکەفتییە ژ ریکا خودێ و ئیسلامەیتێ .

مەلا (محمد رشید محمد علی) ئیمامێ گەرەکا بەروشکی لدهوکی گوتارەک خواند و گۆت : ئەم د بینین کو عیراق ژ روژا ئێکێ ژ شەری هەتا ئەڤرو و هەر یا داخازا پێکهاتنێ د کەت و هەمی جیهانە لسەر ڤێ چەندێ شاهدە بەلێ خومەینی هەربێ خو دوبر دئێخیت ژ پێکهاتنێ ئەڤ چەندە روون دبیت کو خومەینی مروڤەکێ خوین مێژە و رژێماوی رژیمەکا ژ ئیسلامەتی دەرکەفتی یە ...

مەلا (عبدالله هاشم) ئیمامێ مزکەفتا البکر لئەزا سێمێلێ لدهوکێ گوتارەک خواند : و تێدا پێخوشحالیا خو دیار کر بەرامبەر بریارێت کۆنگرا ئیسلامی لبەغدا و گۆتی ئەڤە ژ هەمی کونگرێت دینێ بێت ئیسلامی د مێژوویێ دا سەرکەفتی ترە چونکو حەقی و نەحەقی ژێک جوداکر و دیار کر نەحەقیا رژێما خومەینی .

مەلا (محمد رشید طاهر عثمان) ئیمامێ مزگەفتا مەزن لئامێدیێ گوتارەک خواندو کوت من گەلەک باوریا هەی ب بریارێت کونکرا ئیسلامی لبەغدا چونکو ئەڤ کونکرە ژکونگرێت بەرفرەه بو د مێژووا ئیسلامی دا و هیڤی دارم ئەڤ کونگرە یابەرکەفتی بت دکاری خودا و بشتەڤانیا حەقیێ بکەت و لومەی نەحەقیێ بکەت .

و لدیماهیا ڤی کوری جەماوەری یێ بەر فرەه بروسکەک هاتە فرێکرن بناڤێ جەماوەرێ کومبوی و جەماوەرێ دهوکێ هەمیێ بو سەرەکێ قوماندار (صدام حسین)و تێدا جەماوەرێ دهوکێ بشتەڤانیا خو دیارکر بو بریارێت کونگرا ئیسلامی یا میللێ یا دووێ ئەوا ب جاف دێریا سەرەکی هێژا (صدام حسین)ی هاتی گرێدان لبەغدا لناڤ بەدا ٢٢و٢٥-٤-١٩٨٥ .

جسیم ئیبراهیم دوسکێ
لەڤێ دهوکێ

هاوڕێ سعدی مهدی صالح ئامادەی دوو کۆڕ دەبێ لە رانیەو قەڵادزەدا

هاوڕێ سعدی مهدی صالح ئەندامی سەرکردایەتیی هەرێم ئەمینداری نهێنیی نووسینگەی ڕێکخراوەی ناوچەی ژووروو لە حزبی بەعسی عەرەبی سۆشیالیستدا دووپاتی کردەوە کە شۆڕش لەسەر ڕێبازەکەی دەڕوا لە هێنانەدی ژیانێکی ئازادی پیرۆزو هێنانەدی بەختیاریی کۆمەڵایەتی بۆ ڕۆڵەکانی گەلی کوردمان .

لە دوو کۆڕی فراواندا کە بۆ فەرمانبەرە پێشکەوتووەکانو ئەندامانی ڕێکخراوە جەماوەرییەکان بەرێزان زانایانو پیاوە ئایینییەکانی جووت قەزای ڕانیەو قەڵادزە ڕێکخرا لە سلێمانیدا دەستی بۆ ڕووداوەکانی شەڕی دوژمنانەی ئێران بەرامبەر بە گەلانو هەڵوێستی چاکانەی عیراقو بە گوێ کردنی توانایانەی هەموو دەستپێشخەرییو بانگەوازە، چاکەکان درێژ کرد کە بۆ کۆتایی هێنان بەشەڕ کراو وتی هەوڵە بێ سوودو نائومێدەکانی دەستەی گومڕای ئێران بۆ زیانگەیاندن بە دەستکەوتەکانی شۆڕشمان لە چوارچێوەی ئەو نەخشانەی ئیمپریالیزمو زایۆنیدایە کە دژی عیراقی سەربەرزمان دەکرێن پاش ئەوەی دەستکەوتەکانی شۆڕش هەموو دوژمنانمانی ترساندووەو وا فەرمانیان داوە بە نۆکەرەکانیان کە بە هەموو شێوەیە هەوڵی ڕاوەستاندنی ئەو کارە بدەن کە بۆ پێشکەوتنو هەڵسانی عیراقی ڕاپەڕیو دەدرێ بەڵام ویستمان کە لە ویستی سەرکردەی فەرماندە سەرۆک صدام حسینەوەو هێزی پتەوی گەلانو کۆبوونە بە دەوری سەرکردایەتییە مێژووییەکەیەوە وەرگیراوە هەموو هەڵێکی لە کیسدانو فێڵو تەڵەکەبازی پووچەڵ کرد .

جەماوەری ئەم دوو قەزایە بەڵێنی وەفاداریو دڵسۆزییان بۆ سەرەکی فەرماندە تێکۆشەر صدام حسین تازە کردەوەو پەیمانی ئەوەیان دایە کە بەردەوام بن لەسەر بەخشندەییو خوێن بەختکردن لە پێناوی خاکو نیشتمانو سەربەرزیی گەلانا .

هـاوکاری
لەگەڵ
بەڕێز پارێزگاری هەولێر

پرۆژەی خزمەتگوزاری بەردەوامە

شاری هەولێر ، لەم چەند ساڵانەی دواییدا ، تیشکی جوانیو بیناکاری تێیدا ئەدرەوشێتەوە ، پرۆژەی خزمەتگوزاریو ئاوەدانی تێیدا بەردەوامە کە هەموو لایەنێکی گرتۆتەوە ،

سەرباری جەنگ ، ڕووی گەشە ، هەموو ڕۆژێکی هەر خۆشەویستیو جوانییە ... لە نێوان ١٩٨٤-١٩٨٥ دا ، هەولێر گەلێك لایەنی ڕووناکی بەخۆیەوە بینی ، ئەوە بو .

چوونیە دیدەنی بەڕێز ابراهیم محمد حسن پارێزگاری هەولێرو لە گەڵی دا زۆربەی ئەو پرۆژانەمان بەسەر کردەوە ...

بەڕێزی ووتی :

لە ساڵی ڕابردوودا پرۆژەی هەمە جۆر هاتە دی کە دیارترینیان ئەمانەن :-

١ - دروستکردنی ٤٠ خانووی پۆلیس لە مەخمور
٢ - تەواوبوونی ٥٠ خانوو لە کۆمەڵەی سێبیران .
٣ - دروستکردنی ٥ خانوو لە کوێر .
٤ - دروستکردنی ٧ خانوو لە حەریر .
٥ - دروستکردنی خانووی مامۆستا لە قاسمیە
٦ - هەمانە شت لە بەرسرین .
٧ - هەمان شت لە گوندی سنکان .
٨ - هەمان شت لە ڕەزان .
٩ - خانووی تر لە گوندی زێوە .
١٠- دروستبوونی مەڵبەندی لاوانی عەنکاوە .
١١- دواناوەندی ١٢ ژوور لە حەریر .
١٢- ناوەندیەك لە بەستە پیازە .
١٣- ناوەندیەك بەرامبەر نەخۆشخانەی کۆماری .
١٤- ناوەندیەك لە قەزای ڕەواندوز .
١٥- ناوەندیەکی تر لە بەستە پیازە .
١٦- ناوەندیەك لە عەولا کۆجیلان .
١٧- هەمان شت لە کوێر
١٨- هەمان شت لە خەبات .
١٩- یەکێکی تر لە ڕەواندوز .
٢٠- دروستبوونی ئامادەیی لە مۆرتکە .
٢١- دروستکردنی قوتابخانەیەك بەرامبەر سایلو
٢٢- قوتابخانەیەکی تر لە نزیك شەستی .
٢٣- یەکێکی تر لە نزیك کارگەی مافور .
٢٤- دروستکردنی باخچەیەکی منداڵان لە حەریر
٢٥- باخچەیەکی منداڵان لە دیانە .
٢٦- باخچەیەکی منداڵان لە کوێر .
٢٧- باخچەیەکی تر لە کانی قرژاڵە .
٢٨- باخچەیەکی تر لە ڕەواندوز .
٢٩- باخچەیەکی تر لە هەنجیرۆك .
٣٠- کۆمەڵەی تاقیمانەکان لە دیانا .
٣١- قوتابخانەیەکی سەرەتایی لە چۆمان .
٣٢- قوتابخانەیەکی سەرەتایی لە شاوێسی .

دەستی بیناکاری بەردەوامە ،وەك بەڕێز پارێزگاری هەولێر دەڵێ ، هەر وەکو ئەمە لە نەخشەی بەجێهێنانی پرۆژەکانی ١٩٨٥دا ڕوونترا ئەبێتەوە ... کە هەندێکیان بەجێ هاتوون ، ئەوانی تریش بە ڕێکەوەیە..

١ - دروستبوونی قوتابخانەیەکی ناوەندی لە هەولێر .
٢ - دروستبوونی ناوەندیەك لە ڕەواندوز .
٣ - دروستبوونی ناوەندیەك لە کوێر .
٤ - دروستبوونی ناوەندیەك لە خەبات .
٥ - دروستبوونی ناوەندیەك لە بەستە پیازە .
٦ - دواناوەندیەك لە سایلۆ .
٧ - دواناوەندیەك لە نزیك کارگەی مافور .
٨ - باخچەیەکی منداڵان لە ناحیەی حەریر .
٩ - باخچەیەکی منداڵان لە ڕەواندوز .
١٠- باخچەیەکی منداڵان لە هەنجیرۆك .
١١- دروستبوونی قوتابخانەیەکی سەرەتایی لە گوندی شاوێسو ،سەرباری دەیەها دەست پێشخەری فراوان کە لە هەموو بەشاکانی پارێزگادا پێشکەش دەکرێت .

شێرزاد - لقی هەولێر

ڕۆژنامەگەریا عیراقێ ... قوناغەکا درێژ و دەورێکی گرنگ

• مختار فائق •

دەمێ سەرەکێ قوماندار صدام حسین دەرحەقێ ڕۆژنامەنڤیسی گۆتی : ڕۆژنامەنڤیس قوماندارو سەرکێشە د کۆمەڵیدا .. ئەوی بڤێ چەندێ پیتەیەکێ زۆرێ دایە ڕۆژنامەگەریا عیراقی و ڕۆژنامەنڤیسان .. ئو دەورەکێ مەزن ددەتە ڕۆژنامەنڤیسی داکو بکەهیتە ڤی دەورێ سەرکێش .. چنکو ڕۆژنامەگەری برەنگەکێ گشتی ، ئەڤرو هۆیەکێ گرنگە ژ هۆیێت موکومکرنا ڕێبازێ پارتەو شۆرەشێ د جڤاتو کۆمەڵێ دا .

هەروەسا ڕۆژنامەگەریێ دەورەکێ گرنگ یێ دیتی د کاروانێ ئاڤاکرنا کۆمەڵێ دا و د هشیارکرنا جەماوەراندا و ڕوژنامەگەریا عیراقی پێنگاڤێت بەرفرەهێت هاڤێتین د کارێ ڕۆژانەدا .. و هندە دەرگەهێت بسپوریێ د ڕوژنامەگەرییێدا هاتنە ڤەکرن .. وەکو ڕوژنامەگەریا ئافرەتانو پاڵانو قوتابیانو لدویماهیێ ڕوژنامەگەریا جەنگو عەسکەریی ئەڤە دەورێ ڕوژنامەگەریا عیراقی برەنگەکێ گشتی لێ هەکە ئەم بەرێ خۆ بکەینە بەرپەرێن مێژویا ڕوژنامەگەریا کوردی ، دێ بینین ڕوژنامەگەریا کوردی ژی دەورەکێ پیرۆزێ دیتی د بەلاڤکرنا پەیڤا ڕەسەنا کوردیدا و دەستنیشانکرنا ئێشو ئازارێت ملەتێ کورد دیتین لسەردەمێت بەرێ .. بگرە ژ یەکەم ڕوژناما کوردی -کوردستان- و هەتا گەهشتیبە ڕوژناما - دەنگی گێتی - و - دەنگی حەق - و - ریا تازە - ... وهتد .. لێ ئەڤ ڕوژنامێتەهە ژبەر هندە نەگەرێن چاپێو ئەگەرێن کۆمەڵایەتیو سیاسی .. نەدشیان د بەردەوام بن د ڕێبازو کاروانێ خودا .. وهەر دەم ڕوژنامەنڤیس لوان سەردەماندا تویشی گەلەك گرفتارێت ڕوژنامەگەریو تەکنیکیو دراڤی دبۆ ودبوە ئەگەرێ دایێخستنا ڕوژنامە ئان گوڤارێ و دەرنەچونا وێ .. لێ پشتی شۆرەشا ١٧ - ٣٠ تیرمەها نەمر .. یاکو پیتەکێ زۆر دایە ڕوژنامەو ڕوژنامەگەرییو ڕوژناما - هاوکاری - روناهی دیت لساڵا ١٩٧٠ و ڕوژ بۆ ڕوژێ پێنگاڤێت بەرفرەهێت هاڤێتین د مەیدانا ڕوژنامەگەرییێدا و شیا خۆ بگەهینتە پلەیەکا بەرزو بلند دڤێ دەلیڤەیداو شیا خۆ دیارکەت کو ڕوژناما بێ بەڤلەو بتنێ یە دڤێ مەیدانێ دا دگەل هەردوو گوڤارێت - بەیان - و - ڕۆشنبیری نوێ - یێت کو دەزگەها ڕەوشەنبیریو بەلاڤکرنا کوردی دەردکەت برێکو ویێکیو یێت بوینە جهێ ڕێزو قەدرو فەخرو شانازیێ لنك هەمی تۆرڤانو نڤیسەڤانێت کورد .. هەروەسا دڤێت ئەم دەورێ ئەو گوڤارێت دی ژی یێت کوردی ژبیر نەکەین وەکو - کاروانو ئوتونومیو ڕوژی کوردستان و نووسەری کورد - و گەلەك گوڤارێت دی ژی یێت کو هەمی پێکڤە هەولددەن پەیڤا ڕەسەنا کوردی بەلاڤبکەنو بگەهینە کوردێت ملەتێ کورد ..

ئێدی سلاڤو هزار سلاڤ بۆ ڕوژنامەگەریا عیراقیو بۆ ڕوژنامەگەریا کوردی برەنگەکێ تایبەتی وسلاڤ بۆ هەر خودان خامەیەکێ ڕەنگین یێکو ڕامانا وی ئەوە پەیڤا کوردییا ڕەسەن پێش بکەڤیتو بسەر بکەڤیت وەکی وان سەرکەفتنێت بناڤو دەنگ یێت کو سەربازێت مە یێت خورتو زیرەك هەر ڕوژ بدەست دئێخن لشەرێ مە یێ پیرۆزدا دژی دەستەکا زۆردار ل ئیرانێ .

• فؤاد حسین •

بەگشت دڵێکەوە ئارەزووی ماچکردنی ئەو خاکەم دەکرد کەپێم نایەسەر . دوای گەشتێکی تۆقێنەر . سەیری هەڤاڵەکانم دەکرد کە لەگەڵمدا بوون . وەکو باڵندە گەڕۆکەکان دەهاتنەپێش چاوم . کە هیلاکیو ڕەشەباو بێ پشووی ئارامیان لێبڕیبوو . سەیری یەکتریمان دەکرد . کەس کەسی نەدەناسی . بەڵام هەرکەسێك عەینی هەستو ئارەزوو لەچاوی ئەوی تردا ڕەچاودەکرد ، بەرەنگاربوونو وەستانو ڕووبەڕووبوونی ترسو لەرز هەستی خەڵکی نزیك دەکاتەوە .. سەیرکردنەکانیان یەك واتا دەبەخشت.. ئایا ئەوە ڕاستە ساڵانی ڕەشو لێدانو سزادان کۆتاییان هات ؟ هەر نەبێت بەنیسبەت ئێمەی کە حوکمی دوور خستنەوەی ئیجباریمان بەسەردا درا .. ؟

دوای دوو هەفتە ، لە جادەو کۆڵانەکاندا دەسوڕامەوە ، دەکەوتمە شوێنی خەڵکی ، سەیری دەمو چاویانم دەکرد ، ئایا ئەم خەڵکە دەزانن من لەبەرچی بەشوێنیان دەکەومو سەیریان دەکەم « حەزم دەکرد پێیان بڵێم ، ئایا دەزانن ژیان لەژێر سایەی ڕژێمێکی نیگەرانیو تۆقێنەر چۆن دەبێت .. ؟ ئەمە ئەوە دەگەیەنێت تۆ لە هەرساتو نەساتێکدا لەوانەیە هەڵتواسنە دیوارێکەوە پشتت ڕووبەڕووی دەرزەنێکی فیشەك دەبێت .. یان خۆت لەناو چاڵێکی قوڵدا دەبینێت هەرگیز ڕزگارت نابێت ..

ئایا جیهان بەمە بڕوا دەکەن ؟

ئایا دەزانن گەشتی نیگەرانی لە فڕۆکەخانەی میهرئابادی تاران گەیشتبووە لوتکە ، هەر ساتێك لە ساتەکانی مێژوویەکی دوورو درێژی نارەحەتیو نیگەرانی بوو .. سەیرکردنی « پاسداران » بە دووم دەکەوتن.. گیانم هەنجڕ هەنجڕ دەکردنو لێی دەخواردن ، هەڤاڵەکانم بەترسێکی بێشومارەوە دەجوڵان -- کە جانتاکانیان وازدەکردن بۆ پشکنین لەترسا وەختبوو گیانیان دەرچێت .. قاچیان لەسەر ئەرز خۆیان ئەنەگرت ..

ئەم هەموو کتێبانە چیە ؟ تەنها حەوت کتێبن .. بۆچی سێ جووتە پێڵاو هەتە ؟ ئەم کامیرایە بۆچی ..؟

حەزم دەکرد هەموو شت تێك بشکێنم .. ! ویستم تەنها هەر خۆم بەسەلامەتی دەربچم .. !

لە کۆتاییدا .. کتێبەکانو پێڵاوەکانو کامیراکەو ئەموستیلەی ژنهێنانم بۆیانم بەجێهێشت .. ! ئەموستیلەکە یەکێك لە پاسداران بە زۆر لێمی وەرگرت ..

بەم ئاکارانە ڕازیبووم .. کە فڕۆکەکەش گەیشتە بەرزایی ئاسمانو دووردەکەوتەوە بڕوام نەدەکرد ، ماوەی گەشتەکە بەربەستی فرمێسکەکانم نەدەکرد .. دەشترسام ئەم فرمێسکانە نهێنیەکانی دڵم ئاشکرا بکەن .. ماوەیەك چاوەکانم لێکنا .. دەنگی « مضیفەکە » منی ڕاچەڵەکاند .. گەیشتینە فڕۆکەخانەی هیثرۆ ..

ئەم باسە خاتوو شیرین فەیروزە کە لە فڕۆکەخانەی مهرآباد لە تاران گەیشتۆتە فڕۆکەخانەی هیثروی لەندەن .. بۆ ڕۆژنامەی « تایمزی » بەریتانی گێڕاویەتەوە .. ئەمە چیرۆکێکی کورتە لە هەزاران هەزار چیرۆکی ڕاستەقینەی میللەتانی ئێرانی کە تووشی ڕژێمی ناخوندە بوون .. !!! و نازانن چۆن ڕایکەن .. !! ..

پەیکەرسازی وسیرامیک

دوو بەشی

پەیمانگای هونەرە جوانەکانی سلێمانی

ئەم دوو بەشە . کە دوای تەواوکردنی پۆلی یەکەمو دووەمی پەیمانگا قوتابی تیایاندا ئەخوێنی ، وەك بەشێکی جیاو سەربەخۆ ، بێگومان خوێندن بە گشتی لە پەیمانگا جگە لە بەشی موسیقا دوو سالی یەکەم تایبەت کاری نیە ..ژمارەی ئەو قوتابیانەی لە بەشەکانی سیرامیكو پەیکەرسازی وێنە ئەخوێنن ٢٥٣ قوتابین ، کە ٩٢ قوتابی کچو ١٦١ قوتابی کوڕن ...

لە کاتی پیشاندانی بەرهەمەکانی ئەو دوو بەشە بەتایبەتی لە ڤێستقالی ساڵانەی قوتابخانەدا .. چاومان بە دوو مامۆستاو چەند قوتابیەك کەوت ، لە ئەنجامی ئەم چەند پرسیارو وەڵامو گفتوگۆیەدا بە یەك گەیشتین. سەرەتا مامۆستای بەڕێز دارا حمە سعید سەرپەرشتکاری بەشی پەیکەرسازی ، لە دەقی هونەری پەیکەرسازی کوردی دا دوا :-

ئەگەر بە دوای دەقی هونەری کوردیدا بگەڕێین ، تووشی دوریان دەبین ، ڕێگایەکیان لە سنووری جوگرافیا ، لایەنێکی تریشیان ، بە مەسەلەی رەگەزی کوردیەوە بەندە ، ئەگەر تەنها پشتمان بە مەسەلەی رەگەز بەست ڕێگا مرۆڤانەکەی ترمان پشت گوێ خست ئەوا ناگەینە ئاوات ، بۆ نموونە لە هەموو ناوچەکانی کوردستان چوار میلی بەردینمان هەیە کە زۆر لە یەك نزیکن ، نموونەی پێش مێژوو زۆرە ، دوای مێژوو نموونەمان قوتابخانەی دیار بەکر کە بنەمایەکی دەقی هونەریە لە سەدەی ناوەراستدا .

● بەڕێزتان شتێکتان بە دەستەوە نیە دەربارەی ئەم هونەرە بە زمانی کوردی پێشکەشی کەن ؟

ـ ئەوەی راستی بێت لە بارەی ئەم هونەرەوە سەرچاوە بە زمانی کوردی نیە ، لەبەر ئەوە من هەندێ شتم بە دەستەوەیە کە نیازم وایە لە پاشەرۆژدا بە چاپیان بگەیەنم ،بۆ بوژاندنەوەی ئەم هونەرە، هەروەها بۆ ئەوەی قوتابیانی بەشەکەش سوودی لێوەر- گرن .

● قوتابی شادان مستەفا:

قوتابیەکی پۆلی دووەمی گشتی بە خولیای پەیکەر سازی تیا بەدی ئەکرێ

بەشداری پێشنگای ساڵانەی قوتابخانەکەی کردوە .. لە بارەی ئیشو بەشەکانی خوێندنی گشتیو هەڵبژاردنی سالی ئایندەی بەشی پەیکەر سازی بۆی ووتین :-

ـ لە هەفتەیەکدا ٤ وانەی پەیکەر سازی ئەخوێنین ،کە بریتی یە لە ئیشی پۆرتریتو دروستکردنی ئەکادیمی وەك قاچو دەست کە شارەزایەکی تەواومان ئەبێت ، بۆ ئەوەی ئەگەر لە پۆلی سێهەم بەشی پەیکەر سازیمان هەڵبژارد ، بە ئاسانی بتوانین تاپ داربڕێژین ، من لە سەرەتادا بە شێوەیەکی گشتی ئەوەندەم لە خۆمدا بەدی ئەکرد ، کە ئەم بەشە هەڵبژێرم ، بەڵام کارکردنمو خوێندنم زیاتر

وای لێ کردم کە بەشەکە هەڵبژێرم .

● لەم کارە بە قورسی نازانیت ؟..

ـ هەرچەندە کارەکە تا رادەیەك بۆ ئافرەت قورسە ، بەڵام کارکردنمان تیایدا وردە وردە لامان ئاسان ئەبێت ، ئەوەشی کە بە ئاواتی ئەخوازم ئافرەتانی کوردمان بەتایبەتی لە کاری هونەریدا بێتە مەیدانی کارکردنو هەوڵ بدەین شان بە شانی پیاو لە کارە گشتیو تایبەتیەکاندا کار بکەین ..

● قوتابی صلاح احمد پۆلی سێهەمی پەیکەر سازی بەشداری پێشنگای کردبوو

دەربارەی هونەری پەیکەرسازی ووتی :-

ـ لە پێشنگا بەشداریم کردوە بە چەند مەدالیایەك ، کە ئەمەش وەك کاریکی موضوعی هەڵئەبژێریت ..لە بارەی هونەری کوردیو بەشی پیکەرسازی، ئەتوانم بڵێم بە هۆی شوێنە هونەریەکانەوە ڕویشتووەو ئەڕوات ،هەرچەند بەردکاریو هەندێ دەرهێنان پەیوەندی بە هەڵکەندنو نیگارونەخشاندن هەیە ،بەڵام ئێمە کارەکانمان هەمووی بە قوڕ ئەکەین . وەك شتێکی

تازە ، تیکەڵکردنی حەیوانات و ئیشی تر کە وەرگرتنی تازەیە لە بەکارهێنانی وارنیش بۆ شەوق دانەوەی کارەکەمانو روون بوونەوەی.

● لە پۆلی چوارەمی بەشی پەیکەرسازی چاومان کەوت بە قوتابی رزگار محمود کەوت : لە بارەی هەڵبژاردنی بەشەکەوە ووتی :

ـ کارکردنی سەربەست لەم بەشەدا وەك هونەرو ئارەزووەکانم وایان لێکردم ئەم بەشە هەڵبژێرم ..

● هەست بەچی ئەکەی لەم بەشەدا !

ـ بەشەکەمان لە گوڕانێکی بەردەوامدایە روو لە پێشکەوتن ئەکا ... هیوام وایە کە پاشە ڕۆژێکی دیارو جێگای خۆی هەبێت لە دڵو دەرونی خەڵکیدا ، بە بەشێکی زیندوی هونەر تەماشا بکرێت ..

● مامۆستا علی کمال لە بەشی سیرامیك دەربارەی بەشی سیرامیك ووتی :-

ـ بەشی سیرامیك وەك هەموو بەشەکانی تر لە پۆلی سێهەمەوە دەست پێ ئەکات، لەم بەشەدا پلەی دەرچوونی قوتابیو پاشان چێژوەرگرتنی قوتابی ئەبێتە بنەمایی سەرەکی بۆ وەرگرتنی قوتابی ، ژمارەی ئەو قوتابیانەی لە بەشی سیرامیك کار ئەکەن کەمن ، ئەمەش ئەگەرێتەوە بۆ ئەوەی کەرەسەی کەمان هەیە ،تەنها فرنێك لە ڕێگای هەولێرەوە وەرمان گرتوە ، بێگومان بونی ژورێکی گەورەو پێویستی کارکردنو زۆربوونی ئەبێتە هۆی ئەوەی قوتابی بەشەکە زۆرتر بن .

● قوتابی سامال علی قادر پۆلی پێنجەمی سیرامیك

،لە روی هەڵبژاردنی بەشەکەوە ووتی :-

ـ هەڵبژاردنم بۆ بەشی سیرامیك ئەگەڕێتەوە ، بۆ ئەوەی کە سێ ساڵ لە ناوەندیدا بەشی سیرامیك لە قوتابخانەکەماندا هەبوو، ، بەیارمەتی مامۆستای بەڕێزم مامۆستا جمال فێری ئەو کارە بووم ، بە بەردەوامی بەشداری کار کردنم کردوە ، لای من هونەری سیرامیك لە وێنەکێشان زەحمەت ترە کە بە چەند قوناغێکدا ئەڕوات گڵ ، فرنکاری ، ئێستا لە کارەکانماندا ویلی کارەبا بەکار ئەهێنین ..

● شێوەی کارکردن چۆنە :

ـ کارکردن جیاوازی هەیە لە کاری میللی ، ئێمە بە ڕێگاکانی ویلی دەستو مارمالوکەو ویلی کارەبا ، ئیشی دووما بە شێوەی قالب ،کە هەر یەکە کارێکن لە چوارچێوەی سیرامیکدا ... ئەو گڵەی بۆ ئەم کارە بەکار ئەهێنرێت ئەبێ کێشو پێزی تایبەتی هەبێت ، کە بە ئاسانی لە ناوچەی خۆمان ،لە خورماڵو چەمچەماڵ دەست ئەکەوێت ، دەوروبەری قەرەداخیش گڵی رەشی باشی تیدایە ..

● پاشان قوتابی نزیرە عبداللە پۆلی پێنجەمی سیرامیك لە بارەی بەشەکەو جیاوازی کاری بازرگانیو هونەری شێوە کاری سیرامیك بەم شێوەیە وەڵامی داینەوە : -

ـ لەگەڵ کردنەوەی ئەم بەشەو هەڵبژاردنم مامۆستای بەڕێز مامۆستا هیوا کاریگەرێکی گەورەی بوە لە پێگەیاندنی ئێمە کە بیرمان ناچێتەوە .. هونەری سیرامیك سەرەرای جوان کاری وەك هونەر ئەتوانی لە شتی تر بدوێ روناکی بخاتە سەر لایەنە هونەریەکانی .

- ئازاد -

وەرگێڕانی : کریم عثمان

میخائیل ئیلیانۆف و

پیشەی نواندن

هونەرمەندی سۆڤیەتی بە ناوبانگ « میخائیل ئیلیانۆف » یەکێکە لە ئەکتەرە سەرکەوتووو ناودارەکانی ئەمڕۆی سۆڤیەت ، خاوەنی تەجرەبەیەکی هونەری دەولەمەندەو هۆی ئەم ناوداریەشی ئەگەڕێتەوە بۆ کارکردنی بەردەوامی لە هەموو بوارەکانی ئێستگەو تەلەفزیۆنو شانۆو سینەمادا .

بۆ نموونە ئێستا لە یەك کاتدا خەریکی چەند کارێکی هونەری جۆراو جۆرە وەك : بینینی دەوری کەسایەتی « بیلغی » لە ڕۆمانی « ڕۆژێك درێژتر لە سەدەیەك »ی نووسەری بەناوبانگ «ئیتماتۆف» .. و دەوری « مارشاڵ زوخوف » لە فلیمی « جەنگی مۆسکۆ » کە بریتی یە لە چوار بەش ، ئەمە جگە لە هەڵسانی بە تۆمارکردنی دەقی « گیانە مردووەکان » ی نووسەری ناوداری مەزن « گۆگۆڵ » بۆ ئێستگە .

بۆیە دەربارەی خۆ خەریککردنی ئەکتەری شانۆوە بە تەلەفزیۆنو سینەماوە ئەڵێ :

« ئەکتەری شانۆیی ناتوانێ دوورە پەرێز بێ لە شاشەی تەلەفزیۆنو سینەما لەبەر هۆیەکی ساکار ، چونکە ئەو دوو شاشەیە بوونەتە بەشێکی گرنگی ژیانیا ، بۆ نموونە من لە ئێستگە ئیشو کار دەکەمو بە چەندین چالاکی تری کۆمەڵایەتی هەڵئەسم ، هەر بۆیە مەسەلەکان خۆبەستنەوە نین بە شانۆوە ، بەڵکو بە پێداویستو داخوازەکانی ژیانەوە .

ئەم هونەرمەندە خاوەنی چەند ڕایەکی زیرەکانەیە دەربارەی پیشەی ئەکتەرو کاری دەرهێنانو بینەرو زروفی ئەمڕۆی جیهانو هەڵوێستی شانۆ بەرانبەریان .

ئەڵێ : « پیشەی نواندن لای من ، ئەو پیشەیەیە لە ڕێگایەوە هاریکاری لەگەڵ ژیانی گەلو وولاتدا دەکەم . هونەری هونەرمەندیش بەهۆی ووردەکاریو ساتەکانی ژیانەوە دەژیو گەشە ئەسێنێ ، هونەرێکی قوڵو بە تامو پڕ ماناو پێویستە کاتێ رووداوەکانی سەدەی تیادا ڕەنگ ئەداتەوە ، منیش بە پێی توانام لە خیلالی کارەکەمەوە هەوڵی هاوکاریو تێکەڵێبوون ژیان ئەدەم تا هەردوو لایەنی سەلبیو ئیجابی بەسەر بخی وورو ژێنەرەوە بخەمە ڕوو .

بۆ نموونە لە تازەترینی فلیمەکانمدا رۆڵێ کەسایەتی شەڕخواز ئەبینم ، گەر لە هۆیەکەیتان پرسی .. ئەوا ئەڵێم « لەبەر هۆیەکی ئاسان لە پێناوی خستنە ڕووی ئەو کەسانەی کە ژیانی خەڵك ژەهراوی ئەکەن بەهۆی خۆپەرستیو خیانەتکاریو لادانیان لە یاسا . ئەمەوێ بینەر هەڵوێستی ڕق لێبوونەوە بەرانبەر ئەو جۆرە کەسانە وەربگرێ ، گەر لەم کارەدا سەرکەوتنم بە دەست هێنا ، ئەوە مەبەستەکەم پێکاوە .

گرنگترین مەسەلە لە شانۆدا سەرنجی ئەم هونەرمەندەی ڕاکێشا بێ ، ئەو پەیوەندیە ڕاستەوخۆیەی نێوان ئەکتەرو بینەرە بۆیە زور بە ڕێزەوە باسی لێ ئەکات ،، چونکە بە بڕوای ئەم ئەو پەیوەندییە هۆیەکی گرنگە بۆ بەردەوامی شانۆ لە پێشبڕەکەدا لەگەڵ سینەماو تەلەفزیۆن .

هونەرمەندی هاوچەرخ « ئیلیانۆف » دەربارەی شانۆگەرییە کلاسیکی ونوێیەکان ئەڵێ :

« هەردووکیان بێ کەڵکن گەر لەگەڵ هەستەکانی جیهانی نوێی هاوچەرخدا تێکەڵاو نەبن ، بێگومان ئێمە پێویستیمان بە شانۆگەرییە کلاسیکییەکان هەیە ، نەك تەنها وەك وەسیلەیەك بۆ تێڕوانینمان بۆ بۆ ژیان هاوچەرخ ، بەڵکو لە پێناوی نیشاندانی نموونەی ئەدەبی زیندووو و بۆ فراوانکردنی ئاسۆی ڕۆشنبیریمانو پەرەپێدانی زەوقمان .

- ئیلیانۆفو دەرهێنەر -

«بەلای منەوە وەك ئەکتەرێکی خاوەن تەجرەبەیەکی تا ڕادەیەك باش : دەرهێنەر ئەبێ نەك هەر ئینسانێکی ووریا بێ لە کارەکەیدا، بەڵکو ئەبێ کەسێکی نائاسایی بێو خاوەنی تێڕوانینێکی نوێ بێ بۆ ژیان ، هەروەها ئەبێ خاوەنی هەڵوێستێکی دیاریکراو بێو لە شانۆگەرییەکانیدا ئەو هەڵوێستە ڕەنگ بداتەوە .

ئیلیانۆف وەك ئەکتەرێکی لێهاتوو ڕۆشنبیر ، بێگومان ئەو بینەرەی خۆش ئەوێ کە ڕۆشنبیرەو لە هونەر تێئەگات .

« من ئەو بینەرەم خۆش ئەوێ ،، چاوەڕوانی وەڵامی ئەو پرسیارانە لەشانۆ بکات کە دەربارەی ژیانی هاوچەرخن ، نەك بە تەنها چاوەڕوانی بەزمو خۆشی لێ بکات .

لە ڕاگرنگەکانی دەربارەی بارودۆخی ئاڵۆزی ئیستای جیهانو سیاسەتی دەوڵەتانو ڕۆڵی شانۆ لەو ئاڵۆزییەدا ئەڵێ .. « لەم بارە ئاڵۆزەی جیهاندا ئەتوانم بڵێم شانۆ هەڵوێستی ئاشکراو ڕاستەوخۆ بەرانبەر سیاسەتی دەوڵەتانی پێ دیاری ناکرێ ، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا کاری کاریگەر ئەکاتە سەر بیرکردنەوەی بینەر .. شانۆ ئەتوانێ جیهان ووریا بکاتەوە لە بارە ئاڵۆزەکانی ، هەروەها توانای گۆڕینو پەرەپێدانی هەیە ..

Institut Kurde de Paris

بەبۆنەی ڕۆژی ڕۆژنامەنووسی عێراقییەوە :

سێ ڕۆژنامەنووسی گەورەمان و

دەوریان لە ڕۆژنامەنووسیدا

عبدالغفور بەدری خاوەنی ڕۆژنامەی ئیستقلالی بەغدادی ..

عبدالغفور قاسم ئەفەندی ئەلبەدری لە ساڵی ١٨٩٢ لە گەڕەکی (فضل) کە یەکێکە لە گەڕەکە میللی‌یەکانی بەغدا چاوی هەڵیناوە ..

یەکێ بووە لەو کەسانەی کە دەورێکی باڵایان بینیوە لەو خۆپیشاندنانەی کە سەرچاوەکەی مزگەوتی حەیدەرخانە بوون ، ئەمەش بووە هۆی دور خستنەوەی بۆ هندستان . لە هندستاندا دەستە پاچە نەوەستاوە بەڵکو خۆی گەیاندۆتە شۆڕشی گەورەی عەرەبی لە پاشا گەڕاوەتەوە عیراق‌و بەشداری شۆڕشی عیراقی کردووە .

ئیستقلالی بەغدادی دەنگی

شۆڕشی عیراق بوو

عبدالغفور البدري ڕۆژنامەیەکی بە ناوی (الاستقلال فی بغداد) دەرکرد یەکەمین ژمارەی لە ڕۆژی ٢٨ ئەیلولی ساڵی ١٩٢٠ بڵاو کرایەوە ، هەفتەی سێ ژمارەی بڵاو ئەکرایەوە . بەڵام لە ٩ی شوباتی ساڵی ١٩٢١ ڕژێمی ئەو سەردەمە فەرمانی وەستاندنی داوە لە کۆتایی ساڵی ١٩٢٢دا دووبارە بڵاو کرایەوە .

ئیستقلال دەنگی شۆڕشی عیراق بوو دژی کارە ناڕەواکانی داگیرکەران بوو . بۆیە چەند جارێ فەرمانی وەستاندنی ڕۆژنامەو بەندکردنی خاوەن‌و کارگێڕانی درا .

ئیستقلال ڕۆژنامەیەکی سەربەست بوو . ووتاری شۆڕشگێڕی‌و شیعری نیشتمانی بڵاو ئەکردەوە .. ئەمەش بووە هۆی تەقینەوەی بورکانی ڕق‌و کینەی شۆڕشگێڕان دژی داگیرکەران‌و وەدی‌هێنانی هیواو خواستی جەماوەر کە سەربەخۆیی عیراق بوو .

ئیبراهیم سالح شوکر خاوەنی گۆڤاری

((الناشئە))

ئیبراهیم سالح شوکر لە ٢٤ی تەموزی ساڵی ١٨٩٢ لە شاری بەغدا پێی ناوەتە دنیاوە هەر لە منالیەوە خولیای ئەدەب‌و زانست بووە . سەرەتاشی لە حوجرەوە دەست پێ کردووە . (نهج البلاغە)ی ئیمام علی کوڕی ابی طالب (د.خ) زۆر کاری تێکردبوە ، هەروەها بە پەرۆشی‌یەوە بەرهەمەکانی ئەدیبە هاوچەرخەکانی وەك طە حوسێن‌و جبران‌و .. هتد ئەخوێندەوە .

مامۆستا ئیبراهیم پاش دەرکردنی یەکەمین ژمارەی گۆڤاری (الناشئە) لە ڕۆژی ٢ی کانوونی یەکەمی ساڵی ١٩٢١ زۆر پیشەکەی خۆی خۆش‌ویست‌و نووسینەکانیشی لە باری سیاسی‌و کۆمەڵایەتی‌وە زۆر پێگەیشت .

شاعیرە نیشتمان پەروەرەکان لەم گۆڤارەدا بەرهەمیان بڵاو ئەکردەوە وەك زەهاوی‌و محمد رضا الشبیبی‌وە ڕۆژنامەنوس روفائیل بطی .

لەبەر ئەوەی ئیبراهیم سالح شوکر بەردەوام هێرشی ئەکردە سەر لێپرسراوان‌و کارە ناڕەواکانیانی ئەخستە ڕوو ڕیسوایانی ئەکرد ، بۆیە بڕیاری لابردنی مافی بڵاو کردنەوەی گۆڤاری (الناشئە) درا واتە تەنها تەمەنی ئەم گۆڤارە سێ مانگ بوو .

بەر لە تێپەڕبونی کەمتر لە ساڵێك لەسەر وەستانی ئەم گۆڤارە مامۆستا ئیبراهیم سالح شوکر توانی مافی بڵاوکردنەوەی وەرگرێتەوە بە ناوی (الناشئە الجدیدە) کە یەکەم ژمارەی لە ڕۆژی ٢٧ی کانونی یەکەمی ساڵی ١٩٢٢ دەرچوو .

پاش ماوەیەك لە بڵاوکردنەوەیدا تووشی زۆرەها تەگەرەو وەستان بوو .

ئیبراهیم سالح شوکر بە ئەستێرەیەکی گەشی جیهانی ڕۆژنامەگەری نیشتمانی ناسراوە لە مێژووی ڕۆژنامەگەری عیراقیدا وەك ڕۆژنامەنوسێکی ئازاو خەباتکەر ، کە ڕێبازو بیروباوەری جوانترین نموونە بوو بۆ دەربڕین لە هەست‌و ویستی گەلی عیراقی لەو سەردەمەدا .

نوري ثابت خاوەنی ڕۆژنامەی

((حبزبوز))

نوري ثابت لە ساڵی ١٨٩٧دا لە دایك‌بوو لە ساڵی ١٩٠٨ کە ئەو کاتە تەمەنی ١١ ساڵ بوو باوکیشی لە شاری (الاحساء) دامەزرا بوو . گیانی سەربازی لە خوێنیا جموجۆڵی ئەکردو لەگەڵ منالاندا لە گۆڕەپانی گەورەی (البراجة) مەشقی ئەکرد .

لە دوای قۆناغی سەرەتایی چو بۆ قوتابخانەی (ارشدیەی سەربازی)و پلەی سەرەتایی بڕی‌و لە پاشان بەشداری تاقی‌کردنەوەی وەرگرتنی ئامادەیی سەربازی کرد سەرکەوت‌و وەرگیرا .

پاش تەواوبوونی جەنگی جیهانی یەکەم نوری ثابت لەگەڵ ئەو قوتابی‌یە عیراقیانەی خوێندیان تەواو کردبو لە تورکیاوە گەڕایەوە بۆ نیشتمانی خۆشەویست .

نوری ثابت لە قوتابخانەی (الجعفریە الاهلیە) بە یاریدەری بەڕێوەبەر (حاجی کمال قاسم) . کە یەکێك بوو لە ناودارەکانی کۆمەڵ لە بەغدا دامەزرا .

وە مامۆستا (ساطع الحصري) بەڕێوەبەری موعاریف بە مامۆستا لە قوتابخانە میریە ڕەسمیەکان دایمەزراند دەستی کرد بە نووسین‌و بڵاوکردنەوەی بەرهەمەکان لەگەڵ ئەو نووسەرانەی کە لە ڕۆژنامە ناوخۆییەکاندا بابەتی (گاڵتەو گەپ) یان بڵاو ئەکردوە وەك (موسی الشابندر) کە بە ناوی (علوان ابو شرارە) بڵاوی ئەکردەوەو مامۆستا (خلف شوقی الداوودی) کە بە ناوی (الملا نصرالدین) بەرهەمی بڵاو ئەکردەوەو مامۆستا (میخائیل بنسی) کە بە ناوی (کناس الشوارع) بڵاوی ئەکردەوە .

وە لە دوای ئەوەی کە مامۆستا روفائیل بطی دەسی بە چاپ‌و بڵاوکردنەوەی ڕۆژنامەی (البلاد) کرد داوای لە مامۆستا نوری ثابت کرد کە لە ڕۆژنامەکەی‌دا لە ژێر ناوونیشانی (گاڵتەو گەپ‌و نوکتە) بەرهەم بڵاو بکاتەوە .

لەسەر ئەوەڕێك کەوتن کە نوری ثابت هەموو ڕۆژێ لە ڕۆژنامەی (البلاد) بە ناوی (حبزبوز) بنووسێت . بەڵام لە ئەنجامی بەردەوام‌بوونی لەسەر ئەم جۆرە وتارو نوسینانەی بۆ چەندجارێك . لە لایەن وەزارەتی موعاریفەوە ئاگادار کرایەوە بۆ ئەوەی واز لەم جۆرە نووسینانە بهێنێ .

بەڵام سوودی نەبوو وازی نەهێنا ئەنجامەکەیشی ئەوە بوو کە بە پێی یاسای فەرمانبەرایەتی ساڵی ١٩٣١ لە وەزیفە دەرکرێ‌و ئەو کاتەش چو بۆ لوبنان بۆ گەشتگوزاری هاوین .

لە دوای گەڕانەوەی لە لوبنان ڕێگای بڵاو کردنەوەی ڕۆژنامەیەکی کومیدی (گاڵتەو گەپ)ی پێ سپێردرا بە ناوی (حبزبوز) کە توانی دەورێکی زۆر باڵا ببینێ لە جیهانی ڕۆژنامەی کومیدی‌و گاڵتەوگەپ/عیراقدا . ئەوەی شایانی باس بێ جێگای ڕەزامەندی خەڵك بوو ، ڕەواجێکی زۆریشی هەبوو .

زانست و تەندروستی

یەکەم دیاری بۆ منداڵەکەت

((بەشی دووەم))

● د. هیوا عمر احمد ●

● **سێیەم ـ دەردەکۆپان : الكزاز :** Tetanus

بە هۆی میکرۆبی [کلۆستریدیەم تیتانی : Clostridium tetani]ی‌یەوە تووشی مرۆڤ ئەبێ ، ئەمیش نیشتەجێی ڕیخۆڵەی مرۆڤ‌و گیانداره ماڵی‌یەکانە ، لە خاك‌و خۆڵیش‌دا هەیە ، کە لە ڕێی پیسایی‌و سەنیرو پشقلەوە تێکەڵی ئەبێ .

میکرۆبەکە بە هۆی برینێکەوە هەرچەندە بچوکیش بێ ئەچێتە لەشەوە ، ئەگەر برینەکە شانەی مردوو ڕزیوی تیا نەبوو ئەوا لە بارنی‌یە بۆ گەشەی میکرۆبەکەو ئەبێ بە شێوەی [سپۆر] ، کە لەوانەیە چەندەها ساڵ بە چالاکی بمێنێتەوە ... چونکە ئەم میکرۆبە لە شوێنی بێ‌هەوا ـ ئۆکسجین ـ دا گەشە ئەکات ، وەك برینە ڕزیووگەنیوو قوڵەکان ، لە شوێنێك‌دا جیگیر ئەبێ‌و ژەهرەکەی Exotoxin دەر ئەدات‌و کار ئەکاتە سەر دەورو بەری‌و ئەو ناوچەیە لە کار ئەکەوێ مێروولە ئەکاو هەست بە توند بوونی تیا دروست ئەبێ ، پاشان کە هەڵمژرا بۆناوخوێن کار ئەکاتە سەر جوڵە دەمارو خانەکانی ، بەتایبەتی بەشی پێشەوەی بەتکە دەمار Anterior horn ئەبێتە هۆی گرژبوونی بەردەوامی ماسولکەکان‌و گەشکەگرتنیان .. پاش دوو ڕۆژ تا هەفتەیەك گرنگترین نیشانەی دەرئەکەوێ کە گرژبوونی ماسولکەی کاکیلەکانە ، بە جۆری دەم‌و کاکیلەکان دائەخرێن‌و ناکرێنەوە Lock Jaw پاشان ماسولکەی هەموو دەم‌و چاو ئەگرێتەوەو دەربڕینی دەم‌و چاوی نەخۆشەکە ڕەنگی پێکەنینێکی ترسناك ئەگرێ پێی ئەووترێ [پێکەنینی ئەهریمەن Risus Sardonicus] . وردە وردە شان‌و مل‌و سینە گرژ ئەبن‌و پشت هەڵ ئەگەڕێتەوەو ماسولکەکانی سك گرژ ئەبن‌و وەکو تەختە ڕەق ئەبن .... لەوانەیە ئەم گرژ بوونە (٣ تا ٤) خولەك بخایەنێ ، لە خۆیەوە دەست پێ بکات یان پاش جوڵاندنی نەخۆشەکە ، تەقەوڕەقەیەك ، قاوو تیژێك دەست پێ‌بکات . ئەم گرژبوونە زۆر بە ئازارە بۆنە خۆشەکە ، ووردە ووردە زووتر دێت‌و بە هێزو درێژ خایەنتر ئەبێ ، گەر چارەسەر نەکرا ، مرۆڤەکە ئەکوژێ . تا زووتر بناسرێتەوەو چارە بکرێ ، ئەنجام‌و سەرفرازی نەخۆشەکە ، مسۆگەر تر ئەبێ ، پاشان باسی کوتینەکەی ئەکەین .

● **چوارەم ـ کۆکەڕەشە : السعال الدیکی :** Yhooping Cough

نەخۆشی‌یەکی زۆر درمە ، بە هۆی [بۆردیتیلا پیرتوسیس Bordetella pertussis]ەوە تووش ئەبێ ، بە پژمین‌و کۆکە ئەتەنێتەوە ، یەك دوو هەفتەی ئەوێ تا نیشانەکانی دەرئەکەوێ ... ساوا زۆر ناسکە لەبەر ئەم نەخۆشی‌یەدا ، لە سەدا نەوەدی ئەوانەی تووش ئەبن تەمەنیان لە پێنج ساڵ کەمترە ، بەم قۆناغانەدا ئەڕوات ..

یەکەم : منالەکە کۆکەی ئەبێ ، چاوو لووتی سور ئەبێتەوەو ئاوئەکەن ، بەڵغەمی ئەبێ‌و هەفتەیەك ئەخایەنێ .

دووەم : پاش هەفتەیەك نۆرەی کۆکین پەیدا ئەبێ ، ڕۆژی چل پەنجا جار ئەکۆکێ بە زۆری لەشەوا ، هەر نۆرە کۆکەیەك پێك دێ لە ڕیزە کۆکینێکی تیژو کورت بە هەناسە وەرگرتنێکی قوڵ کۆتایی دێت کە قووتە ـ Whoping ـ یەکی لەگەڵ دایە ، لەوانەیە ئەم قۆقەیە لە گەورەو منالی هەرزەکاردا نەبیسترێ ، زۆرجار منالەکە پاش کۆکەکە ئەڕشێتەوە .

سێهەم : سارێژبوون ، پاش ئەوەی کۆکەڕەشە چەند هەفتەیەك ئەخایەنێ ووردە ووردە کۆکەکە هێواش ئەبێتەوەو بەڵغەم ڕوون ئەبێتەوە .. مرۆڤەکە بەرگری‌یەکی یەکجاری دەست ئەکەوێ ، ماکی زۆرە ، گرنگترینیان هەوکردنی سی‌یەکان خوێن‌بەربوونی ژێر پەردەی چاویان دەوری چاو ، برینداربوون ژێر زمان ، دابەزینی کۆم .

١ ـ تەمەن : ٤ ـ ١٢ مانگی
ژمارەی جارەکان : سێ جار
کوتینەکان : دژی وەناق ، دەردەکۆپان ، کۆکەڕەشە ، ئیفلیجی منال
ماوەی نێوانیان : ٦ ـ ٨ هەفتە پاشان ٤ ـ ٦ مانگ ، هەموویان دەرزین ، دژی ئیفلیجی منال دلۆپەیە .

٢ ـ تەمەن : یەکەم ساڵی قوتابخانە
ژمارەی چارەکان : یەك جار
کوتینەکان : دژی وەناق‌و دەردە کۆپان‌و ئیفلیجی منال .

٣ ـ تەمەن : ١٥ ـ ١٩ ساڵی
ژمارەی چارەکان : یەك جار
کوتینەکان : دژی دەردەکۆپان‌و ئیفلیجی منال .

● **پێنجەم : ئیفلیجی منال : شلل الاطفال :** Poliomylitis

هۆکەی ڤایرەسی ـ Poliovirus ـە لەڕێی قوڕگەوە تووش دێ ، لە خوێنەوە ئەچێتە بەتکە دەمارو لەبەشی پێشەوەی بەتکە دەمار دایان لە مێشكدا جێگر ئەبێ‌و تێکی ئەشکێنێ ، هەفتەیەك دوو هەفتە ئەبات تا نیشانەکانی دەر بکەوێ ، لە سەرەتادا تا داری‌و سەریشە دەرئەکەوێ ، پاش چەند ڕۆژێ لێی سوك ئەکاو نیشانەکانی نامێنێ ، هەندێ جار تا داری‌و سەرئێشەکە دەرئەکەوێتەوەو مل ڕەق ئەبێ‌و نیشانەکانی هەوی‌پەردەی مێشکی لێ دەرئەکەوێ کە بریتی‌یە لە شێواندنی هۆش‌و ڕشانەوەو مەمك نەگرتن‌و تا داری‌و گەشکەو کۆت بوون ، پاشان ئیفلیجی‌یەکە دەرئەکەوێ ، لەوانەیە تەنیا ماسولکەیەك یان چەند ماسولکەیەك یان هەموو لەش بگرێتەوە ، ئەو بەشە ئەمرێ‌و شل‌و مل ئەبێ‌و هێزی خۆڕاگرتنی تیا نامێنێ ... ئەگەر لە کاتی تا داری‌یەکەی سەرەتادا مرۆڤەکە خۆی ماندوو بکات ، یان هەر دەرزی‌یەك لە خۆی بدات وا ئیفلیجی‌یەکە زووترو قورستر دەرئەکەوێ .

● **شەشەم ـ سوریژە : الحصبة :** Measles

بەهۆی ڤایرەسی Measles ەوە بڵاوئەبێتەوە ، بە هۆی کۆ کەوپژمینەوە ئەتەنێتەوە ، ئەوەی تووشی بێ ، بەرگری‌یەکی هێجگار چاکی لێ چنگ ئەکەوێ پاش دە ڕۆژ کۆکەو هەڵامەت‌و تا داری نیشانەکانی دەرئەکەوێ ..

١ ـ قۆناغی پەتایی : تا داری ، ئاوکردنی چاوولوت ، بێ خولکی ، نەخۆری ، کۆکە ، گربوونی دەنگ ، حەز لە ڕۆشنایی نەکردن .. نەخۆشەکەلەم قۆناغەدا ، بە هۆی ئەو پنتك پنتکە بچوکانەوە ئەناسرێتەوە کە لە سەری ڕووپۆشی ناوەوەی دەم‌و گوپ دەرئەکەوێ ، دەورەکەی سوری تۆخەو لە خوێیەك ئەچێ بەسەر تەختێکی سوردا بڵاو کرابێتەوە ، پێی ئەووترێ پنتکی ـ کۆپلیك ـ Koplik .

٢ ـ قۆناغی پەڵە : پاش سێ چوار ڕۆژ ئەم پنتکانە دیار نامێنن‌و پەڵەی وردی سوری تۆخ کە لەوانەیە کەمێ بەرز بن لە سەر پێستی پشتە گوێیەوە دەر ئەکەوێ ، چەند کاژێرێکی ئەوێ تا هەموو لەش بگرێتەوە ، لەم کاتەدا تاکە کەمێ زۆر ئەبێ ، وردە وردە پەڵەکان ڕەش ئەبێتەوە پاش (٢ ـ ٣) ڕۆژ ڕەش ئەبێتەوە ، پێست کەمێ توێکل هەڵ ئەدات ، کاتێ پەڵەکان دیار نامێنێ ، تا داری‌و بێ خولکی‌یەکەی نامێنێ .

سێهەم قۆناغی ماك : ماکی زۆرە ، گرنگترینیان هەوکردنی سی‌و بۆری هەواوگوێی ناوەوە ، چاو ئێشەی بەردەوام ، بۆ تژە ، هەوی گەدەو ڕیخۆڵەکان . هەندێ جار ئەداتە مێشك .

لە تەمەنی یەك تا دوو ساڵی دژی سوریژە بیکوتە ، کوتینەکەی لە هەمان کاتیش‌دا دژی سوریژەی ئەڵمانی‌و ملەخرێ‌یە .

● **حەوتەم : سوریژەی ئەڵمانی : الحصبة الالمانیە :** Pubella.

وەك سوریژە هۆکەی ڤایرەسە ، بە هۆی کۆکەو پژمەوە بڵاو ئەبێتەوە ، یەك جار تووشی مرۆڤ ئەبێ ، لە گەورەدا سەخترە وەك لە منالدا ، کاتێ تووشی ئافرەتێکی سك پڕ ئەبێ لە چوار مانگی یەکەمی سکەکەی‌دا ، کۆرپەکەی تووشی زۆر ناتەواوی زگماکی وەك ، ناتەواوی دڵ ، مێشك ئەبێ ، لەوانەیە کەڕ ببێ ، ئاوی سپی سەرچاوی بگرێ .

« خۆپاراستن لە تیمارکردن باشترە »

گەر چی ووتەیەکی کۆنە بەڵام لە بواری تەندروستیدا هەموو دەم تازەیەو ماناکەی زۆر گرنگ‌و بڵاوە ، بێ‌گومان هیچ کەسێ بە تەواوەتی نرخ‌و گرنگی تەندروستی نازانێ تا نەخۆش نەکەوتبێ ، جا کە تۆ بتوانی جگەرگۆشەکەت بپارێزی لە زۆر نەخۆشی درم بە هۆی کوتینێکی زۆر ئاسان‌و ساکارەوە ، بۆ نایکوتی‌و ئەمەی بۆ ناکەی بەدیاری تا لە سەرەتای ژیانی‌یە لەو نەخۆشیانە دوور بێ‌و تامی بەخششی تەندروستی بکات .

● **پەراوێزەکان :**

1- Davidson's Principles and Practice of Medicine by John Macleod 1981 13th edition

2- WORLD HEALTH 1979 No. 8, 9, 10, 11.

Institut kurde de Paris

بـازيـان ...

گەشت و بەسەركردنەوە

سـەرچاوەیەكی مێژوویی :

هەندێ بیرو ڕای جۆر بە جۆر هەیە دەربارەی ناوناني ئەم ناوچەیە .. رایەك دەڵێ گوایا ئەم ناوە لە (باز ـ واتە باڵندەی باز) ، (بان ـ یانـە بـە مانای لانە) واتە لانەی باز ـ بازیانە .. بازیـان ، بە واتەی شوێنی بەرزیش بۆ ئاسانكردن بەرزیان [ر]كەی پەرێندراوە بوە بە بازیان ..

رایەكی تر ، گوایە كاتێ خۆی نزیك دەربەنـد بازیان بینایەك هەبوە بۆ پارێزگاری دەربەندەكـەو وەرگرتنی باج لـە كاروان چیەكانی كە بەو ناوچەیە تێپەربوون ـ بۆیە بە دوری نازانرێ كە ناوەكە لـە (باجیان) وە بۆ ئاسانكردنی لەسەر زمان بو بێتـە « بازیان » ... گەل ایكدانەوەو بۆ چۆنی تـر ... بازیان ناحیەكە لەسەر قەزای مەركەزی سلێمانی نزیكەی ٢٥ كیلومەتر لێوەی دورە ، لەسـەر رێگای كەركوكو سلێمانیە لە تاسـلوجەوە درێژ ئەبێتەوە تا دەربەندی بازیان ، ناوچەكانی شاخاویە ، بـەڵام سەختو دژوار نیە ، ٤٥ دێ سەر بە ناحیە بازیانن جگە لە سێ دێی هاوچەرخی « اللهی ، تەینـاڵ ، گوپاڵە » ئەم ناوچەیە لە بیستەكانەوە ناحیەیە ...

● **شـوێنی جوگرافی :**

بـە ناوچـەیـەكی گرێ دانی نێوان كەركوكو سلێمانیە ، لەبەر ئەوەی ناوچەیەكی كشـتوكاڵی وەك شارەزوورە ، لە بارەی ئابوری كشتوكاڵی سودیان لە رێگاوبانی ناوچەكە بینیوە ، پێویستیان پێ بوە .. كە بەینێكی بازرگانیو پیشەسازیو كشتوكاڵی بوە .. سەرچاوەی سەرەكی ئابوری ناوچەكە كشـتوكاڵ بوە ، دەشتی بـازیـان بـە ئاوی زۆریو پیتی .. چاندنی چەڵتوك .. لە هاوینو زسـتاندا خەڵكی ناوچەكە بە كشـتوكاڵەوە خەریكن ، جگە لـە بەخێوكردنی ئاژەڵ ...

ئەم زانیاریانەو گەلێ زانیـاری بـە سـوودی ترمان دەربارەی بازیان دەست كەوت بە هۆی بەرێز بەرێوەبەری ناحیە كاك احمد حمە امین كە خۆی بۆ توێژینەوەو لێكۆڵینەوەی مێژووی ناوچەكـە زۆر ماندوو كردوە .. ئاواتمانە كەو هەوڵەی كاك احمد بـە فیڕو نەڕوات .. بـۆ ئەوەی خوێنـەرانی خۆشەویست لە ئێسـتای ناحیەی بازیان نزیك كەینەوە .. فەرموون با گوێ لـە وتەكانی بـەرێـز بەرێوەبەری ناحیە بگرین :

ـ لەم ساڵانەی دواییدا ناوچەكـە گەلێ پێشكەوتنی بەخۆیەوە دی ئەویش بـە كۆكردنەوەی هەندێ دێی پرش‌و بڵاو لە دێی هاوچەرخدا وەكو ئەڵلایو تەیناڵو گوپاڵە ، كـە هەموو پێویستەكی ژیانو خزمەت گوزاریەكی تیدایە لـە ئاوو كارەبـاو دەزگای تەندروستیو فێركردن كشـتوكاڵو یارمەتی دانی جوتیاران لە گشت روویەكەوە ، هەروەهـا گەیاندنی رێكەوبان بە زۆربەی دێهاتەكانی ناوچەكەو روناك كردنیانو كردنەوەی قوتابخانـە تییاندا ، زەویش بە پێی یاسا بەسـەر جوتیاراندا دابـەش كراوە ..

● **پرۆژەكانی بەرد لـە بـازیـان چ گرنگیەكی هـەیـە :**

ـ ئێرە دوو پرۆژەی گرنگ هەیە ، كێڵگەی داری بەرداری بازیان « بستەنەی بازیـان » ئـەوی تریان وەك ئەرموتان پرۆژەی كانە بەردەكان كـە

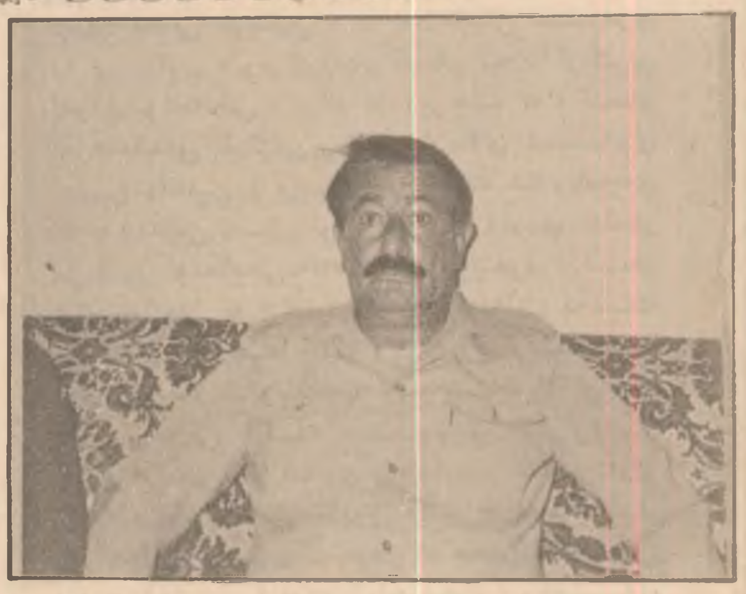

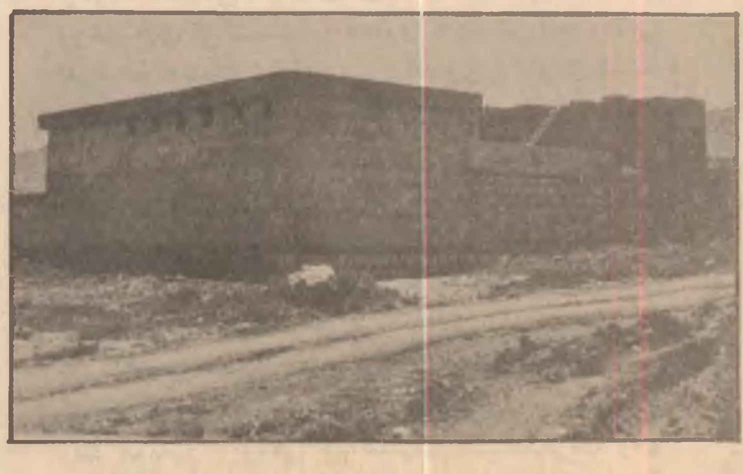

ژمارەیەكی زۆر لە دانیشتوانی ئـەم ناوچەیە كاری تێ دەكەنو سوودی لێ وەرئەگرن .

● **لـە روی كـاروبـاری كـارگێرایەتیو فەرمانبەرایەتیەوە ، هیچ تەنگو چەڵەمەیەك نەهاتوتە بەردەمتان :**

ـ ئەوەی كە پێویستمان بێت ، تـەنهـا كردنەوەی قوتابخانەی ناوەندییە بەتایبەتی لە دێ هاوچەرخەكاندا ، نەخۆشخانەمان هەیە لە مەركەزی ناحیەو دێ هاوچەرخەكان ، جگە لـە بەیتاڵ كـە لەم روانەوە لە كاروباری ئەم نەخۆشـخانە لاریمان نیە ، دائیرەی بەیتاڵ سـەرو مر لەگەڵ كـاری چارەسەركردنو كوتانی ئاژەڵدا خەریكە ، لـە كارگێرایەتیەكانی تریشدا كاروبار بـە رێكو پێكی بەرێوە ئەچێت . ئەمەوێ ئەوەش بڵێم لیژنەی لـە ناوبردنی نەخوێندەوار رۆڵێكی چاكی هـەیـە ، بەردەوام ئەندامەكـانی بەشوێن كارەكانی خۆیـان ئەچن ، لە بەسەر كردنەوەی قوتابخانە گەلیەكان ، چ لە ناو ناحیە چ لە گوندە هاوچەرخەكان .

● **ئەو پرۆژانەی بە دەستەوەیە لێرە كامانەن :**

ـ لەم دواییەدا دەست كرا بە ئیش بـۆ تەواوكردنی بینای ناوەندی بازیان كـە ٨٧,٠٠٠ هەزار دیناری تێ دەچێت ، هـەروەهـا پرۆژەی خسـتەخانەو خانووی فەرمانبەران كە ٤٣٥,٠٠٠ هەزار دیناری تێ دەچێت . لـە دێ هـاوچەرخی گوپاڵە بە هۆی بیری ئیرتوازیەوە ئـاو بـۆ هەموو ماڵەكان بە بوری ئەگەیەنرێت ، هەروەها كردنەوەی پرۆژەی ئـاوی ناحیـە لەسـەر رووباری تەیناڵ ، گورینی بۆریە كۆنەكان ، هەروەهـا چاكـردنی یان چارەسەركردنی كێشەی ئاو لـە ئەڵلاهی . لـە پرۆژەكانی ئەوقاف بەرێوەبەرایەتی كاروباری ئـاینی سلێمانی مزگەوتێك لە ئەڵلاهی بریارە دروسـت بكـات .

● **ئەم ناوچەیە گەلێك شـوێنەواری مێژووی تیدایە ، لە گردو ئەشكەوتو قەڵا :**

ـ بەڵی شوێنەواری كۆنی زۆر تیدایـە ، بۆ نموونە گردی بە گەجانی ئەشـكەوتی چنارە ، گردی توفی واس لـە دێیو رەزیـار ، گـردی دەروێشیان گردی كوپە لە بالاجۆ ، قەڵای لازیـان ، ئەشكەوتی پالە گەورە لە دێی سلیمان گردە ، گردە لرۆزنە لە بارووێی گەورە ، گردی قەرەتەبە ، گردی شێخ صالح لە دێ كانی شەیتان ، گردی شـاری بازیان لە دێی سەرچاوە ، گوپاڵەو كلكی ئێستر لە ئەڵلاقولی .. لەم ناوچەیە زۆر پاشـماوەی دێرین دۆزراوەتەوە ، لە قاپو قاچاغی بە قوڕ دروسـت كراوو سورەوە كراو ، كە ئەگەرێنەوە بۆ سـەردەمی ئاشوری كونو وركاءو ساسانیو ئیـسلامی . گردی گوپاڵە كە ٦٦كم لە كركوكەوە دورە ٢,٥كم لە دەربەندی بازیانەوە دورە ، لە سەر ئەو گردە لـە سـەردەمی ئاشوریەكانەوە قەڵایەكی قایمی كـراوی هەبوە كە ناوی ئەم شوێنە بە (بیروتو) لە هێرشەكەی ئاشور ناصر ناڵی دووەمدا هاتووە . ناوچەكە گەلی رۆڵی مێژوویی بینیوە ، لـە هەموویان گرنگتـر بەرەنگاربوونی شێخ محمودی نەمر بوە بەرامبـەر هێزەكانی داگیركەری ئینگلیز لە دەربەندی بازیـان لە حوزیرانی ساڵی ١٩١٩دا . جگە لەوە ناوچـەی بازیان بە هۆی دیمەنی سروشتییە دڵ رفێنەكانیەوە

بروانە ل ١١

ـ ئـازاد ـ

بـەرگـری .. شـارسـتـانـیـەتی

دەورەیەكی بنچینەیی ...

بەرێوەبەرایەتی بەرگـری شارستانێتی سلێمانی .. دەورەیەكی بنچینەیی بـۆ فەرمانبەران كردوە .. تیایدا ئەو فەرمانبەرانەی بروانامەی كولێژو ئامادەییان هەیە فێری وانەكانی بەرگری شارستانی ئەبن ،

بەشێوەیەكی چڕ .. ئەوەی ئاشكرایە بەرێوەبەرایەتـی بەرگری شارستانی بەردەوام دەورەو خولی هەمەچەشـنە ئەكاتەوە .. بۆئەوەی زیاتـر لە سوودی كردنەوەی ئـەم دەورانە بكەین چوینە دیدەنی قوتابیانی دەورەكەو لەگـەڵ چەند قوتابیەكدا كەوتینـە گفتوگۆ ..

● **سەرەتا بەرێز یوسف حمـە صالح باسی دەورەكەو گرنگی دەورەكەی بۆ كردین:ـ**

ـ لەبەر ئەوەی دەورەكەمان تەنها لەسەر بەشێك یـان بابەتێك نەوەستاوە بەگشـتی وانەكانـی ئاگر كوژاندنەوە ، فریاكەوتنی كوتوپـڕ ، كارتێكردنی جەنگی دەرونـی دوژمنكاری هەروەها كەڵـی زانیاری تری گشـتیو پێویـست .

كە ئەمە خۆی لەخوێـدا بابەتێكی باشە بۆ ئەوەی ئـەو فەرمانبەرانەی دێنە دەورەكە كەڵكی لێوەربگرن . هـەرـ چەندە مەسـەلەی دەورەكە لە میانەی كاتو زۆری وانەكانی ئامادەیەك ئەو لێهاتوویـیە نادات یان نابەخشێ بەقوتابی دوای دەورەكە ، لێـرەدا لاریمان نیە لەو كەسـانەی وانەكان پێشكەش ئەكـەن ماوەی وتنەوەی وانەكانیش ئەوەندە درێژە نەكێشێ ..

● **ئایا شێوەی دەورەكە كاریگەرە لەسەر قوتابی یـان ئەو فەرمانبەرەی وانەكانـی**

ئەخوێنی ؟

ـ بێگومان دەورەكـە كاریگەری خـۆی هـەیـە ، بۆ ئەوەی كاریگەری زیاتـر بێت ، پێویستە مـاوەی دەورەكە لە مانگی زیاتـر بێت ، ئەمە لەلایەك هەروەها ئەو شتانەی كە ئەخوێنرێت زیاتر بیرۆزیە وەك لـە مەیدانی كاردا ، كەوا برانـم بەرێوەبەرایەتی بەرگـری شارستانی چەند رۆژێكـی داناوە بۆ ئەم كارانە ئەوەش كەمە لەچاو وانەكانی تردا ..

● **خوشكە سـهام عبدالله محمد فەرمانبەر لە كارگەی چیمەنتۆی سەرچنار لـەروی تاقی كردنەوەی دوایـی دەورەكە ووتی :ـ**

ـ منوای بەباش ئەزانـم ، ئەم جۆرە دەورانە تاقـیـ كردنەوەی نەبێت ، ئـەوەی بەشداری تیایدا ئەكـات بروانامەی كاركردنی بدرێتی لە تیپەكانی بەرگـری شارستانیدا چونكە تاقـیـ كردنەوەكان تەنها لە بابەتـە بیردۆزیەكاندا ئەبێت ، ئـەم كـارە زیاتر پێویـستی بەكاركردنە لە گۆرەپانی كارو كاتی روداودا ..

● **باشە بەرێزتان شتێكی وا كەڵكتان لەم دەورەیـە وەرگرتوە .. كە بتوانن لـە مەیدانی كاركردنا كەڵكـی لێوەرگرن ..**

ـ بێگومان ، هەمـوو دەورەیەك كەڵكی تایبەتی خۆی نەبێت ، بەتایبەتی ئـەم دەورەیەش كە بنچینەییـە جیاوازی هەیە لەچـاو دەورەكانی تردا ، من بەش بە حاڵی خۆم كەڵكم وەرگرتوە..

بەڵام ئەگەر لە بـواری كاركردندا نەبێت ئەو راستیە دەرناكەوێت من بە ئارەزوی خۆشم هاتومەتە دەورەكە بـۆ كەڵك وەرگرتن .

● **برای بەرێز كاك ئاشتی محمد رشید یەكێكە لـە بەشداربوانی دەورەكە .. بەم شێوەیە لە دەورەكە دوا :ـ**

ـ ئەوەی بەپێویستـی ئەزانم باش دەورەكە ، بـۆ ئەوەی ئەو شتانەی دەستمان كەوتوە یان خوێندومانە وەك زانیاریەكی گشـتی دەربارەی بەرگری شارستانی لـە بیرمان ئەچێتەوە ، پێویستە كاربەدەستانی فەرمانگـەو بەرێوەبەرایەتیو كارگەكـان بایەخ بدەن بەو قوتابیانـەی ئەو دەورانەیان بینیـوە ، نەك تەنها ناونان بێت ، لـە بینینی دەورەكەو كات بەسەر بردن ، یان دامەزراندنـی تیپەكانی بەرگری شارستانی لـە بەرێوەبەرایەتیو كارگەكاندا .

● **دەورەكە یـان شوێنی دەورەكە مام ناوەندیە بۆ ئەو خوێننە ؟**

ـ لەراستیدا دەورەكە خۆی مامناوەندیە ، جگـە لەوەش ئامادەكەرانی وانەكـان تایبەتیان هەیە لـە وتنەوەی مادەكان ، بەڵام هۆڵـی خوێندن گونجاونیـە ، پێویستی زۆری هەیە لـە بارەی وانەكانی بەرگـری میللیەوە ، جگە لەوەی هۆڵی خوێندن زۆر گەرمە ..!

● **خوشكە نهریـن درباویش فەرمانبەر لـە پارێزگای سلێمانی بەشداری ئەم دەورەیەی كردوە .. لە وەڵامی پرسیارێكا دەربارەی سوود وەرگرتن لە دەورەكـە ووتی :ـ**

ـ ئەوەی كە بتوانم بڵێـم سوودم وەرگرتوە لـەم دەورەیە هەروەها گرنگـیو

بروانە ل ١٠

ئیبسن و شانۆی نوێ

وەرگێڕان و ئامادەکردنی ■ دلاوەر قەرەداخی ■

ئیبسن ، بە سەرکردەو باوکی شانۆی نوێ ، بەڵکو تەنانەت بە دامەزرێنەرێشی دائەنرێت ، نووسینەکانی ، ئاڵاریکی وایان لە شانۆ کرد ، کە وەک هێزێکی فیکری ، کار لە کۆمەڵگەی رۆژئاوایی سەرەتاکانی سەدەی نۆزدە بکات ...

ئیبسن ، لە گوندێکی بچکۆلەی نەرویج کە ناوی (سکین)ە ، لە باوکێکی دەوڵەمەندی نەرویجی و دایکێکی بە بنەچە ئەڵمانی ، چاوەکانی هەڵهانی ، پاش چەند ساڵێك باوکی تووشی نەهامەتی ماددی بوو ناچار بوو ، بەندەری (سکین) بەجێ بهێڵێ و بەرەو گوندی (غریمستاد) بکەوێتە رێ ، تا لەوێ ، وەک یاریدەدەری خاوەن دەرمانخانەیەك جێگیر بوو ئیبسن ، لە ژیانیدا ، زۆر مەیدان و بواری تاقی کردۆتەوە گرنگترینیان ، بەڕێوەبردنی شانۆی (نورس) لە شارۆچکەی (برجن)و شانۆی (کریشتینا) ، کە وەک سەرپەرشتیارێکی کاری هونەری و دەرهێنان ، دەردەکەوت ، ژمارەی ئەو شانۆنامانەی دەری‌هێنا ، گەیشتە (١٤٥) شانۆنامە ، ئەو تاقی‌کردنەوە مەزنانە ، گەیاندیە ئەوەی دەرك بە ووردترین پێداویستی‌یەکانی شانۆ و تەفاسیلەکانی بکات ، کە ئەمە پاشان بووە چاکترین بنەچەو یاریدەدەر بۆ نووسینی شانۆنامەکانی ، لە دیارترین سیفاتەکانی شانۆی ئیبسن ، تەکنیکە شانۆیی یەکەیەتی ، کە لە ئاکامی شارەزایی‌یە عەمەلی یەکەیەوە ، نەشئەو نوماو پەرەی سەندو بەو ئاکامە گەیشت .

ئەوەی (ئیبسن) پێ ناسرابوو ، تەنیایی و خۆشەویستی‌ی بوو بۆ سەفەرکردن ، بۆیە گەورەترین و بە پیت‌ترین ساتەکانی عەتای هونەری ، لە نێوان رۆماو ئیتالیا گوزەراند ، لە وولاتەکەی کۆچی کرد ، تا نەبووە یەکێك لە گەورە پیاوانی فیکر شانۆی ئەورووپی ، بە قەدەر خۆی ، رێزی تیایدا نەگیرا .. کاتێکیش بۆی گەڕایەوە ، رۆژنامەی ئۆفتن بۆستن نووسی [بنووسە گەورەکەمان گەڕایەوە ، پێویستە لەسەرمان تەکریمی ئەم عەبقەری‌یە بکەین ، کە [ناوبانگی بۆ خۆی و رێزو سەرفرازیشی بۆ وولاتەکەی بەدی‌هێنا] ، رۆژنامەی برجن تیدیوربش نووسی [ئێمە هەمووومان بە ئیبسن و بلیمەتی‌یەکەی بۆبیناکردنی حیوارو قووڵی لە کێشانی وێنەی کەسەکانیدا ، سەرسامین ، ئەو بنووسێکی شانۆیی گەورەیەو بەردی بناغەی درامای نوێی داناوە ، لەو تەرزە کەسانەیە ، کە دۆست و دوژمن خۆشیان ئەدێ] .

لەگەڵ ئەوەشا ، کە ئێمە ناتوانین ئیمڕۆ ، وەك موسلحێکی کۆمەڵایەکی ، سەیری ئیبسن بکەین ، بەڵام لە سەردەمی خۆیدا ، شۆڕشگێڕی نێو کۆمەڵگەی خۆی و جیهانەکەی دەوروپشتی بوو ، دیارە ، هەر ئەو شۆڕشەش بووە یەکەمین پاڵ پێوەنەری نووسینی شانۆنامەکانی ، ئەو شانۆنامانەی پاش کۆچ‌کردنی لە نەرویج و هەڵهاتنی لەو رژێمەی سەربەستی بیرو مافی تاکی فەرامۆش کردبوو ، نووسیونی ، شانۆنامەی رۆمانسی خاوەن مۆرکێکی ئەسکەندنافی خۆماڵین ، کە بە زمانێکی شیعری وا نووسراون ، وەرگێڕانیان ئاسان نیە ، گرنگترین ئەو شانۆنامانەش (براند)و (برجنت)ە ، ئەو بەرهەمانەشی بەرگێکی ریالیزم بە باڵای شانۆی ئیبسن دائەبڕن ، بریتین لەو حەوت شانۆنامەیەی کە بە زمانێکی ئاسایی نووسراون و بە دەوری کێشەو ململانێ کۆمەڵایەتی‌یەکاندا ئەسووڕێنەوە ، ئەو شانۆنامانەش بە (ئەستونگەکانی کۆمەڵ) دەست پێ دەکەن و بە (هیدا جابلر) کۆتایی یان دێت ، بە جۆرێك ئەو شانۆنامانە ، گەیاندیانە لوتکەی نەمری و مەزنی ، کە شوێنی سەرکردەیی و پێشەوایی‌مان ، لە شانۆی نوێدا بۆ کردەوەو نێوەندە هونەری و کۆمەڵایەتی‌یەکەی بۆ چەند ساڵێکی زۆر هەژان ، هەر وەك ئەوەی لە هەندێك لایەنی ترەوە ، هێرشی نارەوای کرایە سەرو ، رەخنەی روخێنەری لێ گیرا ، هەموو کاتێکیش لە وەڵامی ئەوانەدا ئەیووت : (ئەو ساتە دێ ، ئەوەی لە نوسینەکانم ئەوێ ، بیهێنمەدی) .

ئەو سەردانەی ، ئیبسن بۆ ئەڵمانیاکردی و ئەو ماوە درێژەی تیایدا مابەوە ، بە شاکارەکانی شانۆی جیهانی ناسان و هەلی ئەو دەرفەتەی بۆ رەخسان چاوی بە نایابترین شاکارەکانی شەکسپیرو سکریب و مۆلیرو ئەوانی دی ، بکەوێت ، ئەو کەسەی شانۆنامە رۆمانسی و مێژوویی‌یەکانی ئیبسن بخوێنێتەوە ، بە ئاشکرا رۆحی شەکسپیر وەك هونەرو ، رۆحی کیرکجاردو سکریب وەك مەبەست و فیکر ، دەرك پێ ئەکات ، لە شانۆنامەی (دوژمنی گەل)یشدا ، کاری مۆلیر ، لە رەخنە کۆمەڵایەتی‌یەکانیدا ، بە دیار دەکەوێتە ، کە ئەمە لە زۆر لایەیدا ، ئەچێتەوە سەر شانۆنامەی (دوژمنی کۆمەڵ)ی مۆلیر .

مۆلیر ، بەو نیازە قەڵەمەکەی هەڵگرت ، تا رەخنە لە کۆمەڵە ئەرستۆکراتی‌یە شێواوە نزمەکەی سەدەی حەڤدەهەمین بگرێ و گاڵتەیان پێ بکات ، ئەو کۆمەڵەی تەرمی رەوشت و نەریتێکی باو شانی قورس کردبوو ، ئیبسنیش بەو نیازە چەکوشەکەی هەڵگرت ، تا ئەستونگەکانی کۆمەڵ و نەریت و خوورەوشتە باوەکان برووخێنێ ، بەڵام ئیبسن ، توندو تیژترو راستگۆتر لە مۆلیر خۆی تواند ، کاتێك شێوازی نووسینەکانی مۆلیر ، لە چوارچێوەی نوکتەو گاڵتە پێکردنێکی تاڵدایە ، لەو ساتەدا ، شێوازەکەی ئیبسن ، توندو تیژترو خێراتر مەبەست ئەپێکێ و جێی خۆی ئەگرێ ، دەنگی ئەو دەرگایەی (نورا) لە شانۆنامەی (ماڵی بووکەشووشە)دا دایخست ، بە جۆرێك ئەورووپای هەژان و دەنگی دایەوە ، لە کەنیسەکاندا ، چەندین موحازەرەی بۆ گیراو بنووسەکەی روو بە رووی چەندین هێرشی تورەو نارەوا بۆوە . مافی ئافرەت و یەکسانی‌ی ژن و پیاو ، لەو بابەتە سەرەکیانەن ، کە ئیبسن ، قەڵەمی چارەسەرکردنی بۆ درێژ کردبوون ، هێرشی رەخنەگرانیش لە ئەورووپا ، بۆ سەر (ماڵی بووکەشووشە) ، بە جۆرێك چڕ بووبۆوە ، هەندێکیان ، عوزریان بۆ ئەو هەڵوێستەی (نورا) ، لە هاتنەوەیدا ئەبینی ، یان لای هەندێکی تریان (نورا) بووە ئافرەتێکی نەفام و خیانەت‌کەر لە ماڵ و لە مێردو لە منداڵ ، تا ئەمە گەیشتە ئەو رادەیەی لە هەندێك لە شانۆکاندا ، کۆتایی شانۆنامەکە دەستکاری کراو (نورا) بە پەشیمانی‌یەوە بۆ ماڵە مێرد ئەگەڕێتەوەو مێردەکەشی لێی خۆش ئەبێ عەقلیەتی کۆتایی‌یەکانی سەدەی نۆزدەهەم ، بە هیچ تەرزێك ، سەربەستی‌ی هەڵس و کەوتی‌ی ئافرەتی بەرانبەر پاشەڕۆژی ماڵ و منداڵەکانی رەچاو نەکرد بوو ئیبسن بە توندی بەر پەرچی ئەمەی دایەوەو خاتوو (ئەلفنج)ی شانۆنامەی (تارمایی‌یەکان)ی پێشکەش‌کردن ، خاتوو (ئەلفنج) ئافرەتێك ، ملی بۆ خوونەریتی کۆمەڵەکەی کە چ کردووەو ئیرادەی خۆی داوەتە دەست دایکی و شووی بەو کەسەش‌کرد کە ئەو بۆی هەڵبژارد ، پارێزگاری گشت دیاردە کۆمەڵایەتی‌یەکانی دوروبەری کردوتەنانەت لەو نامانەشاکە بۆ کوڕەکەی ئەنارد ، گەورەیی و مەزنیی بە مێردەکەی ئەدا .. پاشان چی رووی‌دا ؟ هێندەی‌نەبرد ، ئەو ئافرەتەی پارێزگاری خونەریتی لە رووکاری دەرەوەیدا ئەکرد ، لە ناو چوونی کوڕە تاقانەکەی ، بە هۆی ئەو نەخۆشی‌یەوە کە لە باوکی نێو کۆمەڵە بەرزەکەیەوە بۆ مابووە ، بینی .. ئەو پیاوەی تاقولاّیی ناخی خیانەت و لەگەڵ کارەکەرەکە رائەبوێرێ و منداڵی لێی ئەبێ ، ئەمە لەو کاتەدا کە زۆر لە خەڵکی ، رووکارە ئەرستۆکراتی و بنەچە رەسەنەکەی نەبێت ، هیچی دی ناخوێنێتەوە .. ئەمە لە کاتێکدا ، خاتوو [ئەلفنج] هەر خۆی بەرگەی ئەو ئازارو ئێشە ئەگرێ ، چونکە لە جیهانێکی پڕتارمایی‌دا ئەژی ، تارمایی نەریت و خوو ، تارمایی رابوردوو ، هەر لەسەر ئەو تارمایی‌یانەش ناتوانێ راستگۆ بێت .

لە زۆر وولاتانی جیهاندا ، پێشکەش‌کردنی ئەم شانۆیی‌یە قەدەغەکرا ، بە ناشیرین‌ترین شێوەی رەوشت نزمی وەسف کرا ، ئەمە لەو کاتەدا کە مامۆستای ئەدەبی یۆنانی لە زانکۆی ئۆسلۆ ئەڵێت : (« تارمایی‌یەکان »ی ئیبسن ، نێزیکترین شانۆنامەی نوێیە ، لە تەراژیدیای یۆنانی‌یەوە ، تەراژیدیای قەدەروچارەنووسی لە نێو چەوان نووسراو ، تەراژیدیای ئەو ماڵەی ، کە نەخۆشی‌ی وەك نەفرەت ، لە باوکەوە بۆ کوڕەکانی ئەگوێزرێتەوە ، ئەمە ،

بڕوانە ل ١١

دا ... ئەڤینێ

● نزار بەزاز ●

ژناف دەریایێت ..
ئەڤینیا ڤان چاڤێت من ..
دبەشن ..
تیروشکێت روناهی‌یێ
دا ژ ریکێت ژیانێ
ڤەدەن .. خڕ تاری‌یێ
ژنبڤا .. ڤی دلێ لناف باشی‌یێ
مەلەڤان
دەردکەڤن .. پەیڤێت شرین و
نازك و جان
شرین دکەن .. تاما خافی‌یێ
لجهێ هەمی پێنگاڤێت من
ڤەدبن ..
نرگزو بەیبینك و
ریحان
دلەیزن لناف گولاڤێ و
رەنگێت دەلال
بۆ هەر کەسەکێ ..
دل زەلاّل
ل ئاسویا ژینا من .. دبەڤن
کانیکێت خوشی‌یا
ئاڤا وانا ..
دبەر دەرگهێت ماڵا دبوریت،
لسەر هەمی خەم و
خڕ دەردا
دکەتە توفان
دا بکرنژن ایڤێت پەریا
لبەر ئەڤینیامن کەرب ... بریا ..
نۆ .. ئەگەر رۆژەکێ ژ رۆژا
ژبەر خەما ..
رۆندکێت من بارین
دێ ئاڤدەن دەشت و
ئاڤارا
دا بکەنت ئەرد
بۆ بوهارا
دا بکەنت ئەرد
بۆ بوهارا ..

ئەڤینا من

■ بدل محمد احمد دوسکی ■

ئەڤینا من چرایەك بوو
روناهیا هەردوو چاڤا بوو
ئەڤینا من ژیانەك بوو
ستێرەکا گەش لئەسمانی بوو
گولەکا لناف باغێ بوهارێ بوو
لبهارا وەلاتی بوو
نیرگزا لاتێ بوو

* * *

بەلێ چبکەم چۆ
ئەڤین چۆ
کەتم و نەخۆش بۆم
ئەز بێ هیڤی بۆم

* * *

بەلێ هەڤالێ بزانە
ئەڤرو روژا مێرانە
ئەزێ لهیڤیا وێ ئەڤینێ
دا بۆمن خۆشکەت ژینێ
نێزیکە دێ هێت ئەڤین دێ‌هێت
جارەکادی جارەکادی

نێچیرا من

● خالد حاجی خدر ●

نێچیر خۆشن بهاران
دەشت و دۆل و نزاران
پوڕ و کەر و نویکاران
رەخێت کانیا و شوینواران

* * *

نێچیرڤان هەل بوو چولی
بوو تەم و تۆز و خولی
نێچیر بەزرە بوو گەلی
نژدەیە دل دکولی

* * *

نێچیرا من ، مامبزە
چاڤ زەرە گول نێرگزە
بۆ چرا : رەوشەن کزە ؟؟
ئیرۆ لمن دل دزە

* * *

من هەنە دەنگ و ئاواز
دێ کەمە هەوار وگاز
بێژم ستراێت ناز
ڤێجا مامبز دێ ئێت رز

لە دیدەنی شاعیرێکا

لە شاری قەڵادزێ چاومان بە شاعیری ناسراو مامۆستا غەریب پشدەری کەوت ، ئەم پرسیارانەمان خستە بەر دەستی .

● مامۆستا وەك بۆمان دەرکەوت ئەرکێکی گەورەتان خستۆتە سەر شانی خۆتان ، بۆ خزمەت‌کردنی ئەدەب و گەشەکردنی رۆشنبیری لە شارەکەتاندا ، بەتایبەتی یارمەتی دانی لاوە تازە پێ گەیشتووەکان .. رێنمایتان چی‌یە بۆ ئەو لاوانەی تازە ئەچنە دیدەنی باخچەی شیعرو ئەدەب ؟!

● زۆر جار شاعیر ، خولیای ژانێکی گەورە بە هۆنراوەیەك دائەڕێژێتەوە ، یان بە تەنها وشەیەك ! ئەمەوێت پرسیاریکتان لێ بکەم بۆ زۆربەی شیعرەکانت پێشکەشە بە «نوقڵێ» .

● ئەو بەرهەمە وەرگێڕاوانەی ئامادەتان کردون کامانەن .

● پرۆژەی داهاتووتان چی‌یە ؟

مامۆستا غەریب پشدەری‌بەم شێوەیە وەڵامی دایەوە لە سەرەتادا پێم خۆشە بەنجە بۆ ئەوە درێژ بکەم کە هەر ناوچەو شارو شارۆچکەیەك بە گوێرەی پێش‌کەوتنی باری رۆشنبیری‌دا نیشتووەکانی بارە کۆمەڵایەتی‌یەکانی شەقڵی‌تایبەتیان لە روخسارو رەنگ و رەنگدانەوەی ئەو بارەرۆشنبیری‌یەوە لێ دەردەکەوێ .. خۆ ئەگەر لێرەدا راستیەك بڵێم پێم وا نی‌یە کەسم لێ دڵگیر بێت ، چونکە ئەر راستی تاڵیش‌بێت لە شیرینی ناراستی‌یەك هەرتامەزرۆ شکێنترە ناوچەی پشدەر بە گشتی و شاری قەڵادزێ بەتایبەتی ، لە زوودوە ناوچەیەکی دوورەدەست و پشتاری شارستانیەت و لاپەڕی جوولانەوەی‌رۆشنبیری و کۆڕو کۆمەڵی خوێنەواران بووەو دەستێکی‌دڵسۆزانەو بە دەنگەوە هاتنی بۆ درێژ نەکراوەو هاندەرێك‌نەبوە راستەو خۆ لابارێك راست بکاتەوە .. ئەوەی‌بووە هەر هەوڵی تاکە کەسی بووەو هیچی تر ... منیش‌وەك خوێندەوارێك و کوڕی هەموو ماڵێکی ئەم شارە ، بەشادی یان شادم و بە غەم و بەسەر هاتیان دڵگیرو هاوبەشی خۆشی و ناخۆشیانم ، گومانیش لەوەدا نیە کە پێش‌کەوتنی ناوچەکە بە گشتی و بەرزبونەوەی باری رۆشنبیری لاوان و ئەدەب دوستان و قەڵەم بە دەستان من شاگەشکە دەکەن ، هەر بۆیەش ، کە هەستم بەسەر هەڵدانی ئەو چرۆ ناسکانەی باغی ئەدەبی کوردیمان کرد لەم ناوچەیەدا ، ئەرکی پاراستن و ئاودان و بژار کردنیمان ئەلا بوو بە ئەرکێکی مێژوویی و نەتەوایەتی و مرۆڤایەتی گەورە .. بۆیە زۆر بە کوڵ و دڵەوە بێ ئەوەی منەتی پێ لەسەر هیچ کەسێك بکەین ، بە ئامێزی کراوەو دڵێکی فراوانەوە بەرەو پیری‌یان چووم و ئەوانیش — ئەدیبە لاوەکان— زۆر دڵنیایانە هاتنە پێش و چاکی مەردانەیان لێ بەلادا کردووەو بێ درێغی و کەمتەرخەمی — بەگوێرەی توانا— هاتوونە پێش ئەوەی ئێمەش بۆ لاوانی قەڵادزێ و لاوانی کورد زمانمان ئامادە کردبێت . تەنیا ئەم چەند ووشانەی خوارەوەن کە هیوادارم هەموویان بە دڵێکی گەورەو سنگێکی فراوانەوە لێم قبوول بفەرموون :— ئازیزەکانم ... رێگای گەیشتن بە قوناغی هەر بوارێکی ئەدەبی رێگایەکی سەخت و دوورو درێژو پڕ چاڵ و چۆڵ و هەڵەت و پەڵەتە . وا تێنەگەن پان و بەرین و بێ پێچ و پەناو هەڵدێرەو بە گوڵ چنراوە .. پشووی درێژی دەوێ ، زۆر بخوێننەوە کەم بنوسن هەوای سەرکەوتن و لە خۆ بایبوون نەچێتە کەللەتانەوە .. چاك بیر بکەنەوە ، دەربڕینیەکانتان نەخت و پوخت و بە زمانێکی پاراو بێت ، هەوڵ بدەن ووشەی رەسەن باش بناسن و زیاترتان لا پیرۆز بێت ، لە بڵاوکردنەوەی بەرهەمەکانتان بە پەلە مەبن ، زۆر نوسین سەرکەوتن ناگەیەنێ .. هەر وەك چۆن کەمی بەرهەمیش نابێتە نیشانەی دواکەوتنی یا سەرنەکەوتن .

● شاعیر وەك هەموو مرۆڤێکی ئاسایی مرۆڤێکەو دەخواو دەنوێ و هەناسە دەدات و پێدەکەنی و دەگری و گرژ دەبێت دڵخۆش و جار جارەش خەمۆك دەبێت ... ئەویش وەکو هەموو کەسێك هەست بە سەرماو گەرماو برسێتی و ئێش و ئازاردەکات ئەوەی شاعیر لە یەکێکی تر جیا ئەکاتەوە ، هەست کردنێکی وردبنیانەترە بە دوورو بەرو دەربڕینی ئەو بیرو ئەندیشەو کەف و کوڵ و هەڵچوونانەیە ، بە زمانێکی تەڕو پاراوی ئەدەبیانەی جیاوازتر لەو ووشانەی رۆژانە وەك ئامێرێك ئەرکی ژیانی پێ ئەنجام دەدرێت . گومانیش ناکەم کە شاعیر یا هەر مرۆڤێکی بە ئاوەز خولیایەکی تایبەتی خۆی هەیە ، کە بیرو خولیاو ئەندیشەکانی پێ مشتوماڵ دەکات و هیواو ئاوات و ئارەزوو حەزەکانی پێە خاتە کۆشی بەردەوامی و نوێ بونەوەو داهێنانی تازەترو پێش‌کەش کردنی دەربڕینی بەپێزتر ، بەڵێ «نوقڵێ» ئاسۆی گەشی بەر بەیانێکی دووا شەوەکانی پاییزی تەمەنی ئەنگوستە چاوی دوا رۆژو مانگ و ساڵە سەختەکانی ژیانمە . نوقڵێ ئەو جیهانە فراوانەیە کە دوای وونبوونێکی چەندین ساڵە ، خۆمم تێدا دوزیەوەو بێ پەساپۆرت بە وولاتی ئەوینیدا هەنگاو دەنێم .

● ئەو بەرهەمانەی وەرگێڕدراون و ئامادەن :—

منداڵی ئاخرزەمان — عەزیز نەسین ، ئۆلدوزو بووکە شووشەی قەکەر لەگەڵ ئۆلدوزو قەلە رەشەکان— صدی بیهرەنگی ، چاکترین باوکی دونیا «شانۆگەری» گەوهەر مراد ، کوڕە وورچ «چیرۆکی منداڵان» شەریف و بە براس ، چەندین چیرۆکی کورتیش .

● نیازم وایە ئەگەر دەست کورتی نەبێ کۆمەڵێك لەو هەڵبەستانەی خۆم بە چاپ بگەیەنم ، کە تا ئێستا چاویان بە رووناکی هەڵ نەهێناوە .

ئازاد

Institut kurde de Paris

ئۆبەرێتی .. ماڵ و قوتابخانەو

رۆڵی پەروەردەی نوێ لە هەڵبەستی منداڵان

● محمد رشید فتاح ●

کە دێینە سەرباسی پەروەردەی نوێو گشت لایەنەکانی دەبێ بزانین ئەوجۆرە پەروەردەیە بەشێوە گشتی‌یەکەی چی‌دەگەیەنێت ؟ .

پەروەردەی نوێ لەناوەڕۆکدا هەوڵی تەواوی ئەوە دەدات کە تاك بەشێوەیەکی‌وا پێ‌بگەیەنرێت کەلەتەك پێداویستەکانی ژیانی نوێدا بگونجێت ، لەتەك ئەمەشدا هوشیاری کۆمەڵایەتی لەنێو دەروونی تاکەکەسدا دەڕوێنێت ، تاکو هەست بە بەرپرسیاری خۆی بکات لە ئاستی کەسانی‌ترو ، کۆمەڵەکەشیدا ، ئەمەش بە پێچەوانەی پەروەردەی کۆنەوە .

نابێ ئەوە لەیاد بکەین کە پەروەردە کردنی منداڵ لەم سەردەمە نوێیەدا ، بەتایبەتی منداڵانی قۆناغی ناوەندی منداڵیێتی واتە (٥ تا ٩) سالی .. لەگەلێ لە وڵاتانی دنیادا لەم تەمەنەدا دەخرێنە بەرخوێندن ، واتە تەمەنی (٥) سالی . نەك قۆناغی سەرەتای منداڵی کە لە (٣ تا ٥) سالی‌دایە . ئەم بۆ چوونەمان بەسەر قۆناغی ناوەندی‌ی منداڵیێتی‌دا دەچەسپێنین .. لەبەرئەوەی منداڵ لەم قۆناغەدا قوتابخانەی یەکەمی جێ‌دەهێڵێت ، کە ئەویش قوتابخانەی ماڵەوەیە ، پێ‌دەخاتە نێو واقعێکی نوێوە کە قوتابخانەی دووەمە ، واتە دەچێتە سەرمێزو کورسی‌و ، لەبری دایك و باوکی ، مامۆستا پەیوەندی پێوە دەکات . ئەم گۆڕانە لەژیانی منداڵدا زۆر ناسکە ، خۆ گەرهاتو ، وەك پسپۆڕان و ، دەروون شوناسان توێژینەوەو لێکۆڵینەوەیان لەسەر کردووە ، دایکان و باوکان و مامۆستایان ، بە هەردوولایان لەسەریانە کە ئاگاداری‌یەکی باش‌و چاکی ئەو (ماوەی گواستنەوەیە) بکەن ، چونکە بەهەشتگوێ خستن‌و کەمتەرخەمی نواندن لەو ڕووەوە .. ئەوا منداڵ وەکو پێویست نایەتە بەرهەم .

پەروەردەی نوێ بایەخێکی تەواو بەوە دەدات‌و ، ئەو ئەرکە گرنگە دەخاتە پاڵ هەردوو قوتابخانەی ماڵەوەو ، قوتابخانەی دەرەوەو ، رۆڵی هیچ‌کامیان لەوی تریان بەکەم نابینێ . کورد واتەنیش (چەپلە بەیەك دەست لێ‌نادرێت) بەڵکو هاریکاری‌و بایەخ‌پێدانی هەردوو لایەنە پەروەردەی‌یەکە نەبێت ئەوا کارەکە بەئەنجام ناگات . ئەمەش بەپێچەوانەی پەروەردەی کۆنەوە کە باوك منداڵی دەبردە قوتابخانە ، دەم‌ودەست دەیوت :ـ (مامۆستا گیان پیاوی چابە .. ئەم سەگە لاسارەم بۆ عاقڵ‌کەو ، گۆشتەکەی بۆتۆو ، ئێسکەکەی بۆمن !) . گەر مامۆستاش لێی پرسیابە .. (ئەی ئێوە لە ماڵەوە ئیشتان چی‌یە ؟ .. بۆ چاودێری ناکەن ؟ .. ئەو رۆژی سێ چوار سەعاتێك لەکن منە .. ئەی دوای ئەوە ؟!) .

ئێمڕۆ پەروەردەی نوێ بەم‌جۆرە وەڵامی ئەم پرسیار دەداتەوە .. ئەوەتا ساڵانەو مانگانە ، مامۆستاو ، دایکان‌و باوکان ، لەچواردیواری قوتابخانەدا کۆدەبنەوەو ، بەهەردوو لایان چارەسەر بۆ کەم‌وکوڕی‌و ، دواکەوتوویی رۆڵەکانیان دەدۆزنەوە .

یەکێ لەو چیرۆکە پەروەردەیانەی کە بەتەواوی لەدەرگای ئەم پەیوەندی‌یەی داوە ، چیرۆکەکەی (ن . ئۆسوف)ی رووسی‌یە ، بەناوی (لەماڵ‌و قوتابخانە)دا ، کە مامۆستا (محمدی مەلا کەریم) کردوویەتی بەکوردی .

لەم دواییەشدا مامۆستا (کاکەی فەللاح) بەهەڵبەست ، لە نامیلکەیەکی رازاوەو قەشەنگ‌دا هەنگاوێکی نوێ ناوە لەم‌بوارەداو ، لەژێر ناوی (ماڵ‌و قوتابخانە)دا خستی‌یە بەردەستی منداڵانی کورد .

دەتوانم بڵێم (کاکە) بەم هەنگاوەی گەر هەنگاوی تریشی بەدوادابێت ، وەکو خۆی لەوچەند دێرە پێشەکیەی نامیلکەکەیدا وتوویەتی .. بەردەوام‌بێت لەسەر بڵاوکردنەوەو ، چاپ‌کردنی ئەوجۆرە بەرهەمانە ئەوا بەشێوەو شێوازی سەرکەوتووانەتر لەدنیای منداڵ‌و ئەدەبەکەیدا رۆڵی خزمەتگوزاری‌و دڵسۆزی خۆی بۆ منداڵانی گەلەکەی دەنوێنێت .

هەرچەندە ئۆبەرێتی (ماڵ‌و قوتابخانە) لە ناوەڕۆکدا شتێکی تازە نیەو ، هاندان بۆ فێربوون‌و ، دووکەوتنی زانست‌و زانین‌و ، خوێندن‌و خوێندەواری ، لەمەوبەر گەلێ لە شاعیران‌و نووسەرانی‌تری کورد هەنگاویان بۆناوە .. بەڵام نابێ ئەوەمان لەبیر بچێت کە (کاکە) یەکەم کەسێکە لەورووەوە بەم شێوە نوێیە رێچکەی شکاندووە .

وەکو وتمان لاکردنەوە لە پەروەردەی نوێ لەم ئۆبەرێتەدا بەئاشکرا دەردەکەوێت .

شتە نوێیەکەش شێوەو شێوازی (ئۆبەرێتەکەیە) . بەڵێ .. منداڵ لە قۆناغی سەرەتایی‌و ناوەندی منداڵیێتی‌دا ، بزێوەو ، حەز بەیاری‌کردن دەکات‌و ، هەموو شتێکیش هەر بەیاری دەزانێت ، هەروەها لەم قۆناغانەشدا منداڵ لاسایی‌کەرەوەیەو ، لاسایی هەموو شتێك دەکاتەوە ، دەمێك لاسایی مامۆستاو ، دەمێکیش لاسایی کەسانی‌تر دەکاتەوە ، منداڵ ئەمجۆرە شێوەو ، شێوازەیان پێ‌خۆشەو ، زوو بەبیری‌یەوە دەچن .. لەبەرئەوەی خواستی خۆیانی تێدا دەبینن .

دیارە شاعیر .. نزیکە بەدنیای منداڵ‌و ئاگاداری حەزو ویست‌و خواستیانە ، بۆیە شتێکی وای بۆ بەرهەم‌هێناون کە راستەوخۆ لکاوە بە واقعی ئەوانەوە .. لەمەشدا بێگومان ناوەڕۆکە پەروەردە نوێیەکەشیانی لە بیرنەکردووە .

ئەوەتا سێ منداڵ‌و .. دوو دایك‌و ، دوو مامۆستا .. هەریەکەیان بە زمانی خۆیان قسە دەکەن .

دوابەدوای ئەوەش هەر کۆمەڵەیان بەجیا .. قسەیان دەکەنە یەك‌و بیروڕای خۆیان بەوپەڕی خۆشی‌و شادی‌یەوە دەردەبڕن .

بێگومان لێرەشدا شاعیر یەکێ لەمەرجە سەرەکی‌یەکانی هەڵبەستی منداڵانی لەبیر نەکردووە ، کە ئەویش .. تا هەڵبەستی منداڵان بە زمانی منداڵ خۆیەوە بوترێ باشترەو ، سەرکەوتنی زیاتری لێ‌چاوەڕوان دەکرێت .

منداڵی یەکەم .. گەورەیی‌و رێزلێنانی دایك‌و باوك ، وەکو پێویستی‌ی سەرشان لەلایەك‌و ، وەکو دوو مامۆستای دڵسۆزو جگەرسۆزو خۆشەویستی قوتابخانەی ماڵەوە ، لەلایەکی ترەوە دەڵێت :

ماڵم قوتابخانەیە
بۆ ئێمە هێلانەیە
جێگای بابەودایەیە
بزەی ئەم دنیایەیە
هتد ..

بێگومان هەموو ماڵێك نابێتە قوتابخانەیەکی وا ، کە منداڵ تیایدا پەروەردەیەکی تەواو بەخۆیەوە ببینێت .. تەنها ئەو ماڵانە نەبن کە بناغەکەیان لەسەر رێزگرتن‌و ، سۆزو ، خۆش‌ویستنی یەکتری‌و ، بەتەنگەوە هاتنی هەموو ئەندامەکانی خێزانەکەی تێدا نەبێت .

منداڵی دووەم .. روو دەکاتە (دایکە فریشتەیەکەی‌و) دەڵێت :

پەروەردەی کردم بەگیان
پێی گەیاندم بۆ ژیان
کۆشی گەرمی دایەیە
فریشتەی ئەو خوایەیە
هتد ..

منداڵی سێیەم .. روو دەکاتە باوکە نەسرەوت‌و مشوور خۆرەکەی‌و دەڵێت :

هەرگیز ناسرەوێ ساتێ
ژینی خۆیمان ئەداتێ
هەربژی بابەگیانم
بۆ سەربەرزی ژیانم
هتد ..

ئەمجا لایەنێکی‌تری (هاوکێشەکە) کە مامۆستایانی قوتابخانەی ماڵەوەن ، ئەوانیش باوك‌و ، دایکە .. هەریەکەیان بەجۆرێك لەکارە پەروەردەییەکەدا دێنە پێشەوە .

دایکێك ..
منداڵی پەروەردە کۆش
گوێ رایەڵ‌و زیای هۆش

بروانە ل ١١

بۆ پێش چاوخستنی خوێنەران

● محمد سعید سلیم ●

وەکو لە کتێبە کۆکراوەکەی خوالێخۆشبو شێخ نوری شێخ صالحدا کە کاك مصلح جەلالی کۆی کردوەتەوە . پارچە شیعرێکم پێش‌چاو کەوت کە لە لاپەڕە ٩٤دا بە ناوی وتووێژی دوباز لە دەشت‌و کۆساردا کردویانە . خوالێخۆشبو ئەم پارچە شیعرە لە پارچە شیعرێکی فارسی وەرگیراوە کە لە ساڵی ١٩٣٤دا کاتێ مەجید یعقوبی متسەریفی سولەیمانی‌بوو ناجی هۆرمزیش قایمقامی مەرکەزبوو من ئەو پارچە شیعرە فارسیەم وەرگیراوەتە سەرکوردی‌و لە ژیاندا بڵاو کراوەتەوە لەهەمانکاتدا ناجی هورمزی کە فارسی زانێکی باشبو شیعرەکانی منی خوێندبوەوە بۆ مەجید یعقوبی لەسەر ئەوە مەجید یعقوبی بانگی کردم‌و وتی ئەو شیعرانە جنگی هەیە جارێکی شت نەنوسیت منیش پاش ئەوە پارچەی شیعری دڵتەنگی خۆمم لەوبارەوە نوسیو دام بە پیرەمێردی نەمر ئەویش بردی بۆلای ناجی هۆرمزی نەیان توانی لە ترسی مەجید یعقوبی بڵاوی کەنەوە . ئەوا لێرەدا بە پێویستم زانی کە رەقی پارچە شیعرە فارسیەکەو شیعرەکانی رحمەتی شێخ نوری‌و وەرگێرانەکەی خۆیشم کە لە ژیاندا ساڵی ١٩٣٤ بڵاو کراوەتەوە پێشکەش بە خوێنەوانی بکەین . ئێوەش لەوبارەوە رای‌خۆتان چۆن وەها سرنجیان بدەن :

((ئەمە دەقی پارچە شیعرە فارسیەکەیە))

شبی بازی ببازی گفت دردشت
هتاکە کوهو سحرارا توان گشت

* * *

بیا تاسوی شهر آریم پرواز
ئەیا شهزادگان باشیم دمساز

* * *

بشبها شمع کافوری گدازیم
بروزان باشهان نچخیر سازیم

* * *

جوابش داد آنبازی نیکورای
کە ای نادان دون‌همت سراپای

* * *

تمامی عمر اگر درکوهساران .
جفا بینیم‌و جوری برف‌و باران

* * *

از ان بهتر کەدرکافور رندود
دمێ محکوم حکم دیگران بود

× × ×

ئەمەش وەرگیراوەکەی منە کە لە ساڵی ١٩٣٤ لە ژیاندا بڵاو کراوەتەوە :

بازێ روی‌کردە بازێ لەگەشتا
تاکەی سوور بخۆین لە سەحراو دەشتا

* * *

بێ هەردو بفرین بچین بۆ ناوشار
ببین بەهاودەم شاهان‌و سەردار

* * *

شەو لەبەر چراو قەسری زەرنیگار
رۆژ لەگەڵ شاهان بچینە شکار

* * *

جوابی دایەوە بازی کۆنە ساڵ
ئەی بێ‌هۆش‌و گۆش بێ‌عەقڵ‌و کەماڵ

* * *

عومرمان یەکسەر لە هەردەو چیا
بەهەدەر بروا بەبەفرو سەرما

* * *

چاکترە لەسەیر ناو قەسری زەرین
سالی ئەسیری دەستی غەیرەبین

* * *

ئەمەش پارچە شیعرەکەی خوالێخۆشبو شێخ نوریە :

شەوێ بازی بەبازیکی وت ئەی یار
هەتاکەی مەسکەنت بێ دەشت‌و کۆسار

* * *

وەرە با رووبکەینە کووچەی شار
بەسی‌بێ هەڵفرین ئەم‌دارو ئەودار

* * *

بەشەو هەمدەم لەگەڵ بەزم‌و چرابین
بە رۆژ سەیادی دەستی پادشابین

* * *

جوابی دایەوە بازی سوخەن دان
وتی تێفکرە ئەی حەیوانی نادان

* * *

ئەگەر سەدساڵ مەکانت‌بێ بیابان
پەرێشان‌بی لە جەوری بەفرو باران

* * *

لەوەت معقولترە نەك تۆ وەزیربی
دەمێ بۆ حوکمی بێگانان ئەسیربی

●

دێ کیفە چی ؟

● صدیق شرو مزوری ●

دێ کیفە چی هەدارا من ؟
چەوا دێ چی بۆ من هێلی
ئەو خانێکی مە ئاڤا کری
تژی ئەڤین‌و پەرهاتن کری
کوترا ژینێ لهنداڤی مە فری
بەهارێ کراسێ خو د مە وەرکری
چەوا شەف هات ئەز گرێدام و تو فری
دێ کیفە چی هەدارا من ... ؟
دێ من هێلی دلێ تەیە ... ؟
دونیا هەمی شوین‌وارێ تەیە
لسەر ڤی تەختی جهێ روینشتنا تەیە
لبەر ڤێ خودیکێ شەبێ سەرێ تەیە
لناف دندکێت وی موێ پرچا تەیە
ب دیواری ڤە کراسێ چنارە بەژنا تەیە
یێ ب پەرداغی ڤە شوینا لێڤێت تەیە
شەڤ ژی پەردا چاڤێت تەیە
رۆژ ژی روناهیا رویێ تەیە
گول و کولاڤ گرنژین و بێهنا تەیە
چ ڤەشێرم .. چ نەهێلم
رۆژێ ب کوژم ... شەڤێ ب سوژم
نێ دلێ من هەمی ژیانا تەیە

* * *

نەچە یارێ هەوارا من
نێ سینگێ من وارێ تەیە
پێژانێ دلێ دلێ تەیە
رەوشا من خەملا بەژنا تەیە
باوەر بکە ل وارێت غەریبێ
دێ پەشێمان‌بی وەهەر دێ گری
پاشی هنگێ کەس نینە ئەزمانێ تەبزانیت
رۆندکێت تە ل وێرێ بێ د من ل ڤێرێ
کەس نینە بومە ڤەمالیت
دێ کیفە چی هەوارا من
وارێ تە سەبران لێ کری
دێ بو سوژی
مەمکێ تە شیر ژێ ڤەخاری
دێ بو بری
بابێ کاروان بوتە کری
دێ بو کوژی
ئەوان لێڤێت رویێ‌تە ماچی کری
گرنژین بوتە دخوینا خۆ وەرکری
دا ب خوشی بژی
ئەوان چاڤێت کریە گری کریە گری
کل ب رۆندکا تێ‌وەر کری
هەرۆ جارەکێ ژبەرتە ساغ بی ومری
دێ من هێلی دلێ تەیە

× × ×

پێلا سپی

● خێڤە ●

پێلا سپێ
بوچی ساری
وەکە بەفرا
بهار دیاری
وەلێ سفك
تێ‌و بار دکی
من چ گوت‌و تو یا چ دکێ
ما نەبەسن هەمی هویڤی
ما نەبەسن گوتنێت کویڤی
من گوتە تە یا لناڤ دلی
تەژی گوت من بدل‌و دەڤی
لێ ئەڤروکە
تو هاتی ژور
وەلێ بلەزو دەرکەتی
من گوت هەی هو
چ کەڤەکو
ئەڤرو راستە
سوبە ...
جاردی بێژم
پێلا سپێ
من د ڤێتن
تو هەر هەبی
دا بکارم سوبە رۆژێ
ئەز ببینم
ژێ بکرم
ڤەفتەك داڤێن
روژا ئەڤین ...

* * *

Institut Kurde de Paris

شانەدێرا دێر جوندیێ

گەریانەکە دناڤ ..

گەنجێت کەلەپووری میللەتی دا

ل کێم درا وەکو مللەتێ مە رەوشتو نەریتێد شەنگ و شەپال و ژیهاتی وێد هەین چونکە ئەڤ رەوشت و نەریتە د هەمەرەنگن ل ناڤبەرا دەڤەرا و ناڤبەرا هوز و ئایینا ،ژ بەر هندێ گەلەکا ڤەرە ئەم پویتە بدەینە ڤی لایی ژی و ژ بیر نەکەین چونکو ل دوماهیێ د بیتە کەڤالێ ژین و ژیارا مللەتی د رابورینا دویروکێ دا و د هەمی قوناغا دا .

ئو هەر چەندە بزاڤا مە یا لاواز و سەرکز بو د راپەرینا ڤێ رێکێ دا لێ د سەر هندێ را بتنێ ژ بو پێش‌نیار کرنا خولکێ وێنەیێ ئی کەڤالی یە و مە ل بەرە کو د پاشەروژێ دا پتر ب کویراتی ل‌دوی بچین . بزاڤا مە یا ئێکێ ل بەری دوو سالا بـو دەمێ ئەم ب ڤەکولینەکێ رابوین ل سەر شانەدێرا ئەلکیشێ و مە چاڤ پێکەفتن کری د گەل چەند مەتران د سەبدایێد دەڤەرێ . ئو ب دویڤدا ئەم ب ڤەکولینەکا دی یا سەرڤە سەرڤە رابوین ل سەر دێرا مانکێشکێو چەند جەژنێد ئایینی و کومەلایەتی ل دەڤەرێ هاتنە خویا کرن ،

ئەڤێ جارێ مە بەرێ خو دا (دێر جندیێ) د رۆژا جەژنـا وێدا ، لێ مخابن گەلەك بلەز و بەز سەرەدانا مە پێك هات. هەر وەسا مخابن تر ئەو بـو کو دەڤەر یا بەردایە بتنـێ

شوێن وارە ، کو بویە ئەگەرێ هندێ ئەم نەشیاین زانیاریێد دویروکی ژێ وەرگرین . بتنێ تشتێ ئەم شیاین بکەین ،چەند وێنەیەکا بگرین و هزرەکا خویی و ساکار د مێشکێ خو دا پەیدا بکەین . خوزی دەلیڤە ژ مەرا ڤەببا کو ئەم شیـا باین ل دویف بچین و بگەهینە سەرەکانیا ڤێ دێرێ و ب درێژی ل سەر ئاخفتبایین . دێرجندیێ ناڤ و نیشانێد گوندەکێ دویروکی بە د کەڤیتە ژێری یـا دهوکێ ب نێزیکی بیست کیلومەترا ب رەخ گوندێ فەیدێ ڤە .

شوینوارەکێ ئایینی یێ فەلا لێ هەیە وەکو ناوسکەکێ یە، دبندا کەهینەکا ئاڤێ یە و ل رەخ و رییا جنیكو قەرەم و دەحلن . تشتێ مە دیتی کو هژمارەکا بوش ژ خەلکی د روژا جەژنێ دا لێ خر د بن ژ هەمی قولاچێد عیراقی .ئو ئاگرو شەمال د هێنە هلکرن د ناوسکێ ڤە ، ئو خەلك ل هەمبەر د راوەستن و بخو دوعا د کەن ، هەر ئێك مرادا دلێ خو دبێژیت بدەنگەکێ نزم ، یانکو د دلێ خودا ئو پارا د هاڤێنە تێدا و هەر وەسا د دەنە زاروکا ئەوێد کو لێ خر د بن ژ وان

گوندێت نێزیك . ئو دیسا دهوات شەهبان و دهول و زرنا د هێنە پێك ئینان ئو خیڤەت د هێنە ڤەدان و خوارن و ڤەخوارن مشە دبن .ئو یا فەرە ئەم بێژین کو ئەڤ شانەدێرە نا بیتە جەژن و دلخوشیەکا ئایینی بتنێ ژ بو فەلا بەلکو هندی وانا خەلکێد دی ژی پشکداریێ تێدا د کەن و روژەکا درست لێ د بورینن بکەیفو خوشی. ئو بدرستی شانەدێر گەرم د بیت پشتی نیڤرو ئو ڤەدکێشیت هەتا روژ ئاڤابێ.

رمضان عیسی
لەڤی دهوك

کادیری نەقابی لە سلێمانی

نیشانەی کارکردن وەرئەگرن

نیشانەی کارکردن بەپێی برگەکانی رژێمی ژمارە (٩)ی سالی ١٩٨٣ی نیشانەی کارکردن .. بەکرێکاران کە لەلایەن وەزارەتی کارو کارگێری کۆمەلاتیەوە ، بەدوو شێوە ئامادە ئەکرێت .

أ ـ نیشانەی کاری شێوە پلەیەك ..

ب ـ نیشانەی کاری شێوە پلەدوو ..

کە لەسەر پێشنیاری بەرێوەبەرێتیو یەکێتی نەقابەکانی کرێکاران لەلایەن وەزیری کارو کارگێری کۆمەلایەتی دەبەخشرێ بەو کرێکارانەی کەکاری نەقابی پێشکەوتو کارێکی بالای بەجێ هێنا ، ئەگەر توانی تازەگەری بکات یان داهێنانێك بهێنێتەکایەوە .. کە یارمەتی زیاد بوونی بەرهەمو چاك کردن بدات ، هەروەها گیان بەخشینی کرێکار لە دلسۆزی پارێزگاری کارو هۆکانی بەرهەم .. هەروەها نیشانەی کار کردنی پلە دوو دەبەخشرێ بە کرێکارێك کە بروانامەی بەرزی بەدەست هێناو ببێتە هۆی بەرەو پێش چوونی کارەکەی لە لایەنی کارگێریو رۆشنبیریو هونەر بلاوکردنەوە ، بۆ ئەو کرێکارەیە یارمەتی هاورێ کەی ئەدا لە بەرزکردنەوەی تواناو یارمەتی شارەزابوون لە ماوەی سێ سالی یەك لەدوای یەکیش سزا نەدرابوو .. ئەم نیشانانە هەموو سالێك لە یەکی ئایاردا دابەش ئەکرێت ... بێ‌گومان چەند مەرجێکی تایبەتیش هەیە بۆ هەلگرتنی وپاراستنیو ئالوویل پێ نەکردنی . کە ئەمانە لەبەندی ئەو رژێمەدا بە وردی باسی لێوە کراوە ...

ئەو کادیرە نەقابیانەی نیشانەی کارکردنیان پێ بەخشراوە .. بەم شێوە لە کارو کاروباری خویان دوان کە بۆتە نیشانەی جیاوازی کردنیانو پێ بەخشینی نیشانەی کار :ـ

● عبد الکریم حسین علي ..سەرەکی لیژنەی نقابی بوە لە دەزگای دابەش کردنی کتێبو ئاگاداری بلاو کردنەوەی سلێمانی نیشانەی شێوە پلەی یەکی وەرگرتوە ووتی:ـ

ـ ئەوەی وەك ئەرکی سەرشانی خۆمانە خزمەت کردنە ، رانەوەستانە بەرامبەر هەموو کوسپێك کەدێتە رێگای کارکردنمان .. لە کاتێکا ویستمان پێشنگای کتێب دروست کەین ،مقاول داوای ١٥٠٠٠ پانزە هەزاردیناری ئەکرد ، من توانیم ئەوپێشانگایە بە ٣٨٠٠ سێ هەزارو هەشت سەد تەواو بکەم ، ئەمەش کەراوەتەوە سەر بودجەی فەرمانبەرێتی ، جگە لەوە بەهۆی بارانو دلۆپە نزیکەی بابی ١٢١ سەدوبیستویەك هەزاردنیار کتێب خراپ بوون ..توانیم بای ١١ یانزە هەزاری لێ جیاکەمەوە ،فرێ نەدرێت هەر لە سالانی ١٩٧٦ وە هەتا ئێستا کادیری نەقابەم ، هەموو کارێکی خۆم بۆ خزمەتی کرێکاران لە جەنگی قادسیە بەشداربم کردوە ، ئامادەی هەموو کۆرو کوبونەوەیەکی هوشیاری کرێکاران بووم .. ئەم

نیشانەیەش کە پێم بەخشراوە .. جێگای شانازیمە ، لە کارو هەولم زیاد ئەکا زیاتر بە پەرۆشەوە بم بۆ خزمەت کردنی کرێکاران .

● محمد مجید صالح : ئەندامی دەستەی بەرێوە بردنی مەکتەبی نەقابەی کشتوکالیو خواردەمەنی .. نوێنەری یەکێتی نەقابەکانی کرێکاران لە کاری پشکنینیو چاودێری بازرگانی سلێمانی ووتی :ـ

ـ لە سالی ١٩٨٠ تا ئێستا ٥ پێنج جار بەشداری بەرەکانی جەنگی رەوامان بووم ، رۆژ بە رۆژ هێزی بەرگری‌کردنو کار کردنم زۆرتر ئەبێت .. وەك کادرێکی نەقابی دلسۆز ئەکەم ، بە گیانو دلو نیشانەی پلەیەك وا بزانم لە کارکردنم کەم ناکاتەوە کە هەمیشە وەك کرێکارێکی دلسۆز بە تەنگ کارەوە بچم. ئەوەی من بە ئاواتی ئەخوازم ئەم نیشانەی کارکردنە بدرێت بە هەموو کرێکارێك. تا وەکو نیشانەی دلسۆزیو کارکردن لەسەر سنگی هەموومان بێتە مەدالیای ئازایەتی .. لە سالی ١٩٧٧ وە لە نەقابە کار ئەکەم بەشداری گەلی دەورەی رۆشنبیریم ، کردوە لە بەغداو سلێمانی .. لە جێ‌بەجێ‌کردنی یاسای کارو خانەنشینی کرێکاران بەردەوام هەول ئەدەم . بۆ جێ‌بەجێ‌کردنی کاری کرێکاران .

بروانە ل ١١

ـ **لقی سلێمانی**

سەردانێك لە

کتێبخانەی نیشتمانی

ـ بایەخدان بەکتێبو کتێبخانە شارستانیەتی ئەو میللەتە دەرئەبرێ چونکە مێژو و کەلەپوری ئەو میللەتە ئەپارێزێو دەیگەیەنێتە نەوەی داهاتو هەر لێرەشەوە بوو کە عیراقیەکان هەر لە کۆنەوە بایەخێکی زوریان دابوو بە کتێبو کتێبخانەو ئەگەر بیانزانیایە کتێبێك بەنرخە لەوپەری جیهانە خویان دەگەیاندێو پەیدایان دەکرد

بەو جۆرەش کتێبخانەکانی بەغدای پایتەخت هەمیشە ئاوەدان بوو وپر بوو لە کتێب ، بەرادەیەك کتێبی ئەوەندە زۆر بوو ئەلێن کە هۆلاکۆ هێرشی هێناوەتە سەر بەغدا یەکەم شت سەرنجی راکێشا کتێبو کتێبخانە بووە جا بۆیە هەمووی خستوتە رووباری دجلەوەو ئەشلێن رەنگی ئاوی دجلەی گۆڕێوە چونکە مرەکەبی کتێبەکان تێکەل بەئاوەکە بووە .

مێژوی کتێبخانە زۆر کونە لە عیراقدا ئەگەر بمانەوێ لەسەری برۆین بەلام ئەوەی لێرەدا مەبەستە کتێبخانەی نیشتیمانی‌یەو کەی دامەزراوە بۆیە سەرمان لەم کتێبخانەیەداو چاومان بەکاك عبدالمجید حمید لێپرسراوی بەشی پەیوەندیو راهێنان کەوتو دەربارەی دامەزراندنی ئەم کتێبخانەیە ووتی :ـ

● لە سالی ١٩٢٠دا کۆمەلێك لە زانایانی عیراقی دەستیان بەکۆکردنەوەی بەخشین‌کرد بۆ کردنەوەی کتێبخانەیەکی گشتیو سەندنی کتێب ، بەرێوەبردنی ئەم کتێبخانەیەش لە ژێر چاودێری خۆیاندا بوو وناوی کتێبخانەی (السلام) بوو ،لە سالی ١٩٢١دا چووە سەر وەزارەتی پەروەردە لە سالی ١٩٦١ دا یاسای ژمارە (٥١) دەرچوو کە بەپێی ئەو یاسایە بڕیڕی کتێبخانەی نیشتیمانی دامەزراو ژمارەی کتێبە بەرگ گیراوەکانی ٣٠ هەزار بوون، بەلام بینای کتێبخانەکە خانویەکی زۆر کۆن بوو لە سالی ١٩٦٤ خرایەسەر وەزارەتی راگەیاندن لە بەرواری ١٧ـ٧ـ١٩٧٧ کواسترایەوە بۆ بینا تازەکەی کە بەتایبەتی بۆ کتێبخانە کراوەو ژمارەی کتێبەکانیش بوون بە (٩٨) هەزار .

دەبێ ئەوەش بزانین کە کتێبخانەی نیشتیمانی یاسای (راسپاردە)ی لە سالی ١٩٦٣ دا بۆ دەرچوو لە سالی ١٩٧٠ ناوەرۆکی ئەم یاسایە گۆڕدرا.

ـ دەربارەی بەشە جۆربەجۆرەکانی ئەم کتێبخانەیەو ئەرکەکانی سەرشانیان ووتی :ـ

● دیارە کتێبخانەیەکی وەها گەورە بەشی زۆری لێ دەبێتەوە لەوانەش بەشی کتێب کرینو گورینەوەو فەهرەستو ئەمبارو بیبلوگرافیاو مایکروفلیمو هتد ... ئەوەی ئەرکانەی سەرشانیشمان بریتین لە پاراستنی کەلەپوورو بەرهەمی نیشتمانیو هەلگرتنیان بۆ نەوەی داهاتوو هەروەها سەرپەرشتی گشت کتێبخانە گشتی‌یەکانو پتەوکردنی پێوەندی نێوان کتێبخانە عەرەبی‌یەکانو جیهانی‌یەکان لە بواری شارەزاییو گۆرینەوەی کتێبداو جگە لەمانەش بیبلوگرافیای نیشتیمانی عیراق ئامادە ئەکەینو چەند ژمارەیەك لە هەموو کتێبێکی عیراقی هەلدەگرین .

ـ ئایا کتێبی دانسقەتان هەیەو چین ؟

● بەلی کتێبی زۆر کۆنمان هەیەو هەروەها رۆژنامەش بەلام جگە لە توتابیانی خوێندنی بالاو لێکۆلەرەکان ئەویش بەپێی چەند مەرجێك نایدەین بەدەست هەموو کەسەوە . لەو کتێبانە .

١ ـ (القانون فی الطب) نووسینی ابن سینا ، چاپی رومیە سالی ١٥٩٣ لە چاپخانەی تو بوغرافیامیەسکا

٢ ـ (شرح الکافیە فی علم النحو والاعراب) نووسینی محمد هادی کوری بهرام الطالقانی لە سالی (١٠٧١) کۆچی ١٦٤٩ ز چاپ‌کراوە .

٣ ـ (فەرهەنگی هەردو زمان تورکیو ئیتالی) Mr. P. F. Bernaros داناوە لە رۆما سالی ١٦٥٦ ز چاپ‌کراوە .

٤ ـ (شرح کتاب الحماسە لابی تمام والرصافە القادریە ومقصورە لیلی العامریە) شیخ عبدالقادر کوری شیخ لوقمان داناوە لە چاپخانە بەردینەکەی الصفهای بومبای لە هیند لە سەدەی حەڤدەی زاینیدا چاپ‌کراوە .

٥ ـ (الکمال المسیحی) سالی ١٧٦٧ ز لە رۆما چاپ کراوە .

٦ ـ (الفلاحە) ابی زکریا یحی بن محمد بن احمدالعوام داناوە لە سالی ١٨٠٢ ز بەدوو بەش چاپ کراوە .

بروانە ل ١١

سەرگول تەیمور

قسەی خۆمان بێ

ئێمەی رۆژهەلاتیو ئەوانی پێشکەوتوو !

● **سعید یحیی** ●

لەو کاتەی وولاتە رۆژئاوایی‌یەکان « شۆرشی » پیشەسازی‌یان تیادا هەلگیرساوەو خەلکی ئەوێ ، کارگەو شتی تریان دروست کردووەو بەشی کەسانێکی دیکەیشیان لێ داوە ..

لەو کاتەوە خۆیان بە تەرحێکی دیکە حسێب دەکەن ! . وای دادەنێن ، کە ئەوان دامەزرێنەری شارستانیەتو رژێمی دیموکراسیو پارلەمانو یاسای کۆمەلایەتی‌ی پێشکەوتوو و هەموو ئەو دەستوورو بۆ چوونانەی خزمەتی مرۆڤ دەکەن ، لای ئەوانەوە سەریان هەلداوە .

لە ئەنجامی ئەم لە خۆبایی‌بەو بە فیز سەیرکردنە غەیرەی خۆیان ، بە تایبەتی دانیشتووانی وولاتانی لای خۆمان ، قسەیەك بلاوبۆتەوە یێژێ : « رۆژهەلات رۆژهەلاتەو ، رۆژئاوا رۆژئاوایەو هەرگیز بە یەك ناگەن » . مەبەستیش ئەوە نیە ، کە بەلێ ئەو دەکەوێتە ئەو پەری دنیاو ، ئەمیشیان ها لەو پەری ..

کە باسی رۆژهەلات لای کابرایێکی رۆژئاوایی بکەی ، یەکسەر جەنگەلو کێویو دڕندەی وەبیر دێنەوە .. یەکسەر میرو شاو خاوەن شکۆو دەسەلاتدارو بە زەبری بە خەیالدا دێن .. ئەوانەی لە دەورو بەرێکی ئەفسووناوی‌دا دەژینو ، هەر یەکە بە سەدان کچی جحێلو شۆخ خزمەتیان دەکەنو ، بە دەیان سمێل بابڕو چوارشانە بە رمو شمشێرو تفەنگەوە کۆشکە بەرفراوانو رازاوەکانیان ، دەپارێزن ..

ئەوەندەیان لە سەر رۆژهەلات خوێندۆتەوەو هۆیەکانی راگەیاندنی ئەوێ ، چ سینەماو چ تەلەفزیۆنو چاپەمەنی ، خەلکی ئێرەیان وا لە قەلەم داوە ، کە بەلێ ، هەموویان مارگرو ئاگر خۆرو پیاو کوژو جەردەو رێ‌گرن .. لە سەر شتی کەمو پووچ ، وەك ئاو بخۆنەوە ، وایش سەری زەلام قمرت دەدەن !

ئەگەر رۆژئاوایی‌یەك ، غیرەت بیگرێو کامیرایەك بە ملدا شۆڕ بکاتەوەو پانتۆلێکی کورتی چلکن دەبەرکاو بێتە ئەم‌ناوە ، هەر کە گەڕایەوە ، رۆژنامەکانی ئەوێ ئامادەن لە سەر هەر دێرێکی بارۆ دەیانووسێ چەند دانە فرۆشێکی بدەنێو یاداشتو بیرەوەری سەفەرە ئەفسووناوی‌یەکەی بگێرێتەوە .. رەنگە ئەگەر گۆشتی مانگایشی لە چێشتخانەکاندا خواردبێ ، ئەوە هەر بە هی « بەنی ئادەم »ی دابنێ !

جا نازانم کەی رۆژێك دێو راستی وەدەر دەکەوێ ؟ کەی راگەیاندنی وولاتانی رۆژهەلاتو « دوواکەوتوو ! » ئەم تخووبە دەبەزێننو بۆ چوونەکانیان پووچەل دەکەن ؟

ئەگەر هەمووشمان نەماندیبێ ، بەلام زۆربەی ئەوانەی سەیری تەلەفزیۆنیان کردبێو یاری‌ی فوتبالی نێوان هەردوو تیپی ئیتالیاو ئینگلترایان بینیبێ ، گەیشتنە ئەو باوەڕە ، کە مرۆڤی رۆژئاوای « پێشکەوتوو » لە ئەنجامی پەروەردەی بێ رەگو بەرەللایی‌و هەندێ بیرو باوەڕی سەیرو ناشایستە ، گەلێ دڕندەترو کێوی ترە لە وانەی ، ئەوان بە پیاو کوژو ئاژەلیان حسێب دەکەن !

دەکرێ ، لە پێناو بیروڕاو پارێزگاری‌ی نیشتمانو نان پەیدا کردن ، مرۆ خۆی بە کوشت بدا .. بەلام پشتگیری‌کردنی تیپی فوتبال ، کە هێشتا یاری‌کەرەکانی پێ‌یان نەناوەتە یاریگە ، سی‌و هەشت دانە بەشەر بەلاگێڕی ئێوە بنو دوو سەد کەسی دیکەیش لە ئاوزنگو مردنو ژیاندا بن ، مەسەلەیەکە پێویست بە بیرکردنەوە دەکا . شایانی ئەوەیە بۆ رووی ئەو دێوی بەکار ببردرێ !

ئاژاوەو فەرتەنەو هەراو هۆریای یاریگەی « برۆکسێل » نموونەیەکی زەقی جۆری ژیانی رۆژئاوایە ، کە بەدەر نیە لە هەلەو یاغیشی‌و بەرەللایی .. بەلگەیەکە کە ئەو رۆژئاوایە ، هەر چەندە خەریکە دەگاتە ئەستێرە بەرزەکانی ئاسمانو گەلێ قۆناخی لەم رووەوە بڕیوە ، بەلام لە رژێمی پەروەردەکردنی مرۆڤایەتی‌و پێوەندی ، هەر چەندەی بلێ‌ی نزمە ..

ئاخۆ کێ پیاو کوژە ؟ کێ گیانی مرۆڤی لا هەرزانو کەم قیمەتە ؟ ئێمەی رۆژهەلاتی ، یا ئەوانی پێشکەوتوو ؟!

گەشتێك بەجەنگەڵ و وەزەكاندا

د . نافع ئاكرەیی

■ حەلەقەی نوهەم ■

١ ـ نەبوونی زاراوە :

مەزنترین گیروگرفتی رەخنەی ئەدەبی هاوچەرخ نەبوونی زاراوەی رەخنەگیری چاك و ئاشكرایە ، زاراوە ژی مانای ئەوەیە : مەفهوم و بەهایەكانی ئایدولۆژی و بیری و جوانكاری كە هەلسەنگاندن و تەحدیدی رێبازەكانی ئەدەبی هاوچەرخ دەكاو ئاشكراو شیدەكاتەوە واتە ئەو مەفهومەی بیرو شتەكان دەناسن و تایبەتی‌یەكانی كاكلی و جەوهەری‌یان هەلدەسنگێنن . مەفهوم ژی « وێنەی بیركردنەوەیە كە بە یارمەتی ئەو تایبەتی‌یەكانی بناغەیی شتەكان و رووداوەكانی واقعی دەناسرێن ، دیسان لە ئەنجامی بلاوبوونەوەی هیندەك لە رووداوی فەردی وا دووردەكرێ هەر چی رەگەزی و رەسەن نی‌یە ، بو ئەوەی بە چاكی پەیوەندی‌یەكانی جەوهەری و بناغەیی شتەكان و روداوەكان دیارو ئاشكرا ببن »(١) .

زاراوەی زانراو و ناسراو بناغەیەكی گرینگ بۆ تێگەیشتنی چاك لە نێوان رەخنەو كاری ئەدەبی و لە نێوان رەخنەگرو داهینەر دروستدەكەن .

ئەم تێكچوون و گیروگرفتە ژی لە تێكهەلبوونی زاراوەی رۆژ ئاواو زاراوەی عارەبی لە كۆنەوە پەیدا بووە لە لایەك و لە لایەكی تریشەوە ئاشكرانەبوونی بزوتنەوەی ئەدەبی عارەبی بە تەواوی ، چونكە بزوتنەوەی ئەدەبی عارەبی لە نێوان دوو شتدا جۆلانەدەكا كەلەپوورو هاوچەرخی كە كارتێكردنی ئەوانە ژی بە چاكی دیار نی‌یە ، لەبەر ئەوە جارێك ئەو بەسەردەكەوێ و جاری‌تر ئەوی‌ترو تا نهو ژی جیاوازی‌یەكی تەواو هەیە لە نێوان سوورانەوە لە مەیدانی كەلەپووردا یان ژی بە رێگای هاوچەرخی‌یەتی رویشتن‌دا لەگەل كەم و كوری هەر دوو لادا . رەخنەی ئەدەبی ژی چونكە پارچەیەكە لە بزوتنەوەی ئەدەب و رۆشنبیری گشتی ، ئەو ژی هەمان جیاوازبوون و دابەشكردنی هەیە .. كەچی ئەوی لە نێوانیاندا زۆر خەراپترە .

رەخنەی عارەبی كۆن گەلیك دەسكەوتی گرینگی هەبووەو زاراوەی تایبەتی خۆی هەبوو ، چونكە بە چاكی پێگەیشتبوو ، تا ئەو رادەیە كە زاراوەی عارەبی بە زاراوەی‌تر نەگۆڕا لەگەل ئەو ژی‌دا كە هەر دوو كتێبی « ئەرستو » ، « هونەری شیعر »و « وتاربێژی » زۆر بەناوبانگ بوون لە كۆنەوە . بەلام مەفاهیم و بەهایەكانی عارەبی بە سەردا زال‌بوون و ئێخستنە ژێر سێبەری خۆی یان هەر وای زانیوە بی‌بەهایە ، ئەگەر گوتمان عارەب لە « هونەری شیعر »ی تێنەگەیشتوونە بە تایبەتی ئەو زاراوانەی تایبەتین بە شانۆگەری‌یەوە كەچی بەچاكی زانیانە جیاوازی شیعری یۆنانی و عارەبی لە بارو زورووف و تایبەتی‌یەكان و بناغەو موقەویماتیان‌دا لەبەر ئەوە بەرامبەر زاراوەی عارەبی‌یان داناوە وەك « المدح » پی‌هەلگوتن بەرامبەر « مأساة و دراما »و پی‌داگوتن « هیجاء » بەرامبەر « ملهاة و كومیدیا » هەر چەندە ئەمە بە چاكی جێگای نەگرتبوو بەلام ئەمە ژی شتێك‌بوو .

بەلام رەخنەی هاوچەرخی عارەبی جیاوازی لە نێوان خۆی و رەخنەی كۆن زۆربووە بە پێی زورووفی مێژوویی و شارستانی‌یەتی و رەخنەی نوێ رویشتە سەر زاراوەی رەخنە رۆژ ئاوایی ، لەگەل ئەوە ژی‌دا كە ماوە زۆرە لە نێوان ئاست و زورووفی بەرهەمی داهێنانی رۆژئاوایی و عارەبی‌دا ، لەبەر ئەوە زۆر لە زاراوەكانی رۆژئاوایی مەزنتریان بچووكتر دەرچوون بە نیسبەت ئەدەبی عارەبی نوێ ، چونكە لە دەروون و كانگای كاری داهێنان و بزوتنەوەی ڕوشەنبیری عارەبی‌یەوە دەرنەچووینە ، دیسان . وەك ئەنجامی پێویستی‌یەكانی زورووفی تایبەتی خۆی لە دایك نەبووینە ، بەلكو ئەم كێش و بەهایانە بە قەرز وەرگیراون هەر چەندە رەخنەگر دەزانێ بە پێی پێویستی‌یەكان نەهاتوەو چاك روون و ئاشكرا نین و نەبووینە ئامێری تێگەیشتنی چاك لە نێوان رەخنەگرو داهێنەرو نێوان رەخنەو خوێنەردا .

چاكترین نمونە بۆ ئەم تەم و مژی‌یە ، ئەو جیاوازی‌یە لە نێوان بە كارهێنانی زاراوەی رەخنە لە لای رەخنەگرەكانی عارەب لە لایەك و بوونی رەخنە وەك كارێكی فەردی لە لایەكی ترەوە . كاری رەخنەی كارا بە رای ئێمە كارێكی فەردی نی‌یە چونكە ماندووبوونێكی كۆمەلی هەمە لایانەیە كە ئەدیبان هەموویان تێدا هاوبەشی دەكەن . رەخنەگران ، داهێنەران و دیسان خوێنەران ژی . ئێمە زۆر زاراوەی سەیر بەكاردێنین كە بۆ كێش و هەلسەنگاندنی ئەدەبی ئێمە بە كەلك ناهێن وەك رەمزی‌یەت و رەمز ، پێش‌رەوی‌یەت و رومانتیكی‌یەت و ماقول و ناماقول و سوفی‌گەری و واقیعی‌یەتی رەخنەگیری و سروشتی و تەبیعی‌یەت و سۆشیالیستی و .. هتد . كە ئەتوانین زۆر شتی زیادكەین بە پێی پێویستیمان و بەپێی هێزو توانا ، ئێمە بو پێشكێشكردن و خەیال و زۆر شتی‌تر ، یان هیندەك زاراوەی عارەبی كۆن بەكار دێنین وەك « تدویر »و « استعارە »و « طبع »و « صنعە » .. هتد . لەگەل ئەوەی ژی‌دا كە ئێمە دەزانین ئەوانە بەس‌نین و بە مەبەستمان ناگەینێن چونكە سروشتی كرداری داهێنان جیاوازە لە نێوان تەسەوری كاری ئەدەبی كۆن و نوێ‌دا ، لێرەدا پوختی مەسەلەكە ، رەخنەگری عارەب شت دروست دەكا بە « تلفیق » چونكە ئەدیبی عارەب خۆی ئەدەبی خۆی بە « تەلفیق » دروست دەكا . زمانەكە عارەبی‌یە بەلام بیرو شێوەی سایكۆلۆژی و واقیعی رۆژ ئاوایین ، یان قوولایی بیرەكانی بەدەوی و سەلەفی بە نوێترین مودێلی پەتتەروندا دێنە بەر چاو .. ! لەگەل ئەوە ژی‌دا كە ئیمرۆ بڕوامان بە تێكهەلبوون و كارتێكردنی بیرەكان و روخسارەكان و شارستانی‌یەكان هەیە ، لەبەر ئەوەی ئەم دیاردەیە نیشانەی ئازادی و مەوزوعی‌یەت و بابەت‌گەری و حەزكردن بە ژیانە ، بەلام ئەبێ كارەكی داهێنانی نوێ ژی هەبێ كە پەیوەندی لە نێوان كەلەپوورو هاوچەرخی‌یەتی پەیدا بكا بو ئەوەی چاكترین زاراوە بژێرێ چ لە رێگای دوزینەوەی زاراوەی « عارەبی كۆن یا رۆژئاوایی » یان بە تێگەیشتن و بلاوكردنەوەی ئەم زاراوانەیان بە دروستكردنی بە پێی پێویستی .

٢ ـ نەبوون و نا ئاشكرایی پروگرامی رەخنە :

پروگرام لە رەخنەدا : رێگای نوسەر بو دیاركردنی شتەكان و دێنیانە . نەبوونی پروگرام مانای ئەوەیە كە روناكی لە رێگای رێبواری ناو تاریكی‌دا نەبێ .. ! چونكە بێ پروگرام و شێوەیەكی ئاشكرا .. ئاسان نی‌یە شتەكان ببینرێن و بناسرێن و شیبكرێنەوەو بچنە ناو دەروونیانەوەو هەر وەها رەخنە بە بێ پروگرام مانای ئاژاوەی بیرەكانە . دیسان بلاوكردنەوەی تەم و مژی و بێ‌بەهایی شتەكانە . كە وابوو باشتر وەهایە كە هەر چێژتن و تەسەووراتە واتە « الانطباعی والذوق » . دوور نی‌یە جوان‌بن كەچی هیچ قولایەتێكی تێدا نی‌یەو هیچ سوودێك نابەخشێ پاش خوێندنەوەی رەخنەی زەوقی و ئینطیباعی و وەك خواردنی‌جەمە نانێكی سووكە لە كاتی حەزی مرۆڤ لە خواردن نەبێ بەلام لەگەل ئەوە ژی‌دا ئێمە بڕوامان وایە كە زەوق بەشێكی گرینگی رەخنەیەو دوور نی‌یە یەكەم رێبازی رەخنەبێ كە مرۆڤ گرتبیتی‌یە بەر ، كە چی ئێستا مرۆڤ لەم پلەیەدا تێپەرێوە ، چونكە چێژ وەرگرتن ئەگەر ببێ بە پروگرامی رەخنە ، هەموو خوێندەوارێك ئەتوانێ رەخنەگربێ هەر چەند رادەی رۆشنبیریەكەی بلند یا نزم‌بێ .

رەخنەی عارەبی‌ی هاوچەرخ پێویستی بە پروگرام هەیە چونكە رەخنەیەكی باربەرە بۆ پروگرامەكان و زۆر كەم پروگرامێكی روونی تێدا دەبینیەوە ، هەروەها رەخنەگر لە نێوان پروگرامەكاندا دێت و دەچێت ، هینەدەك جار كەلەك جۆری پروگرامەكان لە یەك وتاردا كۆدەكاتەوەو نموونەیەك لەم پروگرامەو ئەوی‌تر لە پروگرامێكی‌تر ... هینەدەك جار دەبینین فرۆیدی‌یە ... جارەكی‌تر ماركسی ماتریالی‌یە ، سێ‌یەم جار ئینطباعی‌یە ، چارەمین تەفسیری‌یە و پەنجەمین سانتی‌مەتری‌یە ... هتد .

گومانی تێدا نی‌یە كە نووسین تێروانینی جۆراو جۆری تێدایە ، رەمزو روخساری هونەری جیاوازی هەیە ، پروگرامی رەخنەیی چاك بو ئەم كارە دوور نی‌یە چاك نەبێ بۆ كارێكی‌تر ... ئەمە بوێتە شتێكی بەدیهی « چونكە هیچ رێگایەكی ناسراو نی‌یە كە رەخنەگر تێدا بڕواتە ناو كارە ئەدەبی‌یەكانداو هەموو راستی‌یەكانی گرینگ لە دەورو بەری ئاشكرا ببن »(٢) .

من بڕوام وایە زۆر جار گوتیتم كە كاری ئەدەبی یا هونەری زۆر جار پرۆگرامی گونجاو بۆ خۆی دەچەسپێنێ و فەرز دەكا بەلام گیروگرفت لێرەدا ئەوە كا چون پروگرام بە كاردێت .. ؟ راست یا خەراب ، توند یا شل .. ئەمە ژی لەبەر ئەوەی پرۆگرامی رەخنەی جەدەلی زۆر جار بە وێنەیەكی میكانیكی بە كاردێت وەك شتێكی هیشك و بێ‌گیان ، دیسان پرۆگرامی شیكردنەوەی سایكۆلۆژی فرۆیدی زۆر جار بۆ ئەو كارانە بە كاردێت كە گیروگرفت و روداوی سێكسی تێدابن بەلام راست نی‌یە هەموو كارێكی سێكسی یان هەر رووداوێك بە هۆی سیكسەوە رووبدا پێویستی بەم پروگرامە هەبێ بو شیكردنەوەی . چونكە دوور نی‌یە رووداوێكی ئاسایی بێ . هەروەها دەربارەی پروگرامەكانی‌تر . هەر وەك پرۆگرامی ئایدۆلۆژی لە هونەردا مەركەزی گرینگی ئایدۆلۆژیا نی‌یە بە تەنها بەلكو تێروانینێكی هونەری و روخساری‌یە لە جوانكاری‌دا ... ئاشكرایە زۆر جار روخساری هونەری دەبینین لە حالەتی ناموبووندا ، ناموبوون ژی هەر لە بیردا نی‌یە ، بەلكو لە هونەر ژی‌دا هەبە . گیروگرفتی رەخنەی عارەبی هاوچەرخ لە بنچینەدا نەبوونی پرۆگرامێكی روونە ، هەروەها دابەشبوون و جولانەوەی نێوان ئەو پرۆگرامانەی نەیتوانی بە چاكی بەكارن بینێ .

رەخنەگری عارەبی كۆن پرۆگرامی هەبووە وەك پروگرامی كێش و موازەنەو هەلسەنگاندن و موقایسەو چێژو رەوان بێژی و دادو میانگیری لە نێوان فەرمانەكان و شتەكاندا .

رەخنەگری عارەب لە بیستەكان و سی‌یەكان و چلەكاندا پرۆگرامی هەبووە وەك پرۆگرامەكانی مێژوویی و چێژی و شیكردنەوەو ئایدۆلۆژی بەلام بەو شێوانەو بە رێگای چارەسەركردنیان نهو بێ سودن ، لەبەر ئەوە نەمان . هەروەها دیارە ئەدەب زۆر هەنگاوی بەرەو پێشەوە ناوەو زۆر گوڕانكاری لە رێگادا روداون بە تایبەتی كە پەیوەندی لەگەل ئەدەبی جیهاندا پەیداكردو لەگەل ئەوە ژی‌دا كە نەیتوانیوە پێرا بكەهیت .

ئەم بەیەكگەیشتنە ئێمەی هەژاندو هیندەك و گوڕانكاری لە ئەدەبەكەی ئێمەدا روودان كە پێویستی بە پرۆگرامێكی رەخنە هەبێ ، ئەم سەرسورمانە ژی لە نێوان پروگرامەكانی رەخنەی هاوچەرخ .. بێ‌گومان گەڕانە بەدوای پرۆگرامدا ، كەچی تا نهو ژی هەر گەڕان و پشكنینەو ئێمە ژی رێز لەو گەڕان و پشكنینە دەنێن ئەگەر بمانگەینێتە پرۆگرامێك .

هەر پرۆگرامێك بە رای من كاریگەرو رەسەن و ئاشكراكەرو رووناك نابێ ئەگەر لە یەكگرتن و تێكهەلبوونی كەلەپوورو هاوچەرخی‌یەتی لە دایك نەبێ ، واتە لە یەكگرتن و تێكهەلبوونی زاراوەی عارەبی و رۆژئاوایی هاوچەرخ ..

ئەم تێكهەلبوون و یەكگرتنە چۆن دەبێ و لە كوێ و ... كەی .. ؟

بڕوانە ل ١١

■ بەشی دووەم ■

ب ـ باژێرەێ شینە ، مروڤێت وی رەشن ، دیوارێن وی یێت صورن ، كلیكا وی ژی ئاسنە . « شتیە » .

ج ـ سەرڤە شینە ، ناڤدا صورە . « شتیە » .

٩ ـ ١ ـ دەمێ ژهەل دچیت ، بەرێ وی یێت ژوردا ، دەمێ ژوردا دچیت بەرێ وی یێت ژهەل . « تفەنگە » .

ب ـ قوینێ دخۆت ، دەڤی دریت . « تفەنگە »

ج ـ مروڤێ بلنگەكی ، چۆ شەرێ گوندەكی . « تفەنگە » .

١٠ ـ بزنا مەلای چوو چیای ، نەهێلا داڤەكا گیایی . « سەر تراشینە » .

١١ ـ مار حۆلیسێ دكورێدا . « دەست جونیە » .

١٢ ـ سڤورێ تك تكی ، صەدو حەڤت تێشكێن زكی . « هناركە » .

١٣ ـ ڤێرە هەتا موسل هەی خاتوینێت چاڤ بەكل . « كەون » .

١٤ ـ زكێ دایكا خوە دەر دكەڤیت پشتا بابێ خۆ دپرەخینیت . « شخارتە »یە .

١٥ ـ ئەزمان صورك وددان سپێك . « مروڤن » .

١٦ ـ طەنیركا دوو كادە . « گویزن » .

١٧ ـ تەخا چلی ب كەڤریڤە . « دوبێ هەسپی » یە .

مەتەلوك

ژ كومكرن و بەرهەڤكرنا نزار محمد نهێلی

١٨ ـ تژی چەنگەكی تژی خانیەكی . « لەمپە ورۆناهی » یە .

١٩ ـ قەشێ رها هەلایستی . « دەرگەهـ »ە .

٢٠ ـ سەر زێرینێ بن ئاخینێ . « نێرگزە » .

٢١ ـ مریشكا رەش كبابە ، هەچێ بخوت صەی بابە « رەژیە » .

٢٢ ـ دارا دولێ‌دا ، دول رزێ ، دار ما وەسا . « جلكن دەمێ مرۆڤ دكەتە بەرخۆ » .

٢٣ ـ ڤێرە هەتا ئاوكا هەی پنیێت كالكا . « بەلگن » .

٢٤ ـ دارا ناڤ دارا ، شین دكەتڤە گوهارا . « گوهیشكن » .

٢٥ ـ سەر ئاڤێرا دچیت ، نە مرۆڤ دبینیت ، نە سیبەرێ دكەت . « دەنگ »ە .

٢٦ ـ زەریفا سەربانی ، كەزیێت شوربینە بنێ بانی . « چاڤ روژێ‌یە دەمێ دهەلێت » .

٢٧ ـ ئەز چوومە خانێ ژێری ، من دیت ژنێت سەر مێری . « سنارە » .

٢٨ ـ قەسرا خودێ دانی ، بەنیا دەر لێ ڤەكری . « كولندكێ ئاڤێ » یە .

٢٩ ـ پەرێ كەوەكی دانە بن بەرەكی بوو خێرو شەرەكی . « ڤی‌شكە » .

٣٠ ـ چۆ مە سەر دارەكێ ، رادهێلم حشكە حەوارەكێ ، چل مێر تێنە وێری جارەكێ . « روژا خوتبە » یە .

٣١ ـ قەسرا دوو دەرە ، دەرەكی دەركەڤتم ، دەرەكی سەركەڤتم . « كراسە » .

٣٢ ـ چوومە ڤێرە ژۆری ، بەرازەكێ خنزری ، جوكێت وی پشتێ هەلبری . « كولیە » .

٣٣ ـ ئێكی دگوت ئای پشتێ ، یێ دی دگوت ئای تەنشتێ ، یێ دی دگوت جهێ من یێ خۆشە . « نیرەو گاریتەو ئاخ » ە .

٣٤ ـ طەنیركا ئێك كادە . « باهی‌ڤە » .

٣٥ ـ قەشێ رهـ درێژ . « جەریفەكە » .

٣٦ ـ دور تە دزڤریت نو تە ناگیت . « شیتەكە » .

٣٧ ـ پیستو دوو شاخ . « بزنە » .

٣٨ ـ سەر ئاسنە ، بن دار ، كەرا درێشكە . « درێشكە » .

٣٩ ـ مامكێ من بەرەكات ، تەركەك تەدا قارێن تەهات . « دی پشكە » .

٤٠ ـ سێ برانە كەس كەسی راناگەهیت . « یانكی بابە » .

٤١ ـ ماقیل تەل گرن ، فەقیر تاڤێژن . « كەڤیكە » .

٤٢ ـ بزنا كالە ل سەرڤا مالە ، نە دوشن ، نە دفروشن . « مێش » ە .

٤٣ ـ چۆمە شكەفتەكا تژی گوپال ، ئێكی وەسا تەبی بدەمە بەر خوو . « ناك » ە .

٤٤ ـ تشتێ من تشتا ، نە پێ پێڤە نە پانی ، ب خوە دچیتە سەر بانی . « دكێل » ە .

٤٥ ـ شكەفتەكا تاری تژی بزنێت مراری . « ددانن » .

٤٦ ـ سەرڤە سور بنڤە خوماری . « باجان صورك » ە .

٤٧ ـ سەرڤە رەش بنڤە سپی . « باجان رەشكە » .

٤٨ ـ بەری ددەن ناشكێت ، ئاسنی ددەن ناشكێت ئاڤێ ددەن پرت پرت دبیت . « پەركێ جكارێ » یە .

٤٩ ـ نەل عەردی نەل عەسمانی ، دخوت گوشتێ ئینسانی . « مكروب » ە .

٥٠ ـ دارا ژینێ ددەت گولێت زێرینێ . « كەڤوكە » .

٥١ ـ تشتێ من تشتا نە بەرە نە پشتە هەما خۆ بخو تشتە . « نیسكە » .

× × ×

● تێبینی :

★ **مەتەلوك** : ئەڤێ پەیڤێ هەر دەڤەرەك ب رەنگەكی دبێژێن وەك هندەك دبێژێن (تشتێ من تشتا) هندەك دبێژێن (مامكێ منۆ) هندەك دبێژێن (مەتەلوك) .

★ **مەتەلوك** : ئەڤ مەتەلوكە من ژ گوندێ سەرگەلێ یێ كو دكەڤیتە دەڤەرا ئامێدیێ ژ كەلەك پیرەمێرا وپیرەژێنا وەرگرتین .

Institut kurde de Paris

کتێبخانەیەکی نوێ

خواستی خوێنەران

نیازی حمەعزیز

شاری ڕانیە وەکو جاران‌نەماوە ، لە هەموو ڕووەکانی ژیاندا فراوان‌و گەورە بووە . (بـواری ڕۆشنبیری)یش یەکێکە لەم ڕووانە کەگەشەو پێشکەوتنی بەخۆیەوە دیوە .

سەرەڕای ئەوەی تـاکو ئێستا لەم شارەدا کـــە دانیشتووانی لە (٢٥) هەزار کەس تێپەڕدەکات ، تەنهـا یەك کتێبخانەی تێدابووە .. ئەمەش کەمە بەرێژەی ویستی خەڵکە ڕۆشنبیرەکە بـــۆ چاپەمەنی‌یەکان . تاکو لـە دوایی‌یەدا کتێبخانەیەکی تـر کرایەوە بـە ناوی (بیتوێن) . کە مایەی خۆشحاڵی گشـت ڕووناکبیران بوو . .

ئێمەش لەلایـەن خۆمانەوە بۆ نزیك کەوتنەوە لـــە بارودۆخی کتێبخانەکـــە و هەڵوێستی ڕۆشنبیران بـــە چاکمان زانی سەردانێکـــی بکەین و لەگەڵ کاك (محمد عبداللە) ، خاوەنی کتێبخانەکە بدوێین :

– چ هۆیەك هانی دای ئەم پرۆژەیە بکەیتەوە ؟

● جگە لەوەی وەکـــو پیشە لە دەمێکەوە حـــەزم لەم کارە بووە ، بـــە پێویستیشم دەزانی کــــە شارەکەمان کتێبخانەیەکـی دیکەی تێدابێت ، بــــۆ خزمەت‌کردنی ڕۆشـنبیری کوردی .

– ئایا خۆتان حەز لـــە خوێندنەوە دەکەن ؟

● بەڵێ .. دەمێکـــە ئاشنایەتیم لەگەڵ خوێندنەوەدا هەیە – کە من بە پێویستی دەزانم خاوەن کتێبخانـــە بخوێنێتەوە و ئاســــتی ڕۆشنبیری بەرز بێت تاکـــو زیاتر بتوانێ بچێتە بنـج‌و بناوانی خواســـــتی خـوێنـــدەواران و دەوری هـەبێـت لـــە زاخاودانی مێشکی‌یان بە بەرهەمـــی بەکەڵك و سوود بەخش ... نەوەك مەبەست لە دانانی کتێبخانە تەنها .قازانـــج و مەسەلە بازرگانی‌یەکە بێت !!

– کاك محمد ئەو ڕێـــژە گۆڤار و ڕۆژنامەی دەنێردرێ بۆتان بەشی داخـــوازی خوێنەران دەکات ؟

● نەخێر .. ئەو بەشەی کـە بۆمان دێت زۆر کەمترە لـــە پێویستی خەڵك ، بەتایبەتی ڕۆژنامەو گۆڤـارە کوردی‌یەکان . بۆ نمونـــە هـەمـوو هەفتەیەك ٢٠–٣٠ ژمارە هاوکاری‌مان بۆ دەنێرن کە ئێمە پێویستی‌مان بـــە (٢٠٠) دانە هەیە . لەبارەی دابەش کردن لەلایـەن (دار الوطنیە)وە ، ئێستا باشە و ڕۆژنامە لـــە هەمان ڕۆژی دەرچوونیدا پێمان دەگـات بەڵام ئەو چاپکراوانەی کـــە (دار الوطنیە) دابەشیان ناکات ،ناگاتە دەستمان‌و خوێنەرانی لێ بێبەش دەبێ ، کـــە هیوادارین ئەم گرفتـــەش نەهێڵرێ .

لە کۆتایی دا ئێمەش پیرۆزبایی لـە خوێندەواران دەکەین بەبۆنەی کردنـەوەی ئەم مەڵبەندە ڕۆشنبیری‌یەو هیوادارین کە بە گوێـرەی داخوازی کتێبخانەکـان چاپەمەنی‌یەکان بنێردرێن . بـۆ ئەوەی تۆوی ئەدەب و ڕۆشنبیری‌یەکی ڕەسـەن لەزەمینەی گیانـــــی خوێندەواران‌دا بچێنرێ .. لەگەڵ سوپاسماندا .

بەرگری – پاشماوە

بایەخدان بەکردنەوەی ئـــەم دەورانە خەڵکی هان ئـــەدا بۆئەوەی ئەو زانیاریانـــەی کە هەیەتی زۆرتر پـــەرەی پێبداو ، ببێتە مایەی شانازی کردنی ، من لێرەدا تەنهـــا ڕوداوێکی دڵ تەزێـــــن ئەگێڕمەوە ، ئەوەش ئەوەبوو ،کە لەماڵێکی دراوسـێمان ڕۆژێك غاز گـڕی گـرت ، کەوتنە هاوار کردن‌و هانـــا هێنان بۆ دراوسیەکانی تر ، کە من خۆم یەکێك بـــووم لەوانەی ئەمان توانی بچیـــن بیکوژێنینەوە ، بۆچی چونکە ڕێگایەك لەبەردەماندا ،ئەبوو ئێستا ئاوات ئەخوازم خۆزگە ئەو کاتە لە وانەکانی بەرگری شارستانی وەکو ئێســـتا شتێکم ئەزانی .. سا بەهەر جۆرێك بوایە ، وەك تەماشاـ کەر نەئەوەستام هەوڵم ئەدا بۆ کوژاندنەوەی ئاگرەکە .. وا بزانم ئەم نموونەیە بەســە بۆئەوەی کـــــە بەرگری شارستانی چەند ســـوودی هەیە ..

لـــە کوتایدا چوینـــە لای بەرێز بەڕێوەبەری بەرگـری شارستانی دەورەکە کـــاك عبدالقادر حسین بەگشـــتی سەرنجی خۆی خستە پێش چاو دەربارەی پرسیارو وەڵام دانەوەی ئەو قوتابیانــــەو هەندێ لایەنی تری بەرگـری شارستانی ووتی :–

● ئەوەی کە زیاتر پاڵمان پێوە ئەنێ بۆ چرو پڕکردنـــی وانەکان ئەوەیە کە لـــــە ئەمڕۆی وڵاتو گەلەکەمانـدا پێویستیەکی بێ‌ئەندازەمـان هەیە بەهوشیار بونەوە لــــە روی لێ‌زانینی کاروبـــاری بەرگری شارستانیتی بـــۆ پتەوکردنی ریزەکانی ناوەوە، بێ‌گومان ئەو فەرمانبـــەری بەشـــداری یەکێـــك لــــە دەورەکانمان ئەکات ، لایەنی هەڵبژاردنی بەڕێوەبەرایەتی‌یان کارگەو دامـــــەزراو فەرمانبەرایەتیەکی ئامـادەی ئەکات ، ئێمەش لەگـــەڵ ڕەوتی وانەکان‌و کۆتایـــــی پێ‌هاتنی دەورە ، تاقـــی‌ـ کردنەوەیەکی ئاسایی ئـــەو قوتابیەئەکەین ، لە وانەکانیا، ئەمەش ڕێبازێکی کار پێکراوە ،تاوەکو بڕوانامەی دەرچوون وەربگرن ، لەیەکێك لــــە تیپەکانی بەرگری شارستانی ببنە ئەندام کە دابەش کراوە بە چەند تیپێکەوە ، هەر لـە کوژاندنەوە ، ورپاکردنەوە ، ڕێگاوبان ، تاریکـــــی ، فریاکەوتنی خێرا ..هتـد..

ئەم تیپانە لە لایەن ئێمەوە بەسەر ئەکرێتەوە ، لەشوێنی کارکردندا ، هەمــــــو فەرمانبەرایەتیەك خـــۆی بەرپرسیارە بەرامبـــەر ، ئامادەکردنی تیپەکان ، جێ‌ـ بەجێ کردنی پێداویستبەکانی بەرگری شارستانی ، هەر لە ژورەوە ، تاوەکو دەرمانخانەو قەرەوێڵەو هەموو پێویستەـ یەکی تر ، بۆ ئەو بەسانەی دەورەی بەرگری شارستانیان تەواو کردوە ، ئێمە بڕوانامەی ئامادەبوونمان پێ‌بەخشیون . ئەوەی زۆرتر ئێمە دڵخۆشـ ئەکات لە بەڕێ کردنی هەموو دەورەیەکی نوێدا ، ئامادەـ کردنی کادێری سەرکەوتوە ، هەروەها بایەخ دانـــــی قوتابیانە بە بابەتەکـــــە ، ئەوەش ئاواتمانە کە قوتابیان، کاتی دەورەکە بەفیڕۆ نەدەن، چونکە وانەکانی بەرگـــری شارستانی تەنها سوودی لـە چوارچێوەی دامەزراویـــان کارگـەو بەڕێوەبەراتیەکاندا ، نەوەستاوە ، لەژیانی ئاسایی و کاروباری ڕۆژانەشـــدا ، سوودی خۆی هەیــــە ، بێویستە قوتابیە خۆشـــەـ ویستەکانی ئامادەبوویـــان ئەوانەی بەشدار ئەبن ، لـەو ڕاستیە دڵنیابن ، لە دەرونی بەرزی خۆیاندا جێگای بـــۆ بکەنەوە .. هەروەکو یەکێ لە قوتابیەکان ئەو باســـــەی گێڕایەوە ، پێش هاتنە دەورە ،نەی توانیوەیان نەی‌زانیوە ، چۆن بەشداری چارەســـەی ڕوداوێکی گڕگرتن بکـا ... مرۆڤ بۆ هەموو کارێکـــــی خێراخوازانە باوەڕی بەهێزی هەیە ، بەڵام لەگەڵ بەهێـزی باوەڕیش زانیاری‌و زانینـــی بەکارهێنانی ئەو هۆیانەی کارە خێرخوازێکە زوتر جێبـەجێ ئەکا .

– ئازاد

هـــــــەڵوێست :–

بۆ بەرچاوی ئەمینداریتی

گشـــتی شارەوانی‌و

هاوینەهەوارەکـان

لقــی هەولێر ناظـم دلبەند

● جوانی باخچـــەی«گلکەند» لە هەولێـــر ، جوانی‌یەکی بێ‌هاوتایە ،بەڵام‌جێی داخە کە ئەم باخچەیەو ئەم جوانی‌یە بە جارێك پـێ‌شێل کراوەو خراوەتە پشـت گوێ ... لەم ڕۆژانەدا ڕێگەم‌کەوتە ئـەم باخچەیە ... خۆزگەم هەر دوور بە دووری ئەم جوانی‌یەم بدیبایەو لــە دلم بوایە .. گوڵەکانی نـاو باخەکە خەریکە وا هەمووی ووشك دەبێ ... ئـــەو شوێنانەی کە کراوەتـــە (فـریـز) زۆربـــەی زۆری (فریز)ی پێوە نەمـــاوەو خۆڵێکی ئاسایی تیا دەبینی. ئەمە سەرەڕای بە دەیـــان پارچە کاغەزو توێکڵـــــە (چەرەزوو موطاو دۆندرمە.. هتد..) بە چاوی خـــۆت دەبینی .. بە کورتی ئـــەم باخچەیە دوورە لە هەمـــوو خزمەتگوزارێکی پێویست بە نیازی چاك‌کردنی ئەم باخچە جوانە ، پێشنیار دەکەم کـــە ئەمینداریتی گشـــــتی شارەوانی‌و هاوینەهەوارەکان ئاورێك لەم پیسی‌و پۆخڵی‌و بێ‌خاوەنی ئەم باخچەیـــــە بداتەوە بەتایبەت پاشـــــ ماوەیەکی کەم گەورەتریـــن ئوتێل (ئوتێلی هەولێـــــری گەشت گوزاری) دەکرێتەوەو ڕاستەوخۆ دەڕوانێتە ســـەر ئەم باخچەیە ...

دروست‌کردنی گازینۆیەکی هاوچەرخانە شایانی ئـــــەم باخچەیەیە بۆ ئەوەی خەڵـك لێی بحەسێتەوە ...

با گوڵەکانیش سیس نەبن دارستانە وانەکان تۆزێـــك ڕەحمیان پێ بکەن ..

هاوکاری :

ئەوەی شایانی باسە هەر دەربارەی ئەم باخچەیە لـــە هاووڵاتی قاسم نوری کریم‌ەوە لە هەولێر نامەیەکمان بـــۆـ هاتووە سکاڵا دەکا کـــــە قوتابیان چوونەتە ئـــــەو باخچەیە بۆ پیاچوونـــەوەی دەرسەکانیان کەچی بەرپـرـ سیاری باخچەکە دەری‌کردون و وتویەتی «فەرمانـــــی شارەوانی‌یە هـــاتنـــە ژورەوە قەدەغەیە ؟!».. سەیرە ئەی بۆ ناونراوە باخچەی گشتی. شارەوانی بەرێز ؟

لێرەو لەوێ

لە ناو شارو دەوروپشتی‌سلێمانی .. نرخی (تاکسی) چۆن دانراو ؟

هەرچەندە شاری سلێمانی‌لە لایەنی خانووبەرەو فراوان بوونەوە گۆڕانێکی گـــەورەی‌بەخۆیەوە بینوە .. بـــەڵام دوورکەوتنەوەی ئـــــەم‌خانووبەرە تازانە لە چـــاو مەڵبەندی پارێزگەکـــەداگیروگرفتێکی سەرەکی نیـە بۆ هاووڵاتیان ئەویش بـــەهۆی بوونی هۆیەکانـــی هاتووچۆ بە تایبەتی ئـــەوپاصانەی بەرژەوەنـــدی گواستنەوەی خەڵکـــی‌تەرخانی کردوون یان بـــە هۆی ئەو پاصە بچکۆلانـــەی‌کە بەردەوام لە ئیش‌کردن‌دان ..بەڵام ئەوەی ئاشکرایە ئەم‌دوو هۆیە هەموو کاتێك بـەو شێوەیە ئامادە نیە کـــــەدەتەوێت بۆیە دەبێت پەنـــا بەریتە بەر هۆیەکی تـــری‌هاتووچۆ ئەویش «تاکسی»یە. ئەوەی مەبەستمانە لێـــرەوەدەست‌نیشانی دەکەین ....

هەرچەندە بەڕێوەبەرایەتـی گواستنەوەی سلێمانی نرخی گواستنەوەی خەڵکی لـــە نێوان گەڕەکەکان‌و نـــاوـ چەکانی شاردا دیــــاری کردووە بەڵام مەبەســـتی تایبەتی خۆی نەپێکاوە ... چونکە ئەو نرخانەی دانـراوە لەوە ناچێت یەکێکی شارەزا دایبنابێت . مەبەست لـــە (شارەزا) ئەو کەسەی کـــە شارەزای گەڕەك‌و ناوچەکانی سلێمانیە .. ئێمـە لێـرەدا تەنها ئەوە ئەڵێین شـــاری سلێمانی گەڕەکێکی هێنـــدە دووری تیا نیە کە مرۆڤ لـــە چوون بۆی بە ئۆتۆمبێل بێزار بێت .. هەرچ گەڕەکێـــك بۆی دەچێت لە (تـــووی مەلیکەوە) هەتا وەکو «حاجی ئاوا»و «زەرگەتەو» (کارێزی وەستا شەریف) نەختێـــك تاسەی کۆڵانەکان نەبێـــت ئەگینا نە ئۆتۆمبێل‌و نـــە شوفێری تاکسی‌یەکەش بێزار ناکەن ئیتر بۆچی نرخـــی (٧٥٠) فلس بۆدانراوە کە لـە هەمان کاتیش‌دا لە مەڵبەندی شارەوە بۆ سەرچنار هەمان نرخی بۆ دانراوە .. تەنانەت بۆ نزیکترین گەڕەك لـــە مەڵبەندی شارەوە کـــە «خەبات»ە هەمان نرخی بـۆ دانراوە .. بۆ ؟ پاشان لـــە نێوان گەڕەکەکان‌دا نرخـــی (٥٠٠) فلس دانراوە بـــۆ گواستنەوە .. ئەمەیان هەقی خۆیەتی .. ئەوەی دەمانەـ وێت بیخەینە بـــەر دەستی لێپرسراوان‌و ویژدانـــی شۆفێران ئەوەیە با هاتووچۆ لە سنووری شارەکەدا تەنهـا یەك نرخ بێت کە ئەویشـــ خۆیان بە «٥٠٠ فلس» دایان ناوەو بۆ سەرچنار بە «٧٥٠ فلس»و بەکرە جۆو قادسیەش هەقی خۆیەتی ئەگەر دینارێك بێت .. بۆیە هیواداریـــن کاربەدەستان چاوێك بـــەم نرخانەدا بگێڕنەوەو بزانـــن بۆچی هەندێ شوفێر ئـــەو نرخانەی ئەوان دایان نـــاوە تەنانەت لە نێوان کورت‌ترین ماوەش‌دا بەسەر ئەفەریـــا دەسەپێنن . ئیتر هیوادارین خەڵکی لەم گیروگرفتە رزگار بکەن‌و . دەمە قاڵێی ئەفەرو شوفێریش لەسەر ئـــەو نرخانە بەرەو لەناو چـــوون بچێت .. چاوەڕوانین .

– ئازاد –

ڕووبەڕوو

بە جێی بێڵەو حەقـت نەبـێ !

لە نێوان چەند نامەیەکدا کە گەیشتە دەســــتمان ، نامەی هاووڵاتی م‌چ «باوکی ئارەزوو» دەخەینە ڕوو ، کـە بریتی‌یە لـە خستنە ڕووی وێنەیەکی تاڵـی شارەکەمان‌و ئەمەش کورتەکەیەتی :–

● «ئۆتۆمۆبێلی زبـــڵ هەڵگرتنـــی شـارەوانی وەك بڵـێی دوژمنداری لـەگـەڵ گەڕەکەکەی ئێمەـ پۆلیسـدا هەبێ، وایەو بڕای بڕ ڕووی ڕەحمی ناکاتە ئەوێ‌و خەڵکی ئەو گەڕەکە لە ژێر بـــاری چڵکاو زبڵ دەخنکێن ..لـە ئەنجامی ئــــەوە ، ڕۆژی ٨–٥–١٩٨٥ بە ناوی کۆمەڵێ هـاووڵاتـی سـکاڵایەکمان خستە بەردەم شارەوانـــی «بەشی پاکو خاوێنـی !» ، لەوێ ووتیان ، بەجێی بێڵەو هەقت نەبێ !. دوای چەنـد ڕۆژێك بردمانە بەشی چوارەم لە شارەوانی‌و ئەوانیش خـوا کاریان ڕاست بێنــــێ فەرموویان : بە جێی بێڵەو هەقت نەبێ.. دوای ئــەو هەموو ماوەیەی ســــکاڵا دەهێندرێتو دەبردرێت .. هەر «هەقمان نیە !» ..ئیتر تاکەی هەقمان نەبێت ..باشە ئەی ئەگەر هەقمان هەبـێ چیمان دەسەڵاتە ؟!» .

– شێرزاد –

خولێکی کرێکاران لە هەولێر

لە چوارچێوەی چالاکی‌یەـ کانی یەکێتی گشـــــتی‌ی نەقابەکانی کرێکاران لـــە هەولێر ، کۆتایی بەو خولـە ڕۆشنبیری‌یە هات کە نەقابە بۆ ماوەی مانگێك ســــازی کردو تیایدا ٣٢ کرێکار لـــە سەرتاپای دام‌و دەزگاکانـــی بەڕێوەبردن‌و خزمەتگوزاری بەشداریان تێدا کـــردو چەندان باس‌و بابەتیان لـــە بارەی یاسای کارکـــردن‌و هەڵمەتی زۆر بوونی بەرهەم تەقەللای بەرەو پێشـــەوە بردنی پێش‌کەش کرا .

لە لایەکی ترەوە ، نەقابەی گواستنەوە کۆڕێکی فراوانی بۆ ڕوون‌کردنەوەی بڕیارەکانی کۆنگرەی میللی ئیـــسلامی سازکردو لەو کۆڕە فراوانەدا سەرتاپای ئەو هـــەوڵو کۆششە ئاشتی خوازانــــە ڕوون کرایەوە کـە دەربارەی کۆتایی هاتنی شەڕی نێـوان عیراق و ئێران دراوە .

– شێرزاد –

ئۆبەرێتی – پاشماوە

گولـەباخی گەشـاوە
بـۆ خۆشـی‌ی دڵو چاوە
هتـــد ..

دایکێکی‌تر .. کــــە خۆزگـــە بۆ دایکانی‌تر دەخوازێت .. تا جگەر گۆشـــەکانیان فەرامۆش نەکەن‌و ، لە پەروەردەو ، خوێنـــدن‌دا هــەولی تەواویان لەگەڵدا بدەن .
بۆیە دەڵێت :

تـاکـوو لـە قوتابخانـە
وەکوو گـولی ئینجـانـە
زیرەکی‌و ڕەوشـت جوانی
گـەشـانەوەی ئەمـانی
هتـــد ..

ئەمجا نۆبەی‌باوکانە .. باوکێك بەبیروڕایەکی واوە دێتە پێشـــــەوە کە منداڵ بەبێ خوێندن‌و فێربوون ، نابێت خاوەنی خوورەوشتی بـــەرزو ، مرۆڤێکی بەکەڵکی دوارۆژ .. ئەوەتا دەڵێت :

منـــاڵ ئـەبێ بخـوێنێ
ڕەوشـــتی جـوان بنوێنێ
بـەبێ پـەروەردەو زانین
شـــایانی ئەو ناوە نین
هتـــد ..

باوکێکی تریش گلەیی لەو منداڵەیە کە لاسارەو ، حەز بە خوێندن ناکاتو ، هەمیشـــــە کاتی‌خۆی بەفیرۆ دەدات .

ئـەو منالـەی لاســـارە
وەك زەردەوالـە هـــارە

تـا دەڵێت :

پشـــتی کردۆتـە خوێندن
بـۆکـات بەفیـرۆ بـردن
هتـــد ..

لایەنی دووەمی (هاوکێشەکە) مامۆســـتایانی قوتابخانەن . بێگومان ئەو مامۆستایانەی کە لەبەر تیشکی پەروەردەو فێرکردنێکی نوێدا هــەنگـاو دەنێن‌و ، بڕوایان بەوەیە کە ئەمامی ئیمڕۆکە داری بەرداری سبەینێ‌یەو بەخزمەت‌کردن‌و ، چاودێرکردن ئەو ئەمامە .. دەبێتە دارێکی ســوودبەخش بـۆ کۆمەڵو نیشتمان .

مامۆستای یەکەم دەڵێت :

ئێمـەش کـەباخـەوانین
مامۆســـتای ڕۆڵەکانین
ئـارەقی ڕەنـج ئەڕێـژین
شـــەتڵو ئەمـام ئەنێژین
هتـــد ..

مامۆستایەکی تریش پێویسـتی هاریکاری‌و ، پەیوەندی توندوتۆڵی (ماڵو قوتابخانە) بەم‌جـۆرە دەسەلمێنێت ..

بـە مـاڵو قوتـابخـانـە
بـە یەکێتی‌ی ئـەو دوانە
بـە ڕەنجو بەڵێ‌پرســین
ئـەو تۆوەی کە ئەیچێنین
بێســـتانەکەم ، باخەکەم
سبەینێ دێتـە بەرهـەم
هتـــد ..

ئەمجا منالەکان پێکەوە ..

بـژی پـەروەردەو زانین
بـژی خوێندن‌و نووسین
هتـــد ..

دایکەکـان .. .

بـژی جگەرگۆشـــەمان
پەروەردەی ئەم کۆشەمان
هتـــد ..

باوکـەکـان ..

ئێمە بـۆ ئێـوە ئـەژیـن
هیچ ماندوێتی نـازانین
هتـــد ..

مامۆســـتاکان ..

بـە مـاڵو قوتـابخانـە
ڕێگای خوێندن ئاسـانـە
هتـــد ..

●

● ســــــەرەنجام :

شــــاعیر بەلای منەوە لەرووی مامەلەکردن لەگەڵ وشەدا ئاشکرایە لـەم ئۆبەرێتەدا زیـاتـر مشووری ئەوەی خواردووە کە خۆی دوور بخاتەوە لەووشە نامۆیانەی کە منداڵان پێ نارەحەت دەبن‌و ، لێی لالووت دەبن .. ســــەرتاپای ئۆبەرێتەکەم تەی‌کرد وشەیەکی واگرانم بەرچـاو نەکەوت .. کە شاعیر بۆ (سەروا)کانیش زۆری لەخۆی کردبێ تادەیان هێنێتەوەیەك .

مەبەست روونە .. دنیا .. دنیاکەی منداڵان خۆیانەو ، پێچ‌وپەنای تیانیە .. بێگومان مەبەستی روون‌و ئاشکراش بەدێری هەناسەکورت‌و ، وشەی ئاوازەدار لەمەرجە باشەکانی ئەدەبی منداڵانە ..

ئامیلکەکە رازاوەیە .. قەشـــەنگە بەرەوانی نووسینەکەی .. رازاوەیە بە وێنە نایابەکانیەوە .. بێگومان وێنەش دەوری خۆی دەبینێ لەدنیــــای منداڵان‌داو ، ڕێگەی دووری بۆ نزیك دەکاتەوەو ، شتەکانی دەوروبەری بۆ عەکسی دەکاتەوە .. ئەوەی بەلامەوە سەرنج ڕاکێشەرە ئەوە وێنەی کوڕو کچ ، دیسان مامۆستایانی .. پیاوان‌و ، ژنان .. وەکو خۆیان لەو وێنانەدا بەرچاو دەکەون .. کە ئەمەش دەوری خۆی دەبینێ لای قوتابیانی ئـەو قۆناغی تەمەنە ..

دواجار هیوام‌وایە شاعیر مامۆستا (کاکەی فەللاح) تەمەن‌و ژیان یارمەتی بدەن .. تا لەسـەر ئەم خزمەتگوزاری‌یەی بەردەوام بێت .

Institut kurde de Paris

بازیان - پاشماوە

گەلێ شوێنی نایابی تیایە ، کـــە بۆ هاوینەهەوارو شوێنی هەوانەوە دەست ئەدەن بەتایبەتی ناوچـەی دەربەندی بازیان ، هیوادارین ئەمانەتی گشـــتو هاوینەهەوارەکان لایەك لەم شوێنە بکەنەوە ...

● **چی ترتان هەیە بفەرموون ..**

— لێرەدا ئەمەوێت رۆلی نیشـــتمانی دانیشتوانی ناوچەکە باس بکەم کـــە خۆیـان بـە عیراقی‌یەکی نیشتمان پەروەرو دلســـۆز زانیوە . بۆیە دەبینین لە جەنگی رەواماندا بەرامبەر خومەینی کۆنەپەرســتو رەگەزپەرست درێغیـان نەکردوە ، هەر لە بەخشینی زێرو بەشدارکردنی سەربازیان لە جەنگی رەواماندا جەنگی قادسیەی صدام هەروەها چەك هەلگرتنی لاوەکانیان بۆ پارێزگاری خاكو ئاوی عیراقی خۆشەویست . ئەوەشمان لە یاد نەچێت کە بەرێز پارێزگاری سلێمانی بەتایبەتی‌و لێپرسراوان بەگشتی بە تەنگ ناوچەکەمانەوە هاتوون‌و بەسەریان کردوینەتەوە ، داخوازیەکانیان وەرگرتوین ، ئێمەش لە خزمەتی هاولاتیاندا کەم تەرخەمییان نەکردوە ، دام‌و دەزگاکانمان ئاوەلایە لـــە بەردەم جەمـاوەرو هاولاتیان .. لە کۆتایی‌دا ســـــــەری رێـــزو خۆشەویستیمان بۆ کەس‌و کاری شـــــەهیدان دائەنەوێنین ، داوای سەرکەوتن بۆ ســــەرکردەو سوپای دلێرمان دەکەین ....

● **بەرێز کاك کریم مساح لە شارەوانی بازیـان ، لە باسی شارەوانی‌دا ووتی :**

— شارەوانی بە پێی توانای خۆی هەستاوە بە خزمەتگوزاری ، لە جێ‌بەجێ‌کردنی کاروباری پاكو خاوێنی‌و گەیاندنی ئاو بۆ ئەو شوێنانەی پێویستیانە ، چەو رێژکردنی شوێنە سەرەکی‌یەکان‌و گۆرەپان — هەروەها ناو بە ناو ، کاری هەرەوەزی بۆ چاك‌کردنی رێگاوبان .. شارەوانی بازیان نەخشەیەکی بنچینەیی شارەکەی هەیە ، کە بریاری لەسەر دراوە ، بـەلام روو بەری زەویەکانی کەمەو دەرفەتی تەشـــەنەو گەشە کردن‌و گەورەبوونی نیە ، بۆیە لـەم دوایەدا بریار درا لەسەر فراوان‌کردنی نەخشـــــەکەو رێك‌خستنی ، هەروەها جیاکردنەوەی پارچە زەوی تا بتوانین ، پاش تەواو بوونی کاروباری رەســـمی دابەش بکەین بەسەر کەس‌و کاری خێزانی شەهیدانی قادسیەی صدام ، هەروەها سەربازان‌و هاولاتیان .

● **سەرەکی ئەنجومەنی گەل لە ناحیەی بازیـان کاك فارس حمە عزیز وەك سەرەکی ئەنجومەنی گەل‌و لێپرسراو بەرامبەر گیروگرفتی هاولاتیان ووتی :**

— هەرچەندە ئەم ئەنجومەنە تازەیە ، بەلام بە پێی کارو پێویستی ئیش‌کردن هەولمان داوە ، بەتایبەتی لەبەسەرکردنەوەی خێزانی شـــەهیدان‌و ون‌بوو دیلەکانی جەنگ .. هەروەها هەولمان داوە بۆ دابین‌کردنی خواروی‌و خواردەمەنی ناوچەکـە ، کە لەم رووەوە زۆر باشە خەلکی لە هیچ شتێ کەمیان نیە .. جگە لەوە چاودێری فرۆشتنی کەل‌و پـەلی فرۆشگاو بازارەکان ئەکەین لـــە روی نـرخ‌و زۆر کردنیان ، بێ‌گومان کە ناوچەکە شوێنێکی ستراتیژی هەیە ، لە روی هاتووچۆ ، داواکاریمان ئەوەیە کـە پاصی گشتی بۆ تەرخان کرێت .. ئێمە لێرە لەگـەل هەموو لێپرسراوانی ناحیەکە هەموو کاتێ ئامادەین کە کاروباری هاولاتیان جێ‌بەجێ بکەین لەم لایەنەوە پەیوەندیمان زۆر بەهێزە ، لەگەل هەموو خەلـکی ناوچەکە هەولمان داوە بۆ بەســــــتنی کۆری تەندروستی‌و کۆمەلایەتی‌و بەسەر کردنەوەی جوتیارو کرێکارو خەلکی ناوچەکە بەگشـــتی بەتایبەت لـــە گوندە هاوچەرخەکان‌دا .

● **یاریدەدەری پزیشکی بەرێز جزا روستم لـە خستەخانەی بازیان ووتی :**

— خستەخانەکەمان لە روی پێویســـتی هەموو شتێکی تیا دەست ئەکـەوێ ، دەرمـــــان‌و کەرەسەکانی نەشتەرگەری بچوك .. لەم ماوەیـەدا خستەخانەی نوێ بیناکەی تەواو ئەبێت ، کـــە وا بزانم ئەبێتە خســـــتەخانەیەکی نموونەیی لـــە ناحیەکەدا .. ئێمە هەمیشە لە ئاستی هوشـیاری تەندروستی‌و بلاوکردنەوەی لــە نـــاو خەلکیدا ، رانەوەستاوین ، چەندین کۆری تەندروســـتی‌و سەردانی دیهات‌و گوندە هاوچەرخەکانمان کـــردوە لەم بارەیەوە . پاشان — دەستمان کردوە بە کوتانی مندالانی قوتابخانەکان ، وتنەوەی وانـــە بـــە پێشرەوان‌و لاوان‌و قوتابیانی قوتابخانەکان دەربارەی فریاکەوتنی خێراو گەلی بابەتی تری بەسـود لـــە بواری تەندروســــــتی ژیان‌و خزمەت‌کـردنی مرۆڤایەتیدا .. جگە لەوەی لـــە بۆنـــە تایبەتی‌و نیشتمانیەکان‌دا ، ئاهەنگی خەتەنە سـورانمان بـۆ مندالانی ناوچەکە گیراوە ، لەو رووەوە هـــەمـــو شتێکمان بۆ ئامادەکردون . نەخۆش خانەکەمان لـــە رۆژێکا نزیکەی ٨٠ نەخۆش ئەبینێ‌و چارەســەری پێویستیان ئەدرێتێ .

● **لێپرساوی بەشی کشتوکالی ناوچەی بازیـان کاك ابراهیم احمد حسین لە ناوچە کشتوکالیەکانی بازیان دوا ووتی :**

— هەرەوەزکاری یان کۆمەلەی هـەرەوەزی کە سێ بەشن لە ناوچەکەدا .. تاسلوجەو بازیـان‌و دەرگەزێن .. هەروەها دوو پرۆژەی نەمـام ناشتن لە تاسلوجەو دەربەندی بازیان هەبـە ، ئێمە لێرە سەرپەرشتی کاروباری جوتیـاران‌و کۆمــەلــەو پرۆژەکان ئەکەین ، جگە لـــە ئاگاداری کردنـــەوەو راهێنان‌و فێرکردنی زانیاری کشـــتوکال‌و پاراستنی کێلگەو چاندن‌و بەروو بومیان ، ئەمە سەرباری کاری کارگێرایەتی‌و کـــاروباری هــــەلـکرتن بـــەروبوم‌و نەخشە کێشـــان‌و دواکـــەوتنی .. دابەش کردن‌و سەرپەرشتی سەمادو تۆو .. هەروەها هەولمان داوە هەموو ئەو زانیارانەی کە پێمان ئەگـات دەربارەی رێگای نوی‌و تازەگەری ، لە بەکارهێنـــــانی تۆو ، شێوەی چاندن‌و گشت زانیاریەکی تر بـــــە زوولرین کات پیان بگەیەنین لەو لایەنەوە رێنماین بکەیـــن‌و ئاگاداریان بین .

● **لە بەرێوەبەرایەتی پوستەو بروسکەی بازیان بەرێز کاك هیوا مصطفی احمد بەرێوەبەر پێی ووتین :**

— بدالەی ئـــەم بەرێوەبەرایەتیە تەنها ٢٥ خەتـــە .. خۆی وزەی ١٥٠ خـــەتی تیدایـــە .. بدالەکەمان بە دەست ئیش ئەکات ، «١٠» خەتمان پەیوەندی هەیە بە دەرەوە ، لێرە جگە لـــە تەلەفۆن بروسکەو پۆستەو حەوالەشمان هەبـــە ، ئامێرێکی نوێمان هەیە ئامێری شەپۆلەکان ، کە بە بدالەکەوە ئەبەسترێ‌و هێزی یەك خەت ئەکا بـــە دە خەت ، ئەمەش ئەبێتە هۆی خێـــرا بەرێوە چوونی کـــارو بارەکانمان .

هەر لە پوستەو تەلەفۆن چاومان بە ســـێ خوشك کەوت : بەرێز خوشکە پەروین صابر عثمان مأمورەی بدالە کە نزیکەی چوار سالە لەو بدالەیە کار ئەکا ووتی : کارەکەم لەســـــەرەتادا گران بوو بەلام ئێستا زۆر ئاسانە لەلام ، رۆژانە لـــەگـــەل چەندان دەنگ ئاشنا ئەبم‌و بەرویـــەکی خۆش وەك کارێکی کارگێری‌و مرۆڤانە بە گونجاوی وەلامیـــان ئەدەمەوە .. تا ئێستا لە کارەکەم بێزار نـــەبووم .

خوشکە فاطمە احمد حامد : ماوەیەکی کەمە لە بدالەی بازیان دامەزراوە ، خۆی ئارەزووی هەبوە لە دامەزراندنی لەم کارە ، بەپیرۆزی تەماشای ئەکا هەروەها دەورەی تایبەتی بینیوە ، لەســـــەر بدالەو چۆنێتی کارپێ‌کردنی ..

خوشکێکی‌تر کە ئیشەکەی لەوان جیـاوازە ، ئەویش خوشکە سعاد طالب محمودە .. دابەش‌کەری پۆستە ..

— ووتی : ئەوەی لەم کارە زیاتر دلخۆشم ئەکــــا ، ئەوەیە کـــــە ئەو پۆســـــتانەی ئەگاتـــە فەرمانبەرایەتیەکمان ، دوای جیاکردنەوەی بتوانـــم بە زووترین کات بیگەیەنمە دەستی خاوەنەکانیان ، کارەکەشم لا ئاسانە ئارەزوشم لێ‌یەتی ..

● **باشە هیچ هۆیەکی گواستنەوە بەکار ناهێنی .**

— نەخێر .. ئێرە بچکۆلەیە شوێنەکان بـــە ئاسانی ئەیگەمێ هەرکاتی وا فراوان بوو ئەوســـا ، هەرچی هۆیەکی گواستنەوە لە ئارادا بێت بە کاری ئەهێنم .

قادری - پاشماوە

● لطیف فارس امین .. ئەندامی دەستەی بەرێوەبەری نەقابەی کشـــــــتوکال‌و خواردەمەنی ووتی :—

— وەك کادیرێکی نەقابـــی لە سالی ١٩٧٤ وە کار ئەکەم ،هەمیشە هەولم داوە بـــۆ پێش‌خستنی جولانـــەوەی نەقابی‌و هێنانەدی ئامانجـــەکانی چ بەبەشدار بوونم لـــە کۆرو کوبونەوە ، چ بـــــە چاوپێ‌کەوتنی کرێکاران لـــە شوێنی کارکردن‌و بەرهـــەم هێنان .. لێپرســــــــراوم بەرامبەر بە خانـــــــەو دەستەبەری کرێکـــاران ، جێ‌بەجێ‌کردنی کاروبـــاری کرێکاران لە ژن هێنـــــان‌و منال‌بوون‌و مردن‌و کارەسات‌و روداو ، بەوەش کارمـــــان کردۆتە سەر رەوتی کارکردن بەتایبەتی لە ئامادەکردنـــــی راپورتی بەرهەم هێنانی تاکە کەسی زۆر کردنی بەرهەم ، لـــــە هەلمەتی نیشتمانی زۆرکردنی بەرهەمدا .. لـــە کاتێکا من نیشانەی کارکردنی پلەیەك وەرئەگرم ، ئاواتـــــە خوازم کە هەموو کادرێکـــی پێشکەوتووی نەقابەو هەموو کرێکارێك ئەم نیشانە بەرزە وەرگرن .. داوا ئەکـــــەم جەماوەری کرێکـــــاران بەتایبەتی لەم کاتە ناسکەی کە عیراقی خۆشەویستمانی پیا ئەرژاوت لە شەری شــــەرەف مەندیا بەرامبەر فارســــــە رەگەز پەرستەکان وەستاوە. هەول بدەن بۆ زیادکردنــــی بەرهەم‌و کارکردن کە زیاتـــر پشتگیریە بۆ سەربازەکانـــی بەرەکانی جەنگ .

سەردانێك - پاشماوە

٧ - (مقامات الحریـری) مستشرقی فەرەنســـی دی پرسڤال لە پاریس ســـــالی ١٨١٩ ز لە ٣٥٣ لاپـــەرەدا بلاوی کردەوە .

٨ - (سبائك الذهب فـی مصرف قبائل العرب) محمد امین بەغدادی ســـــویدی نووسیویەتی‌و سالی ١٩٦٠ ز لە بەغدا چاپ کرا .

٩ - تنزیه الالباب فـــی صداقه الادب) یوسـف داود السریانی قەشە کۆی‌کردوەتەوەو رێکی‌خستوەو لـــــە سالی ١٨٦٣ ز لە موصـــل چاپ کراوە .

دوای ئەمان حەزمان کرد شتێك دەربارەی دەستنووسەکان‌و کتێبی کوردی بزانین. بەلام بەداخەو خۆماندوکردن هیچی نەبەخشی بەوەلامێکـی دوودلی‌و یەکێك لـــــــە کاربەدەستانی کتێبخانـــــە کـــەووتـــی دەسخەتەکان هەمرویمان ناردوە بۆ کەلتور هیچمان لانەماوە بەنســـبەت کتێبی کوردیش هیچ نازانـــم چونکە یەك‌کەس هەیـــــە سەرپەرشتیان دەکـــــات ئەویش تا شەش مانـــــگ ئیجازەیە ، بـــەلام ئەوەندە هاتم‌و چووم توانیم تەنیـــا ژمارەی کتێبـــە کوردیەکان‌و چەند بەشێکی‌تر یان لـــێ هەلوەرێنم ژمارەکانیشـــــس ئەمانەن ئیزنازانم راستن‌یان نـــا کتێبی عەرەبی ١٢٣٢٢٠ کوردی ٥٤١١ ئینگلیـــــزی ٢٩١٤٠ • تورکی عوســـمانی ٢٢٥٧ تورکی لاتینی ٨٦٥ .

ئیتر داوای لیبـــــوردن ئەکەم لە خوینەداران چونکـــە ئەم چەند دیرەشم بەزۆر لـــێ هەلوەران .

گەشتێك - پاشماوە

ئەم گیروگرفتە بەردەوامە .. چارەسەرکردنی بە یەك کەس نابێ ، چونکە پێویستی بە ماندووبوونی هەموو ئـــەو کەســـانەیە کە لـــە مەیدانی ئەدەب‌و رۆشنبیری‌دا کاردەکەن ، دیسان پێویستی بە کات هەیە کە نازانین چەندە ، هەروەها پێویســــتی بـــە لێکۆلینەوەیەکی رەخنەگیری هەمە لایەنەی هاوچەرخ هەیە بۆ هەموو کەلەپووری عارەبی بەتایبەتی ئەوەی رەخنەگیری ... لەگـــەل لێکۆلینەوەی کەلەپووری ئەدەبی رەخنەی جیهـــــانی بـــۆ ئەوەی جێگـــای بەیەکگەیشتن‌و لە یەك جیاوازبوون بەلایزرێتـــەوەو ئاشکرا ببێت . دیســــان لایەنی ســـــود وەرگرتن‌و دوورکردنەوەو .. هتد . بە پێی نەقشەیەکی چاك کە هەموو لایەنی کرداری داهێنان‌و رەخنەگیری لە بەر چاوبن ، دیســــــــان لایەنەکانی سایکۆلۆژی‌و کۆمەلایەتی‌و رۆشنبیری‌و ئـــەو هەموو کارتێکردنی دەوروبەری کەسایەتی‌و کۆمەلایەتی نابێ لـــە بیـــر بچن .. !

٣ - تەم‌و مژی لە شیعردا :

دان بەوەدا دەنێن کە هەلوێســـــتی رەخنـــە بەرامبەر گیروگرفتی تەم‌و مژی ، شـــیکردنەوەو لیکدانەوەی خۆی تا نهو پر تەم‌و مژی‌یە ، هیندەك لە رەخنەگرانی عارەب بروایان وایە کە تەم‌و مژی لە شیعردا هۆی زمانەکەیە کە خوێنەری ئاســـــایی تێی‌ناگا .. ! چونکە زمانی شاعیر بەرزترە لە زمانی خوێنەرو زمانی میللی خۆی بە چاکی نازانێ ، کـــە چی هیندەکی‌تر دەلێن : ئەم تەم‌و مژی‌یە لـــە بیرو فەلسەفەی قولی شــــاعیرەوە دێت‌و خوێنەری ئاسایی‌و هیندەك لە رۆشنبیران ناتوانن تێی‌بگەن ، لەبەر ئەوەی شاعیر رۆشـــنبیری خۆی لە نـــاو شیعرەکەیدا دادەنێ کە بەرزترو قوولترە لــە وەی هەستی پێ‌دەکەن ... ڤیجا شیعر لە بەر چـــاوی خەلك پر تەم‌و مژی دیار دەبێ .. ئەبێ خوێنـــەر خۆی رۆشنبیربکا بو ئەوەی ئاخوتنی شـــــاعیر تێ‌بکا ... !

لە راستی‌دا تەم‌و مژی لە شیعردا رەخنـــەی ئێخستوتە ناو گیروگرفتێك‌دا ، چونکە رەخنە ئەبێ شی‌بکاتەوەو ئاشکرای‌بکا ... ئێمە لەگەل ئەو پەیڤە داین کە رۆشنبیری‌ی شاعیر ئەبێ بەرزبێ ، لەبـــەر ئەوەی ئەو دروستکەرو داهێنەرەو ئەبێ ئاســـتی رۆشنبیری‌ی خۆی بلندبێ‌و بەرزتربێ لە رۆشنبیری هەموو خوێنەرانی رۆشنبیر ، ئایا چێ ســـــوودێك لە شاعیرێکی ئەزلێ وەردەگیرێ ... ئەگەر وا نەبێ چون هاوبەشی دەکا لە پێشکەوتنی رۆشـــــنبیری ئەگەر پەرەســـەندنەکانی راستی لـــە هونەرو ئەدەبدا نەزانێ ... ؟

لەگەل ئەوە ژی‌دا ئێمە لەگەل ئەو کەسانە نین کە دەلێن تەم‌و مژی‌ی شیعر بـــــە هۆی رۆشنبیری قوولی شاعیرەوە دێت ، چونکە تەم‌و مژی لە بیری قوولەوە ناهێت ... بەلکو لە دەربرینی ئەم بیرانە تەم‌و مژی دێتە بەر چاو .

قوولترین بیرەکانی فەلســـــەفی‌و ئاخولن ، خوێنەر ئەگەر زیرەك بێ تێدەگا ئەگەر بە وێنەیەکی مەنتیقی پێشکێش بکرێن‌و بە چاکی دیار بکرێن . ئەمە ژی مانای ئەوەیە کە تـــەم‌و مژی لــــە قوولی بیرەکانەوە ناهێ ، بـــەلام بـــە شـــێوەو رێبـــازی پێشکێش‌کردنی ئەم بیرانە بە دیاردەکەوێ ، لەبەر ئەوە دیارە تەم‌و مژی مەبەست لە بیرو هەستەکانەوە نی‌یە بەلکو بەو ئامێرانەیە کـــە بیرو هەستەکان پێ پێشکێش دەکرێن ، واتە نەبوونی شـــێوەی روون‌و ناوەرۆکی چاك ، چونکە پەیوەندی‌و بەیـــەکگەیشتنی ناوەرۆك ناگا ئەگەر لە نێوانی روخسارەوە نەبێ .. ئاتەوانی هیندەك نووسەر بۆ پێشکێش‌کردنی ئـــەو شتەی لە دەرونیاندایە بە وێنەیەکی چاكو ئاشکرا وا لێ‌یان دەکا گوناهەکەی بخەنە ســـــەر خوێنەرو ئاتەوانی ئەو بو تێکەیشتنی زمانی شـــــاعیرەکە . رێبازی تەم‌و مژی کە هیندەك رەخنەگر دەگیرێننەوە بۆ قوولایی بیرەکان راســـت نی‌یە چونکە هونـــەر میتافیزیکی‌و لاهوتی نی‌یە . ئەو ئاخوتنەی کـــە وا دیاردەکا کـــە تەم‌و مژی بە هۆی زمـــان‌و زاراوەی رەقەوە پەیدا دەبێ لەبەر ئەوەی گوایە خوێنەر مانایان نازانێ ، ئەم ئاخوتنە راست نی‌یە چونکە بە هـــۆی فەرهەنگەوە هەموو کەسێك ئەتوانێ مانـــای زاراوە پەیدا بکا ، هەروەك شیعری کۆن مانای ئاشـــــکرا دەکرێ بـــە هۆی فەرهـــــەنگەوەو زاراوە خۆی ژی زەحمەت نی‌یە تا ئەوی تر ئاسان بێت یان زاراوەیەك شیعری بێت ئەوی‌تر نە .. ! ئەم مەسەلە رەخنەگرانی کۆن چارەسەریان کردوە ، بەلام گیروگرفتی زاراوەو شاعیری لـــە تێکهەلبوونی ئـــەم زاراوە لـــەگــــەل زاراوەکانی تردا دێت ، واتە پەیدابوونی زاراوە لە ناو رستەیەکدا جوانی یـــــان ژی کرێتی ئەم زاراوە تەحدید دەکا ، دیسان بڕ کردنی ئەم زاراوە بـــــە بیرو هەستەکان تەحدیدی توانا ئەم پەیڤە دەکا بـــو دەربرین‌و کارتێکردن ، لێرەدا ئاشکرایە کـــە ئـــەم ئاخوتنە راست نی‌یە ، چونکە چون ئێمە شیعری عارەبی کۆن تێدەگەین لەگەل ئەوە ژی‌دا کە پەیڤو زاراوەی جۆراو جۆری تێدایە کە نهۆ بەکار ناهێن .

راستە شیعر — هەموو شیعر — هیندەك تەم‌و مژی تێدایە ... بەلام ئەم تەم‌و مژی‌یە لە کانگای کارە شیعری‌یەکەوە دەردێت‌و لە ئەنجامی هۆیەکانی ترەوە وەك رەقی‌ی زمان یان قوولی‌ی تاقی‌کردنەوەی بیرەکانی کە شاعیر دەری‌دەبری ، هەروەها شاعیر فروشیاری بیرەکان نی‌یە ، دیســــــان دروستکەری تیۆری‌یەکان ژی نی‌یە ، خۆی پشت دەبەســـتێ بە تاقی‌کردنەوەو بیرەکانی لە خلالی ئیروانینەکەیەوە . ئەم ئیروانین‌و خەون‌و دیتنە بە چاکی دەردەکەوێ لە کاتی دەربرین‌دا لە بواری رەمزو ئیســـتیعارات‌و کینایات‌و زۆر شتی‌تر کە لە مێشك‌و خوێن‌دا هەیە ، واتە شێوەی شیعر شتێکی ئاسایی نی‌یەو وەدەست هێنانی شیعر پێویستی بە زیرەکی‌و چالاکی‌و ژیری‌و تاقی‌کردنەوەو بە دوادا چوون هەیـــــە ، هەروەها ناسینی رەوشتی شیعر بە پێی رێبازەکان کلاسیکی یا ئازاد ، درامی ، رۆمانی ، غینائی ... هتد .

بەس نی‌یە ئەگەر رەخنە بلێت : ئەم شـــیعرە پڕ تـــەم‌و مژەو دەبێ فرێ بدرێ .. ! گیـــروگرفتی تەم‌و مژی لە کاری‌دا هێناندا ئەبێ رەخنە بپشکنێ‌و شی‌بکاتەوەو ئاشکرای هۆیەکانی راستەقینـــەی ئـــەو بکا .. چێ شیعر یان ژی خوێنەر . ئەوانەی رەخنـــە ئاسان دەکەن یەك لەم دوو رێگایانە دەگرن : یان ئەبێ شیعر فرێ بدەنە لاوە بە هۆی ئەوەوە کـــە پر تەم‌و مژو بێ بەهایە ... یان ژی موجازەفەی هەولــدان بۆ شی‌کردنەوەی شیعر بەلام خۆیان لـــە گیروگرفتی بناغەیی لادەدەن‌و کار لە ناو پارچەکان دەکەن هەر وەك روخسار بــــە جێ بلێن‌و لـــە بیـــرە بچوکەکان بگەرێین یان ژی تەنها لە مانای پەیڤو زاراوەکـــان بگەرێن ئێمە دان بەوەدادەنێن کــــە گیروگرفتەکە ئاسان نی‌یە بەلام بڕوامان هەیە کە زەحمەتەکە ئەو هیندە گەورە نی‌یە کە هیچ چارەی نەکرێت ، چونکە هەر شتێکی لە ناو ئەم شیعردا رەسەن‌و لە دەروونی تاقی‌کردنەوەی شیعردا هەلقوولابێ هیچ کاتێك بـــە فیرۆ ناچێ‌و ئەوی رەســـــەن نەبێ ئیمرۆ یان ژی سوبەینێ رەخنە ئاشکرای دەکا .

ئەدەبی عارەبی هاوچەرخ .. زۆری ... ئەگەر هەمووی نەبێ .. پر تەم‌و مژی‌و ئاژاوەو تەشویش‌و نارەسەنی‌یە ، لێرەدا ئەتوانین بلێین کە شـــیعر تەنها پڕ تەم‌و مژی نی‌یە بەلام مەبەست لە تەم‌و مژی چی‌یە .. لە ناو ئەدەبی عارەبی‌دا .. ؟ چێ چیرۆك یان رۆمان یان وتار یان ژی شانۆگەری .. ؟

● **ماویەتی** ●

نیبسن - پاشماوە

ژیاندنەوەی شانۆی یۆنانی‌یە ، لەســـەرزەمینەیەکی نـــوێ) .

ئیبسن ، بە فلچەی وێنە کێشێکی بەهرەوەو وێنەی کەسەکانی نەکێشاوە ، بەلکو وەك زانایـــەکی دەروونی‌یان وەك فەیلەسوفێکی کۆمەلایەتی بە ناخیا ناشۆڕ بۆتەوە ئاکامی ئەمەش بەر چاوخستنی کێشەو مل‌ملانێ‌و ئینسانیەتی کەسەکانە ، ئەمـــە جگـــە لـــە خستنە رووی کێشەکانی سەردەم ، وەك سەربەستی ئافرەت‌و خوونەرێت‌و رەوشتە باوەکانی کۆمـــەل‌و شارستانیەت .

زۆربەی شانۆنامەکانی ئیبسن ، رەمز ئامێزن ، ئەمەش لە شانۆنامەکانی سەرەتاو ئەوانی کۆتاییـــدا بە دیاردەکەوێت ، بەکارهێنانی ئـــەو رەمزانەش ، وەك « مراوی کێوی » کە ئەمە ناونیشــــــــانی شانۆنامەیەکی بەناوبانگیەتی ، هەروەك « ئەســـپی سپی » لە شانۆنامەی (روزشولم)و « دەریا » لـــە شانۆنامەی « خانمێك لە دەریا » .

گرنگترین کاری ئیبســـــن بۆ شانۆی نوێ ، بەکارهێنانی پەخشانە وەك زمانێکی شــــــانۆیی ، ئەمەو تەکنێکی شانۆیی ئایاب ، کە بە بینایەکی پتەو جودا ئەکرێتەوە ، دەست‌پێکردنی شانۆیی‌یەکـــە لە زەمەنێکی رابووردودا ، بە هۆی خســـــتنە رووی کێشەیەوە ، لەسەر زمانی کەسەکان ، پاشـــــان پەرەســــــەندنی رووداوەکان‌و گەورەبوونی لــــە کێشەیەکەوە بۆ یەکێکی دی ، تا ئەگاتە لوتکەو پاشان کێشەکە چارەسەر ئەکرێت .. ئەمـــە جگـــە لـــە هێنانەکایەی بابەتی نوێ بۆ شانۆو گرنگی‌دان بـــە کێشەی مرۆڤە ئاسایی‌یەکان‌و چارەســـــەرکردنی هەردوو جیهانەکەی ناوەوەو دەرەوەی .. بەدیـــار خستنی ئەو مل‌ملانێ‌یەی لە نێوان کۆمــــەل‌و تاكو راستی‌و وەهم‌و راستکۆیی‌و درۆدا هەیە .. دیـــارە ئەمانە هەمووی ، پاش رووخاندنی زۆر کۆســـپ‌و تەقالیدی شانۆ دێنەدی .

لە شارۆچکەی (ئۆسلۆ) لە سەر گۆرەکـــەی ئیبسن ، وێنەی دەستێك کراوە ، کە چەکوشـــێکی هەلگرتووە ، کە ئەمە رەمزی ئەو دەورە مەزنـــەیـــە کە لە ژیانیدا ، گێراویەتی ، چونکە هونەرەکەی وەك هۆ کارێك بۆ رووخاندن‌و تێكدانی هەمـــوو ئـــەو کۆسپانە بەکار ئەهێنا ، کە رێ‌یان لە پێشـــکەوتنی تاكو کۆمەل ئەگرت ..

شایانی باسیشە ، زۆربەی شانۆنامەکـــانی ئیبسن ، تا چەند مانگێك پێش مردنی (سالی ١٩٠٦) قەدەغە کرا بوو ، بۆیە گەورەترین دیاردەی مەزنێتی شانۆی ئیبسن ، ئەو خۆپیشاندانە گەورەیە بوو کە لـــە شــــــانۆی (ریزردیج)ی بەرلین ، لە کانوونی دووەمی ١٨٧٧دا رووی‌دا ، ئەمە لەو کاتەدا بوو کـــە چواردە هەزار بینەر هەولی ئەوەی ئەدا شانۆنامەی (تارمایی‌یەکان) ببینێ .

ئەم نموونەیە ، ئەو تەئسیرە گەورەیەی شانۆی ئیبسن لە دلی جەماهیردا بەدیار ئەخـات ، مۆرك‌و سروشتی کەسەکانی‌و نزیکی جیهانەکـەیان لـــــە واقیعەکـــەوە ، رۆژ دوای رۆژ ، روویەکی بـــــە شانۆنامەکانی ئەبەخشێت ، ئەمەش بەو مانایە دێ ، ئەو بابەتە کۆمەلایەتی‌و دەروونی‌یانەی ئیبســــــن چارەسەری‌کردوون ، بە تەنها لە حدودی بارودۆخە کۆنەپەرستەکەی کۆمەلگەکەیدا نەماوەتەوە ، بەلکو تەجاوزی ئەو حدودەی کردووەو جۆرە شمولیەت‌و جیهانیەتێکی پێ بەخشراوە ، کە ئەمە خۆی لە خۆیدا ، دەست‌کەوتێکی گەورەی شانۆی ئیبسن‌و بنەمایەکی مەزنی شانۆی نوێی هاوچەرخە .

Institut kurde de Paris

لە مێژووی رۆژنامەنووسی کوردیدا

بۆ یەکەمین جار

رۆژنامەیەکی وەرزشی بە کوردی

ناظم دلبەند
محی‌الدین طاهر

لقی هەولێر
وێنەی گرتووە

● لەم رۆژانـــــەداجموجۆلی‌یەکی بێ‌پایان لـــە کاردایە بۆ دەرچوونـــــی‌رۆژنامەیەکی وەرزشی کوردی کە بۆ یەکەمین جار نـــەم‌رۆژنامەبە چاو دەکاتەوە لـــە مێژووی رۆژنامەنوســـی کوردی‌دا . لەم رووەوە بەڕێز محمد امین محمد احمـــد ئەمینداری گشتی رۆشنبیری و لاوانی ناوچەی کوردستان بە رۆژنامەکەمانی راگەیانـــد ووتی :ـ

وەك فیکرە ئەم کـــارە پێروزە خراوەتە روو بـــەڵام وەك جێبەجێ‌کردن هێشتاکە ساوایە ، ئینجا ئێمـــەش چاوەڕێی ئەو برادەرانەین کە ئەو پێشنیارەیان خستە روو .. بێ‌گومان دەرچوونـــی رۆژنامەیەکی تایبەت بـــە وەرزش بە زمانی کوردی‌و بە شێوەیەکی رۆژانە خزمەتـی لایەنێکی گرنگ دەکات بـــۆ پڕکردنەوەی ئارەزووەکانـی وەرزشەوانی کورد بەتایبەت. ئەم کارە هەر مەیسەر دەبێ ، بەڵام پێویستی بە هەندێـك لێکدانەوەی تەکنیکی هەیە . هیواداریشین بەسەر هەموو کۆسپێکدا زاڵ بین تاکـــو بتوانین ئەم رۆژنامەیـــە دەربکەین بیکەین بە دەستە خوشکی رۆژنامەو گۆڤـارە کوردی‌یەکانی تری کوردی لە مێژووی رۆژنامەنوســـی کوردی‌دا ..

جەژنی رۆژنامەنووسی عیراق

رۆژی شەممەی داهاتـوو رۆژنامە نوسەکانی عیـراق جەژنـی ساڵانەی خۆیـــان دەگێڕن ، کە ئەمساڵ ئـــەم جەژنە لە بارو دۆخێکی پـڕ لە سـەرکەوتن‌و بەختـەوەری سەرجەمی کەلی عیراقـــدا بەگشتی‌و رۆژنامە نوسەکان بەتایبەتی . دەگێردرێ .

ئەمساڵ ئەنجومەنـــی کارگێری رۆژنامە نوســـان بڕیاری داوە ئاهەنگی سەرەکی ئەم رۆژە لە شاری موســـڵ بگێڕێ‌و بەرنامەیەکی خەبەت بەم بۆنەیەوە دانراوە کـــە چەندان چالاکی تیا پێشکەش دەکرێ .

بیبلۆگرافیای سەجادی

خوێنەری هێژا :

مامۆستا سەجادی ئەمـر شایانی هەموو جـــۆرە رێزلێنانەو ستایشـــێکە ، ئەدیبێکی گەورەو نووسەرێکی کەم وێنەیە ، کانیاوێکـــی هەمیشە هەڵقوڵاوی وشەی کوردی‌یە . ئێستەش‌و دەبان ساڵی تریش بە زیندوویی لە دڵماندا دەژی ... هەر بۆیە داواکارین لە هەموو لایـــەك کە ، چی دەربارەی مامۆستا سەجادی دەزانن ،هاوکاریمان لەگەڵدا بکەن‌و یارمەتیمـــان بدەن تـــا (بیبلۆگرافیای) سەجادی) لە دایك ببێت .. مایەی رێزو سوپاسە بـــۆ هەموو ..

یوسف رؤوف علی
ناوونیشان سلێمانی
کتێبخانەی دالیا صابـو- نکەران

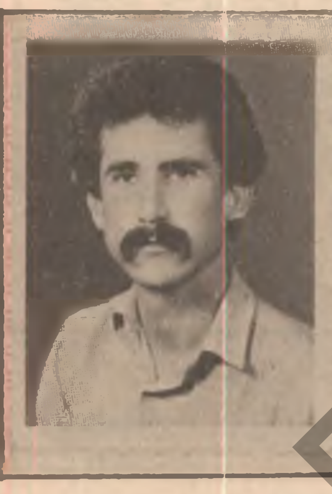

پەیمانگای هونـــەرە جوانەکان لە سلێمانی .. لـە چالاکـی شانۆیی‌و بڕوانامەی دەرچوونی قوتابیانی شـانۆیی جەنگی کووتەکیان پێشکەش کرد .. لە نوسینی ئارنـــی کورمن‌و وەرگێڕانی هونـــەر جلال‌و هونەرمەند حمە عزیز هێنا بویە سەر شانۆ .

لـــە هونەرمەندی دەرهێنەرمان پرسی :

● ئەم دەقەی هەڵتـــان بژاردوە ، دەقێکی بیانیە ... ئایا هیچ جیاوازیەك هەیـــە لەگەڵ دەقێکی خۆماڵـی‌دا ، لە بارەی کارکردنەوە ..

ـ ئێمە ئەگەر بـــە دوای دەقی خۆماڵیدا بگەڕین ،زۆر کەمن کە بۆشایەکی گەورەی لە شانۆی کوردی‌دا دروست کردوە ، ئەگەر بهاتایە دەقێ خۆماڵی چاك هەبوایە بێ‌گومان کارکردن تیایدا زۆر ئاسان نەبوو ، چونکە دەرهێنـــەر زیاتر ئەتوانێ لەگەڵ دەقێکی خۆماڵیدا بژی ، وەك ئەوەی دەقێکی بێگانە ئامادە بکـــاو کاری تیا بکاو دەسکاری بکا.

● **پێش ئەم کارە بەرهەمی ترتان نەبوە .. مەبەستم دەرهێنانە ..**

ـ پێش ئەم کـــارە بەرهەمێکی ترم ئامادە کردوە لە ساڵی ١٩٨٣دا لەســـەر هۆڵی پەیمانگا بە ناوی «مانگ هەڵهاتن» پێش‌کەش کرا ..

● **بەشدارانی ئـــەم شانۆگەرییە زۆر بوون ؟ ئایا زۆری‌و کەمی ئەکتەر کـــار ئەکەنە سەر دەرهێنـــەرو بەرهەم ؟**

ـ دەرهێنەر ئەیـــەوێ بەرهەم پێشکەش بکات بـــە هۆی ئەکتەرو تەواوکەرەکانی تری‌شانۆو هونەری‌و بینەران ،بەشدارانی ئەم شـــانۆ- گەرییەش قوتابیانی پەیمانگان ،کە بە راستی جێگای رێزو خۆشەویستیمن ، بە هـــۆی ئەوانەوە بەرهەمەکەیان بـــەو شێوە گەیاندە خەڵکی کـــە هیوادارم باری ســـەرنجیان دیار بێت .. لە گشـــت روویەکەوە .. زۆرو کەمـــی ئەکتەریش کار ناکاتە ســـەر دەرهێنـەرو بەرهەم ، ئـــەگەر دەرهێنەر توانیبێتی جێگـــاو جونێتی کارکردنی هەموویـــان دیاری بکا .. رێزیشم هەیە بۆ هەموو ئەکتەرو هونەریە- کانی ئەم شانۆییـــە سوپاسیش بۆ ئێوە .

ـ هەر بژیت .

ئـــازاد

بەرلەمێکی شانۆیی قوتابیان

لەبەر رووناکی رووداوەکاندا

ئەمجارە بە نەوت

دەیانسووتێنین

ئازاد عبدالصمد

لەو مانگانەی داهاتوودا ، عێراق سەرکەوتنێکی نوێ بە خۆیەوە دەبینێ‌و جارێکی تریش ، مۆژدەی باشـەرۆژی هـەردەم گەشـاوەی عێراقیەکـان ڕادەگەیەندرێ ، بۆرییە نەوتیەکانمان جارێکی تر هەڵ دەقوڵێن‌و بە ڕادەی یەك ملیۆن ٦٠٠ هەزار بەرمیل ڕەوانەی بازاڕەکانی جیهان دەکرێت ...

ئەم سەرکەوتنە لە لای عێراقیەکان‌و دۆستەکانی عێراق ، تام‌و چێژێکی تایبەتی هەیە ، چونکە جارێکی تر سەلماندیەوە کـە عێراق بە هۆی سەرکردایەتی‌یە داناکەی ، هەردەم سەرکەوتووە ، وە هەردەم بـەر پرسیارە بەرامبەر بـە زامن‌کردنی پاشـەڕۆژی ڕۆڵەکانی ، هـەردەم بـەر پرسیارە بەرامبەر بـە مسۆگەرکردنی ، ئاسودەیی‌و خۆشبەختی بۆیان ، بەر پرسیارە هەتا لە خەندەی منداڵێکی ساوای عیراق .. عێراق کاتێ ئـەو سەرکەوتنە گـەورەیە بەخۆیـەوە دەبینێ‌و ئەو مژدە نائاسایی‌یە بە عیراقیەکان‌و هەموو دونیا ڕادەگەبەنێ ، هەر بەم مۆژدەیـە گەورەترین لێدان لە ڕووی ئیمپریالیزم‌و نۆکەرانی دەدا ، جارێکی تریش بەهێز ، بە کردەوە ، خەونە چەپەڵەکانی دوژمن پووك دەکاتـەوەو دوژمنەکانی بێ‌ئومێد دەکاتەوە .

عێراق لە نەخشەکێشانی‌دا ، هـەردەم دوور دەڕوانێتە چارەنووس‌و بـە هاناسە درێژی مامەڵە دەکات‌و بە هێمنی بیر دەکاتەوە ، بەڵام بە گەورەیی ، دێتە پێش‌و بەهێز دەجولێتەوە ....

دوژمنەکانی عێراق کاتێ بەرامبەر بـەو مژدە گەورەیە ، سکیان با دەکات بە بیریان دێتەوە کـە پیلانەکانیان بۆ ووشك کردنی بۆریەکانی نەوتی عێراق، دادی نەدا ، وە عێراق لە بارتەقای ووشك‌بوونـی ئەو بۆریانە سەری دانەنواند ...

عێراق بـە برانی ئـەو بۆریانـە تەخنکا ... نەڕوخا .... بگرە بە درێژایی ئەو چەند ساڵە . عێراقیەکان بـە خوێنی خۆیان بـە ئارەقەی نیـو چەوانیان ، توانیان عیراق لەسەر دڵی خۆیـــان دا بپارێزن ، لـە تەنگانەو لە فرەوانی‌دا هەر ڕۆڵەی ڕەسەنی ئەو خاکە بن .

بەڵێ ئەوانەی دەیانویست عێراق بخنکێ ، یا (خەرەج) لە خنکان ڕزگاری بکـەن ، نیشـانەکانی سەرکەوتنی دووایی ، ئەوە خەریکـە گۆیکـە دەکا دوژمنەکانمان ئەگەر لە بەرەکانی جەنگ بە ئاگـر ئێمە دەسـوتێن ، ئەوە بە خەفەتی ئەو سـەرکەوتنانەوە دەمـرن ...

لە چاپکراوەکانی دەزگاکەمان

ژمارەی نوێی گۆڤاری بەیـان

ژمارەی ١٠٧ی گۆڤـاری‌بەیان کە گۆڤارێکی مانگانەی ئەدەبی‌یە لە دەزگاکەمانەوە ،دەزگای رۆشنبیری‌و بڵاو- کردنەوەی کوردی‌یـــەوەدەردەچێ لەم دوابیـــەدا گەیشتە دەستخوێنەواران

لەم ژمارەیەدا لـــە بەشی‌تۆماری جەنگدا باس‌و بابەت دەربارەی جەنگی رەوامان لـەلایەن برایان مختار فائـــق‌و شفیق محمودو علی ابراهیم‌دەرویشەوە نروسراون .

لە بەشەکانی لێکۆلینەوەوچیرۆك‌و شیعرو شـــانۆو فولکلۆرو کتێبی بەیـــان‌داژمارەیەکی دیار لە نوسەرو ئەدبیانمان بەشداریان کردوە‌لەوانە : شکور مصطفـــی ، کاکەی فەللاح ، کمال غمبارعثمان هەورامانی ، دلشـــاد مەریوانی ، اسماعیل ابراهیم، احمد محمد اسماعیـــل و ژمارەیەکی تر ، هەروەهـــا لەم ژمارەیەدا پۆستەی چالاکی رۆشنبیری شـــــارەکانی کوردستان بڵاو کراوەتەوە .

کۆڕێکی رۆشنبیری لـە هەولێـــر

مەسەلەی رەخنـــەو دەرگاکردنەوە لـــە رووی بیرورا دەربڕینی سەربەست‌دەربارەی بەرهەمـــە ئەدەبیەکان کارێکی پیرۆزە ،

لەوەش پیرۆزتر ئەوەیە ، کە دەزگا رۆشنبیریەکان لە شارەکاندا دەرگا لـــە رووی رەخنەی مەوزوعی‌دا بکەنەوە. هەنگاوێکی پیرۆزە کە لەم ماوەیەدا لە هەولێر دوو کۆڕی رەخنەگرتنی بەخۆیـــەوە بینیوە ، کە دووەمیان بریتـی بوو لە کۆڕێك بۆ نووســـەر فیصل دێهاتی کە لە دوو تۆی باسێکی فراواندا بـەرێـوە- بەرایەتی رۆشـــنبیری جەماوەری هەولێر بۆی رێك خست‌و دەرگـــای دەمەتەقێیەکی گەرم‌و گوڕی کردەوە ..

باسی نووسەر دەربـارەی کتێبی «جارێکی تر خـــۆر باران»ی ئەنوەر مەســـیفی شاعیر بو ، کە لەم مـاوەیە کەوتە دەست خوێنەرانەوە . ئەوە بۆ پرۆگرامی کۆرەکەی کردە چەند بەشێك‌و دەنگ‌و تاقی‌کردنەوەی شاعیری لـــە بواری شیعردا روون کردەوە .. هەروەها چەند کۆپلـــە شیعرێکی لە دیوانەکە بـــە بەڵگەی باسەکەی خوێندەوە. ئینجا کرا بە گفتوگـــۆ دەربارەی ناوەرۆکی باسکە ، کە برایان محمود زامدار ، مدحت بێخەو ، قوباد جلی، ئازاد حمە شەریف ، مجید سلێمان‌و صباح رەنجدەرو محسن ئاوارە بەشداریـــان تێدا کردو کۆرەکە زیاتر لـــە دوو سەعاتی خایاند .

شبێرزاد

جیهانی منداڵان

شیعری منداڵان ..

وێنـــە

هەلمەت محمد

بـابـە صـــدام وێنـەکـەت
لـەبـەر چاومـە خەندەکـەت
خەنـدەی فرشـــتـەی خوایی
هی ئاشـــتی‌و دڵنیـایی
لـــە دڵمی لـــە ویـــژدانمی
لـە نـاو خوێـن‌و ئێسـقانمی
کـــە باوکم شـــەهید کرا
بـوو بـــە مەشـــخەڵ‌و چرا
تـۆ بـووی بـە بـابـو بـرام
بـە خـاڵ‌و ئـامۆزاو مـام
تـۆ بـاوکی هـەمـوومـــانی
تـۆ خـۆری بـەیـانیـــانی
ئـەگـــەر رۆژێ نـەبینم
شـــەو خەوت پێ نـەبینم
لـــە بـاوەشـی خـۆم دەگـری
فرمێســکی شـــادیم دەسری
ئێمە بێ تـۆ بێ شـــوانین
تـامی ژیـــان نـازانین
دەك خـــوا لـــە ئێمەت نەکـا
بەســـەر دوژمنـــا سەرمان خـا

بۆ کوێ بچم لەگەڵم‌دایـــە هێواش .. هێواش خۆر لـــە چاوون دەبوو .. سێبەرمـ- کەش نەدەما بەڵام ئەم کـــە سـەرنجی نەدەدا ئەمـــە ... چونکە لە خۆشی‌و شـادی‌دا بـــوو .. بازی دەداو ڕای دەکرد .. تا بووە شـەو ، هاوڕێیە سێبەرەکەشی وون بوو .

بە وون‌بوونی هاوڕێکـەی بۆ جارێکی تر غەمگین بوو ، بە تەنیا مایەوەو لەسەر خـۆ بەڕێوە دەڕۆیشت بانگـــی دەکرد هاوڕێ .. هاوڕێ ..

کە گەیشتە جۆگەی ئاوێك بۆ ئەوەی لێی بپەڕێتـــەوە سەیری ئاوەکەی کـــرد .. وێنەی خۆی تیایا بینـــی لەوێوە بە خۆشی هـــاواری کرد :

«ئەمە هاوڕێکەمـــــە .. ئێستا جوانتر بووە !» ئیتـــر خۆی هاویشتە ناو ئاوەکە بۆ ئەوەی دەست لە ملانـــی هاوڕێکەی بکات .

چیرۆك بۆ منداڵان

کەروێشك‌و هاوڕێکـــــەی

وەرگێرانی بە دەستکاری‌یەوە
نەوزاد عەلی

کە روێشکێك لـــــە هاوڕێیەك دەگەڕا بـــەڵام ئەوەندەی گەڕا کەســـی نەدۆزی‌یەوە لەبەر ئەمـــە غەمگینی بووە هاوڕێی .

لەو کاتانەی کە بە ڕێگـــا دەڕۆیشت جارێکیان سەیری زەوی کـــرد یەکسەر کـــە روێشکێکی بچووکی وەکـــو خۆی بینی .. بەڵام ڕەنگـی ڕەش بوو .

کە روێشکەکە گوتی :

ئەمە چی‌یە ؟! لەمە دەچێت ،هاوڕێیەکم دۆزی‌یەوە ..!! نەیدەزانی سێبەر چی‌یە ... هەر بۆیە هەستی بەوە کـرد کە ڕوێشکێکی ترە .

سەری سوڕما بۆ هەرکوێ دەچێت لە گەڵیدایە کوتی : ئەمە باشترین هاوڕێمە ...

هاوڕێیانی نوێ

مصطفی عباس

نەرمین عباس

ژینـــۆ

ریبیـــن

هاوکاری
دەزگای رۆشنبیری‌و بڵاوکردنەوەی کوردی
شەقامی الخلفاء
مەیدانی الخلانی
تەلەفۆن
٨٨٧٥٧٩٥